

15—17 december

Debatter m. m.

Torsdagen den 15 december

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Arrhén ang. platsbristen vid universiteten m. m.	3
av herr Anderson, Carl Albert, ang. handläggningen av resnings- ärenden	17
av herr Mogård om särskilda vägbanor för fotgängare	22
av herr Wehtje om tryggande av tillgången på skogsplanter	27
Lagförslag om socialhjälp m. m.	32
Rätten till införsel av margariner	53
Ändring i lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m.	55

Fredagen den 16 december

Svar på interpellation av herr Johansson, Anders, om utredning ang. den skogliga utbildningen	57
Svar på fråga av herr Persson, Helmer, ang. inventeringen av olösta norrlandsfrågor	60

Lördagen den 17 december

Prisregleringen på jordbrukets område under produktionsåret 1955/ 56	61
Anföranden i anledning av riksdagsarbetets avslutning och talman- nens avgång	71

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 15 december		Sid.
Andra lagutskottets utlåtande nr 39, ang. förslag till lag om socialhjälp m. m.		32
— memorial nr 40, ang. resultatet av 1955 års folkomröstning i högertrafikfrågan		53
Jordbruksutskottets utlåtande nr 40, ang. förhindrande av införsel av skadegörare i vegetabiliska produkter		53
— nr 41, ang. rätten till införsel av margarin		53
— nr 42, ang. stödlån åt vissa fiskare med anledning av stormskador		55
Utrikesutskottets utlåtande nr 6, ang. Sveriges anslutning till det europeiska monetära avtalet m. m.		55
Bankoutskottets utlåtande nr 40, ang. pension för städerskan vid riksdagshuset Emma Klasson		55
Tredje lagutskottets utlåtande nr 33, ang. ändrad lydelse av 2 § lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m.		55
Lördagen den 17 december		
Jordbruksutskottets utlåtande nr 43, ang. prisregleringen på jordbrukets område under produktionsåret 1955/56		61
Statsutskottets memorial nr 195, ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56		71

Torsdagen den 15 december

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

Ang. platsbristen vid universiteten m. m.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet PERSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Arrhéns interpellation angående platsbristen vid universiteten m. m., erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Arrhén till mig riktat följande två frågor:

1) Vad är anledningen till att icke särskilda åtgärder från statsmakternas sida vidtagits för att råda bot på de missförhållanden vid universitet och högskolor, vilka i år, liksom i fjol, gjort sig gällande, och som yttrat sig i att studenter måst avvisas från undervisningen i vissa ämnen?

2) Anser icke statsrådet, att alla oportunitetsskäl tala för att prioritet i utbildningshänseende bör lämnas de ämnesområden inom universitets- och högskoleundervisningen, där bristen på akademiskt utbildad arbetskraft i särskilt hög grad gör sig gällande?

Jag har medvetet dröjt att besvara denna interpellation till dess jag kunnat få en fullständig överblick över läget innevarande hösttermin och ett allmänt intryck av hur förhållandena kommer att gestalta sig under instundande vårtermin.

Som svar på interpellantens första fråga vill jag först med skärpa framhålla, att jag i somras tack vare det av riksdagen beviljade anslaget till Vissa åtgärder för avhjälpande av lärarbristen vid högre skolor i stort sett kunde tillmötesgå alla de av universitetskanslern pro-

vade och tillstyrkta anslagsframställningarna för personal och materiel till s. k. fortbildningskurser, extra ettbetygskurser och dubblerade tvåbetygskurser i de läroämnen vid universitet och högskolor, som motsvarar skolämnen. Det enda mer betydande undantaget var ett avslag på en framställning från geografiska institutionen i Uppsala om en tredje undervisningsgrupp utöver tidigare beviljad dubbling. Under hand lämnades emellertid från departementet den upplysningen, att nämnda kurs torde kunna komma till stånd under vårterminen 1956. Jag vill vidare fästa interpellantens uppmärksamhet på ett förhållande, som icke borde vara obekant, nämligen att många studenter anmäler sig till flera ämnen och kurser samtidigt och att följaktligen antalet faktiskt avvisade icke utan vidare kan avläsas genom addering av de av interpellanten angivna siffrorna för varje kurs. Vissa undersökningar, som 1955 års universitetsutredning utfört, ger belägg för detta påstående.

Jag övergår härefter till att mer i detalj redogöra för läget. Vid Uppsala universitet har studenter behövt avvisas endast i ämnet geografi. Enligt ämnesrepresentantens uppgift den 3 september var antalet avvisade 59. Vid nu i december företagen undersökning har geografiska institutionen uppgivit antalet avvisade till 47. Av dessa har 10 övergått till andra ämnen och med 17 har kontakt ännu inte kunnat nås, men även dessa senare finns upptagna i höstterminens studentkatalog. De återstående 20 kan ej återfinnas i studentkatalogen. På geografiska institutionen anser man att många av dessa är folkskollärare, som avstått från akademiska studier, då de icke kunnat tas emot på institutionen.

Herr Arrhén uppger vidare under hänvisning till pressuppgifter, att på den zoologiska institutionen endast 37 studenter kan tas emot, churu 51 anmält

Ang. platsbristen vid universiteten m. m.

sig, samt att botanikerna har 36 platser att erbjuda 45 sökande. Den 8 september rapporteras emellertid från botaniska institutionen att »ingen studerande på grund av platsbrist eller bristande tillgång på lärarkrafter måst avvisas från de för fil. kand.- och fil.mag.-examina anordnade kurserna», och professorn i zoologi, Hörstadius, skriver följande i sin redogörelse till sektionen: »Till kurserna i zoologi antas den 1 september högst 36 elever (2 kurser om vardera 18). Den 1 september innevarande termin förelåg 53 anmälningar till zoologikurserna. Av de övertaliga erhöles 10 st., som alternativt sökt inträde till botanik eller zoologi, plats på botanikkurserna, 4 vunno inträde på kemikurs, varjämte 1 förklarar sig i stället vilja genomgå vårterminens 1-betygskurs. De kvarstående 4, vilka uppställdes som reserver, ha under den gångna veckan skaffat sig annan sysselsättning.»

Vid Lunds universitet har någon avvisning av studerande, utom i ämnena geografi och zoologi, icke ägt rum innevarande termin. Antalet avvisade var i geografi 62 och i zoologi 22. Beträffande de sistnämnda har följande uppgifter kunnat inhämtas: 10 har under terminen läst andra ämnen, 2 har tjänstgjort som lärare, en har flyttat till Uppsala, 6 har icke skrivit in sig vid universitetet och med 3 har kontakt ännu icke kunnat nås.

Det av interpellanten uppgivna antalet avvisade vid Stockholms högskola överensstämmer med de uppgifter högskolan lämnat till universitetskanslern, nämligen 35 i matematik, 14 i fysik, 3 i kemi, 4 i botanik, 20 i zoologi, 9 i genetik och 3 i geografi. Att antalet avvisade i matematik blev så stort som 35, var för mig en överraskning, då ämnet för höstterminen tilldelats de lärarkrafter, som ämnesrepresentanten i särskild framställning anhållit om. I verkligheten torde det emellertid förhålla sig så, att flertalet av dessa 35 studerande faktiskt läser matematik, ehuru de fått det svårare därigenom att de ej kommit med på viss kursundervisning. För övriga ämnen torde avvisandet av elever i första hand ha

berott på otillräckliga institutionsutrymmen, medan däremot begärda anslag till lärarkrafter kunnat beviljas ur det s. k. lärarbristanslaget. Jag hoppas, att den av mig lämnade redogörelsen skall ha gett en något mera nyanserad bild av läget än den interpellanten tecknat.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla, att det är min förhoppning att vi i väntan på den nu arbetande universitetsutredningens förslag till en anpassning av hela universitetsorganisationen efter det förändrade läge, som kommer att uppstå i och med den ökande tillströmningen av studerande till våra universitet och högskolor, skall kunna förse universiteten och Stockholms högskola med nödvändig personal och materiel för att, så långt de institutionella resurserna räcker, utbilda de ökande studentkullarna. Jag vill i detta sammanhang erinra om att såväl universitetskanslern som 1955 års universitetsutredning har föreslagit en höjning av det s. k. lärarbristanslaget från nuvarande 900 000 kronor till 2 miljoner kronor.

Interpellantens andra fråga betraktar jag slutligen som rent retorisk, och svaret kan inte gärna vara mer än ett.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min interpellation och för att det har beretts mig tillfälle att i förväg få ta del av detsamma.

När det gäller att bedöma den situation, som vi för närvarande står inför på detta område, är det uppenbart, att vi anlägger något olika synpunkter. I den interpellation, som jag framställde här i kammaren den 26 oktober, angav jag efter då preliminärt föreliggande uppgifter antalet avvisade studenter vid de naturvetenskapliga kurserna vid våra universitet och högskolor till omkring 250, och jag konstaterade, att detta innebar en höjning från fjolårets siffra med 26 1/2 procent, d. v. s. från 200. Om jag till en början fasthåller vid min metod att lägga upp denna sak, vill jag säga att för dagen föreligger för mig möjligheter att

ytterligare precisera dessa uppgifter. Dessa möjligheter har givetvis herr statsrådet också haft. Jag vill inte vederlägga de uppgifter, som herr statsrådet i sitt svar här nu framfört, men jag konstaterar, att en bearbetning av det siffermaterial, som återfinnes i herr statsrådets svar, ger vid handen, att det inte i någon nämnvärd utsträckning lyckats för departementet att trola bort siffrorna. Det rör sig nämligen, efter vad jag kunnat finna, om exakt 186 individer — 24 i Uppsala, 74 i Lund och 88 i Stockholm. Om man ser det ur herr statsrådets synvinkel, skulle man kanske kunna säga, att det hela ger en mera *nyanserad* bild, än den jag gav vid interpellationens framställande.

För mig tillkommer emellertid i detta sammanhang även andra bedömningsgrunder, som herr statsrådet tydligen fullkomligt bortser ifrån. Jag erinrar mig i detta sammanhang några formuleringar, som den kände engelske filosofen och vetenskapsmannen Bertrand Russell presenterat i en av sina essäsamlingar och som jag tror, att jag vid något tidigare tillfälle i kammaren funnit anledning att återge, nämligen där han mycket fränt säger: »Vad förstå egentligen de herrar, som sitta i skolstyrelser och departement, av undervisningsfrågor annat än vad de kunna bygga på basis av dunkla hågkomster från en egen skoltid, som oftast ligger 20, 30 år tillbaka i tiden?»

Russell har med dessa formuleringar velat säga, att vederbörande av naturliga skäl inte har primära erfarenheter av pedagogisk verksamhet. De har aldrig suttit i en kateder och bedömer därför frågorna ur rent formella synpunkter. Jag tror, att den beskyllning, som herr statsrådet i sitt interpellationssvar riktar mot mig, för att jag skulle ha anlagt ett enbart formellt, d. v. s. siffermässigt, betraktelsesätt när det gäller dessa frågor, med större fog skulle kunna returneras.

Det förefaller mig, som om herr statsrådet i sitt svar har valt att inför förebräelsen att inte i tid ha beaktat läget sätta upp en oskyldig min med förklaringen att här egentligen inte föreligger

Ang. platsbristen vid universiteten m. m. något problem alls. Talet om de »avvisade» skulle vara överdimensionerat, det är ett missvisande talesätt allena. De studenter, som det gäller, har visserligen avvisats från vissa av de kurser i de naturvetenskapliga ämnen, som det här är fråga om, men den skada, som därmed kommits åstad i de individuella fallen, är, menar herr statsrådet, inte så stor. De har bara fått sadla om till andra ämnen, och går därför inte så mycket förlustiga.

Ja, herr talman, om det hela låge så enkelt till, kunde vi kanske slå oss till ro, när det gäller kritik av den här arten. Men det förhåller sig nog i alla fall inte så enkelt med denna sak.

Jag har bl. a. tagit kontakt med en av de officiella studiehandledarna vid ett av våra universitet, alltså en person som har daglig kontakt med de svårartade individuella kriser — jag skulle vilja använda ett sådant uttryck — som de nuvarande förhållandena frambesvärjer. Hans erfarenhet sade honom, att huvuddelen av det klientel, han har beröring med, just bestod av kategorien »avvisade». För dem är det nämligen ytterst besvärande att tvingas ta den ämnesserie, som de tänkt sig, i omvänd eller fullkomligt olämplig ordning. I vissa fall leder förhållandena till, att de inte kan slå in på den utbildningsväg, som de hade tänkt sig.

Jag kan anföra ett exempel. Såsom framgick av mina uppgifter, vilka bekräftats av herr statsrådet, har vid Stockholms högskola 35 studenter avvisats från undervisningen i matematik. Detta antal, som väckt herr statsrådets överraskning, innebär för övrigt en ökning för innevarande år med 45 procent. Vad jag vill fästa uppmärksamheten vid är, att denna siffra förklarar det lägre antalet av studenter som avvisats i ämnet fysik. En naturvetare med denna ämneskombination måste nämligen börja med matematik; har han inte det ämnet, får han inte gripa sig an med studierna i fysik.

Sedan förhåller det sig även så, herr statsråd, att siffran för »avvisade», enligt samtliga tillfrågade akademiska lä-

Ang. platsbristen vid universiteten m. m.

rares mening, är väsentligt lägre än den verkliga siffran. Detta är oroande. Studenterna kan själva räkna sig till, hur landet ligger. De kan konstatera, att det är fullkomligt meningslöst att ett visst år söka till den eller den kursen, därför att kursernas kapacitet är så liten. Detta leder till att studietiden förlänges och i vissa fall även till att studenterna, såsom också framgick av herr statsrådets svar, inte förekommer i hösterminens katalog såsom inskrivna vid universiteten. De har avstått.

Vad gör många av dem, som avvisas från de naturvetenskapliga kurserna, eller från t. ex. undervisningen i moderna språk? Jo, de kastar sig in på desperata försök i olika riktningar. Somliga söker till den obligatoriska kursen i pedagogik och ställer sig i kö där; de vill med andra ord göra undan denna kurs först. Resultatet blir en abnorm köbildning framför detta ämnesområdes portar, en köbildning, som nästan hotar att ta livet av både professorer och andra akademiska lärare inom området. Vid Stockholms högskola har man i ämnet psykologi detta år avvisat 45 studerande och i ämnet pedagogik 33 studerande. Över huvud taget börjar situationen inom dessa ämnen, av de anledningar jag nämnt, bli fullkomligt olidlig, såsom universitetsrektorerna i Uppsala har skrivit till mig. Och detta gäller inte bara Uppsala, utan vi vet, att situationen inom detta område är likartad vid alla våra universitet och högskolor.

I varnande ordalag heter det också från Uppsala: Man bör inte låta sig invagga i någon falsk trygghetskänsla på grund av läget för dagen. Vi arbetar ännu, heter det, med 1930-talets små årskullar, och det är ändå med ett nödrop vi klarar oss; betydligt bekymmersammare blir det om några år. Uttrycket, att vi »klarar oss» i dag, kan jag, om också inte brevskrivaren gör det, förse med citationstecken. Det hela stapplar för närvarande fram på kryckor. En bekräftelse på detta beklagliga förhållande utgör de motioner om vikten av att upprusta universitet och högskolor, som väcktes vid vårriksdagen och som vi be-

handlade i anslutning till ett utskottsutlåtande i går. Uppenbarligen var det dessa motioner som kom statsrådet att vakna ur sin törnrosasömn och tillsätta 1955 års universitetsutredning.

Jag har, herr talman, också informerat mig om situationen i Lund. Det meddelas därifrån, att lokalfrågan bereder de största bekymren, under det att lärarfrågan i de flesta fall låter ordna sig ungefär mot den bakgrund herr statsrådet erinrade om i början av interpellationssvaret.

Efterfrågan på akademisk utbildning i de naturvetenskapliga ämnena är just nu utomordentligt stor. Det har vi vetat länge, och en bekräftelse kan man i dag få ur 1949 års arbetskraftsutredning — om över huvud taget några mera auktoritativa uttalanden i det hänseendet behövs — som med skärpa understryker detta för ämneslärarnas vidkommande men också med tanke på forskningens och näringslivets behov; den tekniska och merkantila utbildningen har även här intressen att bevaka. En ytterligare bekräftelse på det rådande behovet har lämnats i det omdiskuterade aktstycke, som föreligger från skolöverstyrelsen under namn av planeringskommitténs betänkande. Där anges bl. a. lärarbristen vid olika högskolor höstterminen 1954 till 672 heltidstjänster, av vilka inte mindre än 397, eller 59 procent, hänförs sig till de naturvetenskapliga ämnesgrupperna.

Det torde vara lönlöst, ja, ofruktbart att hävda, att de »avvisades» problem inte spelar en roll i dessa sammanhang. Man kan i alla fall säga, att statsrådet under de senare åren alltför mycket ägnat sin uppmärksamhet åt att få fram, i jämförelse med de magisterutbildade akademikerna, *dåligt* skolade ersättningslärare genom de s. k. befodringskurserna.

Min andra fråga i interpellationen, herr statsråd, är därför inte så fritt svävande i luften, som herr statsrådet synes förmoda. Det hade enligt min mening varit både ur samhällsekonomiska och andra synpunkter mera lämpligt att satsa pengar och byggnadskvot på de ordinarie utbildningslinjerna vid uni-

versitet och högskolor. Det intrycket förstärkes av, att de s. k. befodringskurserna i de naturvetenskapliga ämnena samlat endast ett ringa intresse. Enligt uppgifter nyligen i pressen hade skolöverstyrelsen för vårterminen 1956 planerat 11 befodringskurser. Endast till en kurs, nämligen i fysik i Göteborg, har tillräckligt antal sökande anmält sig. Skolöverstyrelsen anser det emellertid önskvärt, att en kurs i matematik, förlagd till Göteborg, och en kurs i fysik och en i kemi, båda i Stockholm, kommer till stånd. Skolöverstyrelsen har därför ingått till regeringen med en, efter vad jag har sett i pressen, redan beviljad anhållan att få ordna dessa kurser, fastän antalet anmälda till vardera kursen inte överstiger det stipulerade antalet, vilket ju är blygsamt, nämligen 10.

Mot bakgrunden av situationen för de ordinarie studenterna på dessa utbildningsområden — och det är dit jag i detta sammanhang vill komma — ter sig den av herr statsrådet förda politiken ytterst egendomlig, eftersom denna typ av studerande tränger ut de köande studenterna från redan till trängsel fyllda lärosalar.

Det förefaller mig också uppenbart, att de »avvisades» problem hänger intimt samman med frågan om byggnadskvoten, vilket jag nyss antydde. Vad som behövs är att bygga ut institutionerna, exempelvis den zoologiska institutionen i Lund, som för närvarande på ett särskilt sätt står i blickpunkten. Planeringskommittén inom skolöverstyrelsen, som jag nyss talade om, har för sin del nämnt, att det är nödvändigt, att nybyggnad sker för den zoologisk-fysiologiska institutionen i Upsala och att en tillbyggnad göres vid samma universitet för institutionen för fysiologisk botanik. Beträffande Stockholm anser man, att det största byggnadsbehovet föreligger vid den kemiska och botaniska institutionen. Allt detta bör ske så snart som möjligt, heter det. Den som vill få dessa saker belysta ur populärare synpunkter kan ju i dagens tidningar få målände beskrivningar av hur det står till vid

Ang. platsbristen vid universiteten m. m.
den kemiska institutionen här i Stockholm. Det är att märka, att Kungl. Maj:t enligt utredningen *nyligen avslagit* sådana förslag.

Läraryrket förefaller i dessa sammanhang, efter vad jag kan förstå, vara mindre brännande. Särskilt i universitetsstäder och städer av Stockholms typ finns det god tillgång på före detta docenter, som nu gör tjänst som lektorer vid läroverk. De utgör i detta sammanhang en användbar arbetskraftsreserv. De lägre akademiska lärartjänsterna kan besättas ur licentiatkategorien. När det gäller lärarna är det därför mer en fråga om pengar än om annat, men i det förra fallet blir det däremot fråga om *både* pengar och en avvägning angående byggnadsbehovet.

Enligt statsminister Erlanders uttalande här i kammaren den 26 maj som svar på herr Elfving's interpellation, som jag också erinrade om i går, är statsmakterna i dessa avseenden nu beredda att sadla om och att lära om. De som hoppades att några verkningar av det nya betraktelsesättet skulle visa sig inför det akademiska läsårets början i höstas var dock tydligen för tidigt ute.

Det heter, herr statsråd, i en känd sång, att »det dånar uti rättens krater». I detta fall skulle man kunna säga, att det är på god väg att »dåna» ur den akademiska kratern. Studenterna är nämligen nog naiva att anse sig på goda grunder ha rätt till en så gnisselfri utbildningsgång som möjligt, sedan statsmakterna nu på andra årtiondet uppmuntrat till studentarméns oerhörda ansvällning. Hela situationen i dag kan verkligen framställas under bilden av en vulkan. Vi vill inte se den i utbrott, och det vill förvisso inte heller regeringen. Den har i år givit löften, till och med stora löften, och den har också, låt vara mot bakgrund av riksdagsinitiativ, själv tagit vissa initiativ på utredningsfronten. Allt detta är naturligtvis bra. Vad man vill säga är bara, att läget vid det här laget är mer än välkänt. Här behövs handlingar, för både nuet och framtiden. Den utredning det här gäller behöver ingalunda företaga några dju-

Ang. platsbristen vid universiteten m. m.

pare kraterdykningar. Den bör snabbast möjligt föreslå åtgärder.

Eftersom vi just nu befinner oss i en mellanperiod, då vi väntar på resultatet av Kungl. Maj:ts övervägande, är vad jag nu anfört kanske det som kan sägas och samtidigt också, såvitt jag kan förstå, vad som bör sägas.

Jag lyckönskar herr statsrådet till att nu äntligen ha fått läget klart för sig. Det framgår i varje fall i viss mån av det svar, som han här i dag har lämnat på min interpellation. Jag hoppas nu, att statsrådet kan beveka den stränge väktaren i finansdepartementet. Denna förhoppning förstärkes därav, att statsministern redan i maj syntes ha endosserat den växel, som genom universitetsberedningens tillsättande i juni utställdes.

För min egen del är jag emellertid försiktig nog att säga, att jag väntar med mina vidare omdömen, tills jag ser slutsatserna föreligga ur dessa premisser. Det har enligt min mening förekommit stora försummelser på detta område, och jag uppfattar detta som ett dåligt utslag av den skånska flegma, som vi annars med jämnmood ser företrädd på statsrådsbänken.

Herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Det var verkligen vänligt av den ärade interpellanten att vilja vänta med att draga längre gående slutsatser! Men enligt min mening drog han i alla fall på ett tidigt stadium av sitt anförande alltför långt gående slutsatser.

Det förhåller sig inte på det sättet, herr Arrhén, att de i januari i år väckta motionerna utgjorde anledningen till att en viss törnrosasömn skulle ha upphört. Herr Arrhén kan vara livligt övertygad om att den sammankomst, som vi hade på Harpsund i mitten av januari om dessa frågor, ingalunda kom till stånd alldeles i en handvändning, utan statsministern och jag hade under åtskillig tid före jul resonerat om den. Att sedan inte utredningen tillsattes omedelbart efter den sammankomsten berodde på att det före-

låg vissa önskemål, bland annat från riksdagen, om specialutredningar på detta stora område. Vi ville först undersöka, huruvida det skulle kunna tänkas, att vissa frågor skulle kunna bli snabbare behandlade, om det föreliggande utredningskomplexet delades upp. Vi fann emellertid, att vi sannolikt inte skulle vinna något genom en uppdelning, men vi har, herr Arrhén, såsom herr Arrhén förmodade, i direktiven uttalat, att utredningen inte borde vänta med att framlägga sina resultat på en gång, när hela utredningen var färdig, utan den har direkt anbefallts att framlägga förslag i en del detaljfrågor, allteftersom resultaten föreligger. Utredningen har också redan avgivit förslag i den fråga som jag nämnde i slutet av mitt interpellationssvar.

Det kan inte vara rimligt, att motionärer och interpellanter här i riksdagens första kammare, liksom det har hänt i andra kammaren, tillskriver sig äran av saker och ting, som de inte har någon ära av.

Vad sedan angår vissa detaljproblem, som den ärade interpellanten har dragit upp, så har i alla fall de undersökningar, som nu har gjorts genom departementets och universitetsutredningens försorg, givits vid handen, att studerande ingalunda behövt avvisas i en så stor omfattning som interpellanten har velat göra gällande. Även om jag inte skall bortse från att en och annan student kanske har fått en försvårad studiegång, är det i alla fall säkert så, som våra undersökningar visat och de av mig i interpellationssvaret angivna siffrorna ådagalägger, att flertalet inte har behövt lämna de akademiska studierna på grund av att plats inte har funnits för dem där de helst skulle velat studera.

Herr Arrhén har inte på något sätt bevisat, att såsom han gjorde gällande folkskollärarna har trängt ut studenterna. Jag skulle vilja påstå, att det inte är på det sättet, och i flertalet fall är det absolut inte så. I många fall anordnar man nämligen för de vanliga studenterna direkta tvåbetygskurser utan att de behöver gå omvägen över ettbetygskurser, såsom folkskollärarna måste göra. Genom

att man ordnar sådana kurser för folkskollärare och låter även studenter deltaga, får man flera kursdeltagare och större kapacitet.

Jag kan nämna att jag en gång i höstas fick en framställning från en ämnesrepresentant vid Lunds universitet om att låta en ettbetygskurs komma till stånd, fastän antalet folkskollärare, som anmält sig, var litet. För att styrka sin framställning sade vederbörande, att vi har så och så många studenter som anmält sig. Då tänkte jag helt naturligt liksom interpellanten, att det var synd om dessa studenter, som inte skulle få någonting att göra, ifall kursen inte kom till stånd. Jag sade detta till vederbörande, men fick då till svar, att det inte var detta som var pudelns kärna — det var inte någon fara med studenterna, ty dem skulle man kunna ta emot på de tvåbetygskurser, som anordnas för dem. De skulle alltså inte bli avvisade, utan det var bara för folkskollärarnas skull som man gjorde denna framställning till mig.

Interpellanten tycks också en smula vilja förlöjliga mitt medgivande i interpellationssvaret, att det var en överraskning för mig att 35 matematiker hade avvisats vid Stockholms högskola. Jag har nämligen tidigare, herr Arrhén, understrukit angelägenheten av att ordna undervisningen för de studerande just i matematik och närstående ämnen. Jag tyckte därför att det var verkligen tråkigt, när jag fick reda på vad som skett. Men märk väl: jag fick reda på det i mitten av oktober genom en alarmerande artikel i en av Stockholms eftermiddagstidningar, samma dag som det på Stockholms högskola var utlyst en offentlig diskussion, som jag och flera andra, som har med dessa saker att göra, tänkt infinna oss till. Jag anser att det inte bör gå till på detta sätt, utan jag tycker att vederbörande myndigheter, så snart de har någonting sådant att tala om, bör göra detta för oss, som har med saken att skaffa. De bör då antingen vända sig till univeristetskanslersämbetet eller till departementet.

Då, såsom sagts i svaret, ämnesrepresentanten hade fått den förtstärkning

Ang. platsbristen vid universiteten m. m.

av personalen, som han begärt, trodde vi att det hela skulle ordna upp sig. Men jag vågar trots detta säga, att om vi hade fått en anmälan under någon av de första dagarna i september, skulle vi, även om vi hårt tullat lärarbristanslaget, kunna anlita universitetens extra utgiftsanslag eller de reservfonder, som finns, eller kanske t. o. m. vårt eget anslag till extra utgifter, och således klarat denna sak. Universitetsmyndigheterna bör inte handla på det sätt som skett. I fjol förhöll det sig så, att vi inte hade en aning om att ett icke obetydligt antal studerande avvisats — ingen anmälan alls hade gjorts vare sig till universitetskanslern eller till ecklesiastikdepartementet — utan det var först sedan en annan organisation gjort en undersökning och slagit alarm om saken som vi fick reda på den och då ögonblickligen anbefalld en undersökning.

Jag måste säga att det bör vara så, att vederbörande omedelbart anmäler, om det föreligger några svårigheter av större omfattning. Jag vågar också bestämt påstå, att de olika institutionsutrymmen, som vi har, i flera fall skulle kunna utnyttjas mer effektivt, om lärarna exempelvis använde även mindre bekväm arbetstid. Vi måste gå in för sådana vägar nu. Det skulle egentligen vara synnerligen intressant att få höra av herr Arrhén, vad vi *inte* skulle ha byggt under de närmast föregående åren för att i stället få möjlighet att så avsevärt utöka den akademiska byggnadskvoten, som herr Arrhén menar att vi borde ha gjort.

Och när den ärade interpellanten tar sikte just på Stockholms högskolas byggnadsproblem har han tydligen inte riktigt följt med vad som verkligen har hänt och skett. Färdiga byggnadsplaner har nämligen inte redovisats för departementet i den takt, som vi hade väntat oss och som vi säkerligen skulle ha kunnat bereda plats för, om så hade skett. Jag har inte förut av sådan anledning kunnat ta ställning till byggnadsfrågorna, vare sig det gäller Kemikum eller Fysikum, även om vi visste att det var angeläget att dessa byggnader kom till stånd vid Stockholms högskola. Just under den

Ang. platsbristen vid universiteten m. m.

debatt på högskolan, som jag tidigare nämnde, kom det fram att det föreföll, som om samarbetet mellan Stockholms stad och högskolan beträffande anskaffandet av tomter — något som väl borde vara den första förutsättningen för att ett bygge skulle komma till stånd — inte hade varit så smärtfritt som det borde vara.

Det är sålunda inte bara att skylla på att departementet har sovit, när man märker att en sak inte blivit så snabbt handlagd som man skulle önska.

Just i denna stad, där det tycks vara mycket svårt att få fram byggen därför att det finns så många olika slag av dylika som konkurrerar, får man vänta ibland även med färdigritade byggen av arbetsmarknads- och liknande skäl. Vi kan inte bara bygga på ett håll i landet, utan vi måste ju bygga någorlunda successivt vid samtliga våra universitet och högskolor. Då kan naturligtvis ett och annat bygge bli försenat. Men jag måste i alla fall säga, att jag är mycket glad över att man på flera håll under senare tid allvarligt har bemödat sig om att utnyttja befintliga institutionsutrymmen bättre än man har gjort förut. Vi har haft stort behov av att så sker, och vi kommer säkerligen att få möjlighet att dubblera kurser och sätta in extra lärarkrafter i fortsättningen, såsom skett under den senaste tiden, men i ytterligare ökad skala. Därför räknar jag med att det skall gå någorlunda bra att ge de studenter, som därtill anmäler sig, den undervisning, som kan passa dem, även om det inte kan undgås att det i vissa fall får bli en del omkastningar i fråga om ämnen.

Jag håller före att t. ex. Stockholm och Uppsala ligger så nära varandra, att den som inte på den ena av dessa platser kan studera det ämne han helst önskar skulle kunna göra det på den andra platsen, därest där finns utrymme. Sådant har i alla fall inträffat. Över huvud taget menar jag att den anda av samarbete, som jag tycker mig spåra i högre grad på senare tid på dessa områden, kommer att ge resultat.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag är glad över att vi så ytterst sällan i denna kammare behöver höra ett så övermaga anförande som det herr Arrhén höll alldeles nyss. Vi hade i går en omröstning här om ett besparingsförslag. Om jag minns rätt röstade herr Arrhén för dessa besparingar. Nu har vi råkat komma in på ett område, där herr Arrhén är mycket intresserad på grund av sin tjänst, förstår jag, och andra omständigheter, och då räcker inte besparingsinstinkterna längre — de räcker inte i 24 timmar. Herr Arrhén har suttit i statsutskottets andra avdelning och vet hur vi varje år får väga utgifterna mot varandra på de s. k. kulturområdena, och han vet hur dessa utgifter ökas år från år. Det är ingenting att säga om det, vi önskar ju alla en förbättring på dessa områden, men jag tycker att det inte borde föranleda herr Arrhén att hålla ett anförande sådant som det han hållit här i dag.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Vi fick nyss av herr statsrådet några glimtar av förhistorien till tillsättandet av universitetsutredningen. De kan accepteras som ett intressant bidrag till hur sådant går till. Förhistorien skulle alltså ha bestått däri, att herrarna, som man mycket väl erinrar sig, i januari detta år hade ett sammanträffande på Harpsund, där bland annat sådana här saker diskuterades. Vidare försäkrar herr statsrådet, att han också talat med statsminister Erlander om dessa saker vid jultiden i fjol. Det är mycket möjligt — jag vill inte alls förneka det, det förefaller till och med mycket troligt. Men uppgifterna ter sig litet kuriösa, när man känner till bakgrunden i övrigt.

För att bara hålla mig till fjolåret vill jag fråga: Hur såg det ut då? Jo, våren 1954 gjorde Saco, som bekant, en stor undersökning, som visade, att 1953 hade minst 100 välkvalificerade studenter utestängts från de naturvetenskapliga kurserna. Man uppvaktade med anledning

därav statsministern och statsutskottet och begärde åtgärder för att häva spärrensarna. Man pekade bland annat också på den kraftiga ökningen av antalet studenter under de närmaste tio—femton åren, ungefär i överensstämmelse med vad statsministern sedermera sade här i ett anförande i maj, och begärde en plan för upprustningen. Vilken inställning hade då ecklesiastikministern till dessa frågor? Jo, ecklesiastikministern fann ingen anledning till oro. Han pekade på att spärrarna vid de naturvetenskapliga institutionerna kunde hävas genom extra anslag. Detta meddelades i ett anförande, som herr statsrådet höll i Tving — det ligger i Blekinge. Det extra anslag, som ecklesiastikministern då talade om, utgjordes av en miljon kronor, varav 750 000 kronor avsåg folkskollärares vidareutbildning. Han förlitade sig alltså vid den tidpunkten på att folkskoleseminarierna skulle överta den utbildning som universiteten inte orkade med. Även om universiteten hade fått hela den miljon, som det var fråga om, hade det inte rimligen räckt till mer än att göra upp några ritningar.

Statssekreteraren i departementet ägnade sig för sin del synnerligen energiskt åt att motbevisa SACO:s uppgifter om storleken av den framtida expansionen. Han fann siffrorna alltför höga. Organisationen, som hade lagt ned mycket arbete av frivillig natur på detta ärende, framhårdade emellertid och begärde i juni 1954 ånyo, att en utredning skulle tillsättas, men i juli i fjol meddelade ecklesiastikministern, att regeringen *icke* tänkte sig någon utredning på området.

På hösten i fjol gjorde SACO nya utredningar och fann, att de avvisade vid de naturvetenskapliga kurserna ökat till minst 200. Uppgiften bestyrktes av universitetskanslern och bekräftades genom en utredning, som företogs av Sveriges förenade studentkårer. På basis av det siffermaterial, som på detta sätt hade tillkommit, skrevs de fyra motioner, som lades fram vid detta års riksdag. Följden blev då, att regeringen plötsligt upptäckte, vad ecklesiastikministern kal-

Ang. platsbristen vid universiteten m. m. lade »den nya internationella given», särskilt inom naturvetenskapernas sfär, men även när det gällde tillströmningen till den filosofiska fakulteten över huvud taget, där han nyligen *underkänt* t. ex. SACO:s eller SFS:s utredningar. Sådan är situationen — den är inte sådan, som herr statsrådet här söker göra gällande.

Statsrådet ställde sig alltså så sent som på hösten i fjol avvisande till ett tillsättande av en sådan utredning, som sedermera kom till stånd i juni i år. Egentligen skulle en sådan utredning ha kommit till stånd för flera år sedan.

Man har naturligtvis i dagens läge inte anledning till annat än att hälsa utredningens tillsättande med tillfredsställelse. Men förtjusningen över den kunde av nämnda skäl varit mera dämpad. Sällan, skulle jag vilja säga, har så många tackat så mycket för så litet. Den utredning, som vi nu har fått, har mycket att ta igen, många försyndelser i det förgångna att reparera. Utredningsarbetet får inte bli en fritidssysselsättning. Man grips av oro härför, när man studerar sammansättningen av 1955 års universitetsutredning. Där återfinner man — beklagligtvis skulle jag vilja säga — alltför många mångsysslare, även om man måste ge sitt erkännande åt den kapacitet, som varje enskild man representerar.

Det må tillåtas mig, herr talman, att göra en liten utvikning i anslutning till den pågående utredningen. Jag skulle särskilt vilja fästa uppmärksamheten på den vikt, som man bör lägga vid planeringen av institutionsbyggnader. Jag gjorde i somras en resa i England och hade vid det tillfället möjlighet att ta del av det sätt, på vilket engelsmännen löser frågor av liknande natur. Jag slogs av hur okonventionellt och hur praktiskt engelsmännen går tillväga, när de griper sig an med uppgifter av olika slag — det är, som bekant, ett av deras nationaldrag. De arbetar på det här området efter något slags mallsystem, när det gäller ritningar till institutioner eller skolbyggnader av olika typer. Mallarna läggs upp i departementet. Man slipper alltså att som hos oss betala höga arkitektarvoden

Ang. platsbristen vid universiteten m. m.

— det rör sig väl i regel hos oss om 10 procent av byggnadskostnaderna, om jag minns rätt. Departementet i England för, så att säga, alltid i lager av dess egna arkitekter uppgjorda typritningar, som de lokala instanserna visserligen får modifiera, men som dock i princip måste följas. Detta ger departementet en oerhört god hållhake beträffande både utförande och kostnader.

I direktiven för 1955 års utredning talas nu om vikten av att de *akuta* bristerna avhjälpas. Herr statsråd, jag måste säga: Huru rörande riktigt är inte detta i år och hur riktigt var det inte också i fjol och i förfjol! Läs i dagens tidningar, hur en studerande vid Stockholms högskola anmält till hälsovårdsnämnden i Stockholm, att undervisningslokalerna vid högskolan är hälsovådliga för de kemistuderande! Detta är om något en ny version av Andersens saga om Kejsarens nya kläder. Kårordföranden — det är för tillfället en kvinna — gör bara den torra anmärkningen, att hon anser det egendomligt, att inte anmälan gjorts tidigare, och av samma mening är också institutionsföreståndaren. Missförhållandena har förelegat i många år. Det är bitfert, säger professorn, att år efter år begränsa antalet kemistuderande till ett minimum. De studerande, som nu kommer dit, har oftast stått i kö i årtal, innan de kunnat antagas.

Detta är några reflexioner till vad statsrådet sade nyss, som jag tycker ställer åtminstone den första avdelningen i hans anförande och kanske också delar av den andra i en något annan belysning.

Herr statsrådet nämnde vidare i sitt senaste inlägg här, att avvisningarna ändå inte är så skrämmande. Jag skulle ha velat höra formuleringar, som hade inneburet, att man finge klart för sig, att herr statsrådet har framtidsbilden riktigt tecknad. Det förhåller sig dock så, som rektorn vid Uppsala universitet har framhållit i ett brev till mig, att det inte bara är dagens situation, som det här gäller, utan morgondagens, som är lika betydelsefull.

Jag håller med herr statsrådet om att man skall utnyttja de institutioner, vi re-

dan har, till den yttersta. Den saken är klar, för att inte säga självklar. Så sker också. Men jag måste ju säga att enligt den erfarenhet, som jag genom självsyn har kunnat skaffa mig, så är åtminstone en del av de institutioner, som det här gäller, att likna vid antikvitetskabinett, relikter från 1800-talet, som saknar varje som helst möjlighet att expandera på det sätt, som herr statsrådet här föreställer sig.

Herr statsrådet frågar vidare, vad vi skulle ha byggt. Ja, jag angav i mitt svar några exempel härpå på grundval av uttalanden i planeringskommitténs nyligen framlämnade betänkande.

Vad herr statsrådet sade om vikten av samarbete mellan de olika universiteten förefaller mig riktigt. Ett dylikt samarbete bör inledas, och därvidlag gäller det, det håller jag med herr statsrådet om, att bryta en slentrian som dröjer sig kvar från en tidigare epok, när det gäller dessa ting. Men när man tänker närmare efter vad detta i dagens läge skulle kunna innebära och när man har minnesbilder av elevantropningarna i de olika ämnen vid de olika universiteten, varöver jag har sifferuppgifter med mig här, kan man svårigen se, att möjligheterna därvidlag är särskilt stora.

Det finns, det vill jag säga till sist, herr talman, en metod, som understundom används för att möta kritik från politiska motståndare, nämligen att försöka bestiga sin Olymp och därefter sätta sig tungt på var och en, som stormar upp från Pelion och Ossa. Herr Näsström försökte sig på denna metod. Jag protesterar däremot. Om en saklig kritik framföres från denna plats under så hovsamma former som jag, efter vad jag kan förstå, här har gjort, så har man inte rätt att inför kammaren karakterisera dylika anföranden som »övermaga».

Jag konstaterar vidare, att man inte kan följa den rekommendation, som herr Näsström i övrigt gav och som innebär, att därför att de linjer, som här skymtar för framtiden, kommer att kosta pengar, så måste man avvisa hela resone-manget. På detta sätt kan man inte möta dessa spörsmål. Det har inte heller stats-

ministern gjort, och efter vad jag förstår är inte heller statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet beredd att klä skott för en dylik uppfattning.

Här måste någonting ske. Det kommer att kosta pengar. Vi måste vara beredda att skaffa dessa pengar.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Det var en mycket stor energi herr Arrhén ytterligare lade ned på att visa, att de där fyra motionerna skulle ha haft en så väldig betydelse, som han påstod i sitt första anförande, men jag vidhåller fortfarande, att de ingalunda har haft den betydelsen. Att jag tidigare har ansett att lärarbristanslaget skulle kunna klara de avvísningar, som då var gjorda, och att jag i viss mån satte frågetecken i kanten på vissa av SACO:s uppgifter om antalet studerande på längre sikt är inte utslagsgivande därvidlag. Jag vill säga, att jag fortfarande är ganska oklar över huruvida SACO:s siffror för tiden mellan 1965 och 1970 är riktiga, och jag tror att inte heller den ärade interpellanten kan slå sig för sitt bröst och säga att de är riktiga.

Men, herr Arrhén, jag sade i alla fall i mitt första anförande, att jag hade resonerat med statsministern före jul och att sedan Harpsundsmötet kom till för att ta upp dessa problem, och det har inte herr Arrhén kunnat motbevisa. Jag sade också, att jag vid den tiden umgicks med planer på att tillsätta ett par, tre olika specialutredningar på detta område, såsom bl. a. riksdagen hade begärt. Varför skall då herr Arrhén envisas att säga, att jag ingenting gjorde? Jag hade ju problemställningen klar för mig.

Men det är riktigt att jag sade till SACO, att jag inte var beredd att då sätta i gång den stora översyn som man begärde. När nu ytterligare resonemang både inom regeringen och med vetenskapsmän har givit till resultat, att denna stora översyn har påbörjats, skall herr Arrhén vara glad för det och inte misskreditera både mig och utredningen.

När herr Arrhén säger, att han inte

Ang. platsbristen vid universiteten m. m. väntar sig det av utredningen, som borde komma fram, är det väl ändå, med förlov sagt, att ta för stora ord i munnen. Jag kan tala om för herr Arrhén, vilket herr Arrhén kanske visste förut, att jag gjorde denna utredning så liten för att den skulle vara så mycket mera arbetsför, och jag har inte hört direkt att herr Arrhén har solidariserat sig med den kritik, som kommit mig till del för att jag inte tog med fler ledamöter i kommittén.

Vad herr Arrhén kanske inte vet — eller i varje fall inte låtsas veta — är att utredningen arbetar mycket energiskt nu. Den har fått ett gott sekretariat, som är större än vad man brukar ge utredningar från början. För den händelse herr Arrhén anser dess ordförande vara en mångsysslare kan jag tala om att ordföranden har befriats från en hel del av de göromål som normalt åligger honom som statssekreterare för att kunna ägna så mycket mer energi åt utredningen, och såvitt jag kan förstå fungerar utredningen mycket bra redan nu. Två av dess andra medlemmar har för övrigt blivit tjänstlediga för att desto mer kunna arbeta inom utredningen.

Jag tycker därför, att herr Arrhén inte har anledning att från början utså någon misstro på detta område.

Sedan kom herr Arrhén med en ur mina synpunkter verkligen intressant sak — intressant, vågar jag påstå, även ur de regeringskollegers synpunkt, som suttit i regeringen betydligt längre än jag. Han sade att Kemikum vid Stockholms högskola skulle ha byggts om för många år sedan. Men, herr Arrhén, för många år sedan var det varken den nuvarande ecklesiastikministern eller den föregående som hade ansvar för den saken, utan det var Stockholms stad. Stockholms högskola var en privat högskola på den tiden. Vi gav ett mindre bidrag från statens sida, men vi sysslade inte med byggnaderna.

Vad jag sade i mitt förra anförande står sig alltså fortfarande, nämligen att det är tomtfrågan — i vilken Stockholms stad och högskolans myndigheter inte har dragit riktigt jämnt — som har upp-

Ang. platsbristen vid universiteten m. m.

skjutit utförandet av de byggnader, om vilka jag åtminstone under hela den tid jag har varit i ecklesiastikdepartementet har haft fullt klart för mig att de borde komma till stånd ju förr dess hellre.

Till slut bara en liten bagatell, herr Arrhén. Jag sade inte: »Vad skulle vi ha byggt», ty nog vet jag vad vi skulle ha byggt. Jag sade: »Vad skulle vi *inte* ha byggt för att få resurserna att räcka för dessa akademiska byggnader?»

Herr Arrhén, som är så duktig att citera SACO, är säkert också benägen att anföra vissa citat från herr Svärd — jag ser honom inte i kammaren nu — och jag tänker då på att det är från just det hållet som det brukar komma kritik för att vi inte byggt tillräckligt med bostäder. Hur skulle vi i så fall ha kunnat klara de akademiska byggen, som herr Arrhén anser så nödvändiga, och som också jag anser högst önskvärda men inte kunnat få fram i konkurrensen?

Herr **ARRHEN** (h) kort genmäle:

Herr talman! Endast några ord! Herr statsrådet sade här, att jag hade framfört den åsikten, att den kemiska institutionen vid Stockholms högskola skulle ha byggts upp för många år sedan. Jag har inte yttrat något om den kemiska institutionen i detta sammanhang. Jag nämnde, att den här ifrågavarande *utredningen* borde ha tillsatts för många år sedan. Men det är ju ett sådant där hörfel, som är förklarligt under en debatt av denna typ.

Jag vill för min del avsluta denna debatt med att uttala min tillfredsställelse över de positiva formuleringar, som herr statsrådet fann, när han berörde 1955 års universitetsutrednings sammansättning och dess möjligheter till positiv insats i fortsättningen. Det är ett meddelande, som jag tycker, att vi alla har anledning att hälsa med den största tillfredsställelse.

Jag kanske emellertid också får göra en anmärkning i kanten, som det möjligen finns anledning att göra. Det första livstecknet, som 1955 års universitetsutredning gav, var ett meddelande om

att lärarbristanslaget hade begärts höjt från 0,9 miljoner till 2 miljoner kronor. Det innebär i praktiken, att ordföranden i utredningen slår sig ned på sin stol och skriver till statssekreteraren i ecklesiastikdepartementet, d. v. s. till sig själv, och begär denna ökning. Det hade väl varit mycket enklare, tycker jag, om han tidigare, redan innan utredningen tillsatts, direkt vänt sig till finansdepartementet. Emellertid önskar jag statsrådet all framgång med universitetsutredningens fortsatta arbete.

Herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Det sista inlägget skulle kanske inte behöva något genmäle, ty jag konstaterar med tillfredsställelse, att herr Arrhén har kommit mera på liknande våglängd som jag är i denna sak, om jag nu får uttrycka mig så. Jag vill dock göra ett tillrättaliggande.

Man har på visst håll försökt förlöjliga vad som skedde i universitetsutredningen genom att säga att ordföranden, d. v. s. statssekreterare Edenman, skrev till sig själv. Det förhåller sig inte alls på det sättet, utan vid en av de första genomgångarna under höstens budgetarbete sade jag till statssekreteraren: »Det är alldeles klart att vi måste försöka öka lärarbristanslaget, men jag vill gärna ha någon beräkning utförd om vad som kan vara rimligt därvidlag.» Statssekreteraren svarade då att man inom universitetsutredningen hade börjat på vissa beräkningar, varför man lätt kunde göra ett överslag och lämna in en skrivelse. Jag sade då, att jag gärna såg att en sådan skrivelse kom, ju förr dess hellre.

Herr **BERGH** (h):

Herr talman! Jag skall inte försöka lämna något bidrag till den diskussion som pågått här mellan ecklesiastikministern och herr Arrhén om vid vilken tidpunkt ecklesiastikministern visat sig ha vaknat till insikt om det läge som universitet och högskolor råkat i, om det var sedan här i riksdagen väckts ett

knippe motioner i ämnet eller om det var ett par veckor innan ett sammanträde hölls på Harpsund. Det är någonting som framtida forskare får syssla med, om de gifter.

Jag har begärt ordet närmast för att kommentera herr Näsströms anförande i denna fråga.

Herr Näsströms inlägg andades en viss motsättning till den otvivelaktigt positiva ton, som präglade ecklesiastikministerns inlägg. Herr Näsström erinrade om att i går förekom här en diskussion och votering om möjliga åtgärder till besparingar. Herr Näsström erinrade vidare om hur ansträngd vår budget var och fann det rätt ologiskt, förmodar jag, att man nu kommer med resonemang, som i varje fall på ett avsnitt av budgeten skulle medföra ökade utgifter, medan man i andra sammanhang ville ha en sänkning av skatten.

Herr Näsströms resonemang lider, så vitt jag förstår, av två brister.

Den ena bristen är att man inte riktigt klart tycks ha insett på det hållet, där man talar så som herr Näsström här gjorde, att därest vi inte satsar mera pengar på våra universitet och högskolor, så kommer det otvivelaktigt att innebära inte bara en kulturfara i och för sig utan också få en menlig inverkan på vårt fortsatta ekonomiska framåtskridande.

Det kanske vore av speciellt intresse för herr Näsström att tänka på att möjligheterna att förlänga skolplikten i vårt land i väsentlig grad är avhängiga av att vi får tillräckligt med väl utbildade lärare. Jag vill vidare framhålla att om bristen på lärarkrafter fortsätter att öka, så kommer den att medföra bristsituationer på andra områden, som är i behov av akademiskt utbildat folk. Bl. a. kommer vi att få otillräckligt med tekniker och ingenjörer. Vad det innebär för vår framtida ekonomi är lätt att inse.

Jag har velat nämna detta för att göra klart att när vi talar om en upprustning av våra universitet och högskolor, så talar vi om ett nyckelproblem.

Det andra som jag vill anmärka mot

Ang. platsbristen vid universiteten m. m.

herr Näsströms resonemang är att man utan vidare tycks slå fast, att den uppdelning av statsutgifterna, som vi har just nu, är fullständigt orubblig. Det kan mycket väl tänkas att vi äventyrar både det kulturella framåtskridandet och den önskade välståndsstegringen, om vi icke inom en given ram för den totala budgeten gör en omfördelning av utgifterna. Efter min mening blir vi därför tvungna att göra en sådan.

Det är dessa två saker, som herr Näsström enligt min mening borde ha tänkt på, innan han höll sitt yttrande här nyss.

Efter ordalagen måste man tolka honom så att han intog en betydligt mera negativ ståndpunkt till de problem, som här diskuteras, än den, åt vilken statsrådet gav uttryck. Nu tror jag emellertid att den utomordentligt stora lojalitet, som herr Näsström brukar visa mot Kungl. Maj:ts regering, skall medföra att han även på detta område i sitt framtida handlande följer ecklesiastikministern i spåren, vart dessa spår än kommer att leda.

Herr HERLITZ (h):

Herr talman! Jag hade från början inte minsta tanke på att delta i denna debatt, men jag har, liksom herr Bergh, uppkallats av ett uttalande av min ärade vän herr Näsström. Hans mot herr Arrhén starkt kritiska ord föranleder mig att här deklarerera två ting.

För det första vill jag ge uttryck åt tacksamhet, en tacksamhet som jag vet att man känner i vida kretsar, över att herr Arrhén med sådan energi, så inträngande studier och sådan kraft har förfäktat den högre vetenskapliga bildningens behov. Jag är faktiskt ledsn över att jag under mina riksdagsår inte själv har gett mig in på dessa frågor. Desto mer känner jag nu behovet att uttala tacksamhet mot herr Arrhén.

För det andra vill jag ställa mig vid herr Arrhéns sida i det politiska ståndpunktstagande som han här gjort. I likhet med herr Bergh finner jag det utomordentligt försvarligt att man, såsom jag

Ang. platsbristen vid universiteten m. m.

för övrigt alltid har gjort, ivrar för en förnuftig beskärning av statsverksamheten. Samtidigt kan man naturligtvis ha vissa speciella saker som man särskilt vårdar sig om. De som principiellt är bekymrade över statsverksamhetens expansion behöver därmed inte ha i tankarna någon sorts »idiotstopp» — en klassisk fras som man ofta använde för någon tid sedan. De behöver alls inte känna sina munnar tilltäppta i fråga om alla behov, önskemål och reformkrav som kan göras gällande.

Från statsrådsbänken har det gjorts upprepade erinringar om att det bakom de krav, som vi nu diskuterar, skulle kunna spåras en viss intresseorganisation. Man har därigenom kunnat få ett intryck av att det här vore fråga om att tillgodose olika intressegruppers behov. Låt mig i anledning härav kraftigt understryka — i all korthet bara — vad herr Bergh redan anfört, nämligen att det här icke är fråga om en viss grupps behov. Här gäller det i stället det förhållandet att världen har blivit så mycket mer invecklad och konstig, och att det krävs så mycket mer av vetenskapligt sakkunniga insatser i undervisning, tekniskt arbete och på alla möjliga områden. Det som det här gäller är nödvändigheten att tillgodose detta elementära behov, som hela den moderna utvecklingen har ställt oss inför.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! I anledning av vad herr Bergh anförde vill jag endast slå fast att det här tycks förhålla sig så, att man i ena ögonblicket talar om nödvändigheten av sträng sparsamhet med statens medel, medan man i andra ögonblicket inte på något sätt tycks känna sig bunden då det gäller ett område som man är speciellt intresserad av. Ett dylikt uppträdande kan jag inte beteckna annat än som dubbelbottnat tal. Vilken regering som än sitter så måste den ta det ekonomiska ansvaret och se till det helas bästa.

Herr Bergh sade att vi just på detta område bör sätta in alla våra krafter. Jag vill också gärna vara med därom, men

om vi skall ge ökade anslag till denna del av statens verksamhet vill jag samtidigt ha besked om var vi skall pruta. Den frågan har vi från vårt håll ställt många gånger men aldrig kunnat få något svar på. Om det faktiska läget är att vi har begränsade kapitalresurser att röra oss med, måste vi väl ändå se till att de olika grenarna inom statsverksamheten var och en får sin beskärda del av de gemensamma tillgångarna. Det är ytterst därom striden står.

Till min gamle vän herr Herlitz vill jag säga, att jag inte alls förvånar mig över att han rycker upp vid sin partivän herr Arrhéns sida i detta sammanhang. Inom parentes måste jag dock nämna, att jag hade önskat att vännen Herlitz' svanesång här i riksdagen hade kunnat ägnas åt ett mera tacksamt område. Det är naturligtvis ingen som har något att anmärka på att det här framförs kritik, men det finns ju ändå vissa nyanser i själva sättet att framföra sin kritik, och det är det som ligger bakom min anmärkning. Herr Arrhén har under årens lopp haft många tillfällen att framföra dessa frågor både i denna kammare och i statsutskottets s. k. kulturrotel. Jag erkänner också att han gjort det vid en rad tillfällen. Det avgörande är emellertid vad vi kan åstadkomma i den ena eller andra situationen. Vi är alla överens om att vi måste försöka begränsa investeringarna. De som är intresserade av just det avsnittet av statens verksamhet, som det här närmast gäller, tycks fullständigt glömma det resonemang som fördes i går om nödvändigheten av sparsamhet. Den saken får vi emellertid inte glömma. Om man anser att ett visst ändamål bör tillgodoses före alla andra, måste man klart säga ut vilka andra områden man vill sätta i efterhand. Jag frågar än en gång herrarna på vilka områden ni i så fall vill minska statens bidrag. Vill ni minska anslagen till bostadsbyggande, försvaret, sjukhusen, kommunikationerna, eller var vill ni skära ner anslagen? Där kräver vi att få klart besked.

Jag måste säga, herr talman, att en sådan diskussion som denna — och debatter av detta slag förekommer ofta här i

riksdagen — förs icke ens i den enklaste kommunalfullmäktigeinstitution, ty där är man gemensamt ansvarig för vad som händer och sker, där är alla med om att dela upp kakan till de olika ändamålen, och då känner man sig också ansvarig för vad som beslutas.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Med anledning av herr Näsströms frågeställning, som ju inte är ny — han återkommer till den nästan varje gång i debatter av denna typ — vill jag bara svara honom, för att han skall få en lugn jul, att överväganden av den natur, som han begär, allra bäst kan företagas i Kungl. Maj:ts regering, som därvidlag sitter inne med de största möjligheterna med hänsyn till utredningspersonal och annat.

Vi har vidare att erinra oss, att hans excellens herr statsministern i maj gjorde vissa uttalanden, som tider på att hans tankar går i riktning mot en expansion på detta område.

Dessa två fakta borde kunna vara herr Näsström en riktrote. Jag konstaterar emellertid, att herr Näsström för dagen på ett beklagligt sätt tycks ha partipolitiskt språkat ur.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Det är ytterst sällan jag har anledning att instämma med herr Arrhén, men jag måste göra det nu, när han säger att det är Kungl. Maj:t som har de bästa förutsättningarna att göra avvägandena. Herr Arrhén tycks emellertid inte ha haft den uppfattningen tidigare i dag!

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. handläggningen av resningsärenden

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet ZETTERBERG, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Carl Albert Andersons interpellation

Ang. handläggningen av resningsärenden
tion angående handläggningen av resningsärenden, och nu yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Carl Albert Anderson frågat mig, om jag anser det förfaringssätt, som högsta domstolen tillämpar vid handläggning av resningsärenden, tillfredsställande och, om så inte är fallet, om jag har för avsikt att överväga åtgärder till ändring.

Herr Anderson har lämnat en lång motivering för sin interpellation, där han drar upp en serie principfrågor, som inte bara hänför sig till resningsinstitutet utan även berör förfarandet i högsta domstolen vid behandlingen av ansökningar om s. k. prövningstillstånd. Vad interpellanten särskilt fäst sig vid är att handläggningen i dessa fall är skriftlig. Hans resonemang anknyter i stora delar till ett aktuellt ärende, nämligen resningsansökningen i det s. k. högproforsmålet.

Självfallet kan jag inte diskutera det åsyftade fallet, så mycket mindre som det ligger under högsta domstolens prövning.

Den korta tid, som stått mig till buds för att förbereda svaret, gör det inte heller möjligt för mig att ta upp alla de i och för sig intressanta frågor, som herr Anderson berört. Jag måste begränsa mig till vissa huvudpunkter.

Som herr Anderson mycket riktigt framhållit bygger vår nya rättegångsordning på grundsatserna om rättegångens muntlighet, koncentration och omedelbarhet. Dessa grundsatser har vunnit tillämpning på processen i underrätt och jämväl i väsentliga delar satt sin prägel på överrättsförfarandet. De har dock inte kunnat genomföras fullt ut i vad angår rättegången i överrätt. Sälunda äger såväl hovrätt som högsta domstolen i en del fall avgöra mål efter ett rent skriftligt förfarande. Detta gäller bl. a. om jorddelningsmål och utsökningsmål men kan under vissa förutsättningar förekomma även i vanliga tvistemål och brottmål. Det är alltså inte bara vid behandlingen av ansökningar om prövningstillstånd eller resning som förfarandet är skriftligt.

Vad beträffar prövningstillstånd har

Ang. handläggningen av resningsärenden

det av flera skäl inte varit möjligt att alltid låta part få sin sak prövad i högsta domstolen. En begränsning av måltillströmningen är ofrånkomlig. Rättegångsbalken stadgar för den skull, att talan mot hovrätts dom eller beslut i allmänhet inte kan komma under högsta domstolens prövning med mindre högsta domstolen meddelat parten tillstånd därtill. När domstolen avgör, huruvida prövningstillstånd skall ges eller inte, sker detta i parternas frånvaro efter ett skriftligt förfarande.

Prövningen av resningsansökningar sker på ett liknande sätt. De nuvarande reglerna om resning härrör från år 1939 och flyttades år 1942 med vissa jämkningar över till nya rättegångsbalken. Processmaterialet, som består av handlingarna i det tidigare målet och de skrifter och andra handlingar som sökanden ingivit, föredras inför högsta domstolen av en revisionssekreterare. Resningsansökningen kan omedelbart avslås, om den finnes ogrundad, men skall eljest delgivas motparten så att han får tillfälle inkomma med förklaring. I sådant fall förredrages ärendet därefter på nytt. Beviljas resning, förordnar högsta domstolen att målet änyo skall tas upp av den rätt, som sist dömt i saken. Målet handlägges där enligt vanliga regler, d. v. s. i allmänhet vid muntlig förhandling. I vissa fall kan högsta domstolen i stället själv omedelbart ändra domen.

Reglerna om prövningstillstånd och resning har tillkommit efter ingående överväganden i samband med tillkomsten av nya rättegångsbalken och är alltså jämförelsevis nya. Självfallet kan man likväl diskutera, om bestämmelserna i alla hänseenden är fullt tillfredsställande. De problem, som uppkommer, då det gäller att reglera förfarandet i dessa fall, är emellertid mycket komplicerade. Svårigheterna gör sig gällande i alla länder och har föranlett skiftande lösningar. Teoretiska och principiella synpunkter bryter sig här mot rent praktiska överväganden. Vad man vinner i ett hänseende drar lätt med sig olägenheter på andra punkter. Dessa problem har vid flera tillfällen varit föremål för överväganden, men såvitt

jag vet har man hittills inte kunnat anvisa någon idealisk lösning. Det lär knappast heller kunna hävdas, att man i något annat land kommit fram till regler som, tillämpade på våra förhållanden, skulle vara överlägsna det system som nu gäller hos oss.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för det svar han lämnat på min fråga, och jag riktar ett särskilt tack till honom för att svaret kommit så snabbt. Jag är medveten om svårigheten att på så kort tid lämna ett uttömmande svar på de frågor jag berört, men jag är å andra sidan också klar över att dessa frågeställningar för herr justitieministern icke innefattar några nya problem, och jag hade därför trots den korta tiden vågat hoppas på en större fullständighet i svaret, helst i form av en antydan om ett ställningstagande.

Statsrådet har i sitt svar refererat rättegångsförfarandets arbetsformer och därvid i stort sett bekräftat riktigheten av den relation jag givit om förfarings sättet, dock utan att komma till annan slutsats än att de frågor jag tagit upp är intressanta och att man kan diskutera, om de nuvarande bestämmelserna i alla hänseenden är fullt tillfredsställande. Jag har i min interpellation redogjort för högsta domstolens förfarande vid handläggning av dels prövningsärenden och dels resningsärenden och i huvudsak uppehållit mig vid den sistnämnda frågan. Jag har icke nu anledning att ingå på spörsmålet om prövningstillstånd och ej heller statsrådets slutsats, att en begränsning av måltillströmningen därvidlag är ofrånkomlig. Jag avser icke att med anledning av denna slutsats ställa frågan varför, och ej heller att diskutera de konsekvenser beträffande objektiviteten och likarättsprincipen i målsbedömningen, som ett sådant uttalande kan föranleda. Min fråga avser fastmer att fästa uppmärksamheten på den ordning, som tillämpas vid resningsansökningar. Jag har tillåtit mig

konkretisera min kritik till fyra avsnitt, för vilka jag utförligt redogjort i min fråga till statsrådet.

Det första gäller den skriftliga processordningen eller, som jag kallar det, det hemliga förfarandet vid resningsmål. Den revisionssekreterare, som går igenom ärendet, har att föredraga detta inför det justitieråd, som skall ta ställning till sökandens begäran. Föredragandens promemoria är icke offentlig. Sökanden vet intet om innehållet. Han har ingen möjlighet att ens få vara närvarande, än mindre yttra sig, och är följaktligen icke heller i tillfälle att korrigera, lägga till rätta eller göra de tillägg och lämna de upplysningar, som kan vara av sakligt intresse för domstolens ledamöter. Ej heller har motparten, åklagaren, sådan möjlighet. Om den allmänna grundsatsen, att vår nya rättegångsordning skall bygga på muntlighet, koncentration och omedelbarhet, är en sanning, när det gäller underrätterna, varför är det då icke också en sanning i högsta domstolen? Och antag att resning så småningom beviljas efter ett utdraget procedurförande. Innebär då icke denna mellaninstans av hemligprövning en inadvartens eftersom då, sedan resningsansökan beviljats, den normala rättegångsordningen med offentlighet etc. skall tillämpas? Jag har vidare anfört såsom mindre tillfredsställande det förhållandet, att — och det gäller fortfarande vid vidlyftiga mål — en enda man har att genomgå ett kanske rikt och komplicerat material och att avgörandet då i hög grad kan bli beroende på hans omdöme och framställningskonst. En enda man svarar för att domstolen får ett fullständigt och objektivt underlag för sin bedömning.

Talet om enmansdomstol har i detta förhållande ett visst underlag och kan icke avvisas såsom helt grundlöst. Nära sammanhängande med detta otillfredsställande förhållande är också den tidsutdräkt, som med nuvarande ordning synes vara förknippad med omfattande mål. Jag har i det anförda exemplet, Högbroforsen, påpekat, att sökanden in-

Ang. handläggningen av resningsärenden gav sin nu aktuella resningsansökan för 20 månader sedan och att, såvitt man vet, högsta domstolen ännu ej tagit ställning till densamma. Och hittills gäller dock handläggningen där endast frågan om huruvida ansökan skall avslås eller överlämnas till riksåklagaren för begrundan. Om beslutet blir det senare, kan sökanden befara, att riksåklagaren kommer att räkna med minst samma tid som högsta domstolen hittills tagit. Totaltiden kan då under förutsättning av bifall till ansökan bli omkring fyra år innan den offentliga handläggningen av målet kommer till stånd. Ingen människa kan betrakta en sådan ordning som tillfredsställande.

Den fjärde punkten, som jag påtalade i min interpellation, var frågan om domstolens handläggning av ett ärende, som kan innebära omprövning av eget tidigare domslut. Jag har i interpellationen ställt frågan huruvida man kan värja sig för tanken att prestigehänsyn icke kan i någon mån påverka avgörandet. Jag har frågat om det kan anses tillfredsställande, att högsta domstolen själv prövar resningsansökningar, som gäller egna domar, och jag har tillagt, att ett förfarande, som över huvud taget ger allmänheten möjlighet att betvivla domstolens opartiskhet, bör undvikas. Det tillkommer icke mig att härvidlag söka antyda utvägar till en lösning. Trots denna uppfattning kan jag dock icke underlåta att föra in tanken på ett juryförfarande vid prövning av resningsansökningar. Det skulle för den allmänna folkmeningen vara betydligt mera tilltalande med en sådan ordning vid avgöranden än den, som nu tillämpas.

Jag sammanfattar vad jag här sagt i fyra punkter och betecknar förfarings sättet vid samtliga dessa fyra avsnitt såsom otillfredsställande.

Den första punkten gäller den hemliga ordningen — det skriftliga procedurförfarandet vid prövningen, vid vilket varken muntlighet, koncentration eller omedelbarhet är till finnandes.

Den andra gäller föredragningsformen med enmansutredning som underlag.

Ang. handläggningen av resningsärenden

Den tredje gäller tidsutdräkten och den fjärde högsta domstolens prövning av resningsansökningar gällande tidigare egna domar.

Herr statsrådet har i sitt svar anfört den meningen, att han icke kan diskutera det åsyftade fallet, högbroforsmålet, detta så mycket mindre som målet i fråga ligger under högsta domstolens prövning. Jag vill därtill anföra att min fråga till statsrådet icke gäller högbroforsmålet men väl det förfarande, som högsta domstolen tillämpar vid handläggning av resningsärenden. Och jag har tillåtit mig att exemplifiera den nu tillämpade ordningen med en hänvisning till det hittills kända förfarandet vid handläggningen av högbroforsmålet. Utan att nu närmare ingå på denna fråga vill jag endast framhålla, att den hänvisningen icke bör förundra någon, enär väl få rättsfrågor i detta land tilldragit sig en sådan uppmärksamhet som frågan Högbroforsen. Omfattande utredningar har tidigare framlagts av framlidne professoren Vilhelm Lundstedt och även redovisats inför riksdagen. Sedermera har ju också en erfaren och välkänd domare, lagmannen Lindstedt, publicerat en uppmärksam utredning, vilken utgör underlaget för sökandens nya resningsbegäran. Man känner sig i detta sammanhang imponerad av sökandens envetna strid för upprättelse, och man kan heller inte värja sig för det intrycket av de rättslärdas utredningar i denna fråga, att de synes ge belägg efter belägg för rättfärdigheten i sökandens ståndpunkt. Men samtidigt hör man folk säga: »Det spelar ingen roll vilka bevis som än framlägges. Ställning har tagits, och den gäller en gång för alla.» Vad en utbredd opinion därför fordrar vid den handläggning, som nu pågår, är att densamma sker under sådana former, att ett objektivt avgörande kan påräknas och förtroende därigenom vinnas för det ställningstagande högsta domstolen kan komma till.

De former jag nyss påtalat är icke ägnade att inge sådant förtroende. Det borde därför vara de rättsvårdande myndigheterna angeläget att överväga, huru-

vida en annan och bättre rättegångsform är möjlig. Herr justitieministern har i slutet av sitt svar framhållit, att de problem, som uppkommer då det gäller att reglera förfarandet i dessa fall, är mycket komplicerade. Svårigheterna, säger han, gör sig gällande i alla länder och har föranlett skiftande lösningar. Och han tillägger att dessa problem vid flera tillfällen varit föremål för övervägande, men såvitt jag vet, säger han, har man hittills icke kunnat anvisa någon idealisk lösning, och han slutar: »Det lär knappast heller kunna hävdas, att man i något annat land kommit fram till regler som, tillämpade på våra förhållanden, skulle vara överlägsna det system som nu gäller hos oss.» Jag betvivlar inte att justitieministerns uttalande är riktigt, men det är i och för sig icke skäl till att man här hemma skall låta sig nöja med det som är. Om man vidhåller att den nya rättegångsordningens grundsatser, muntlighet, koncentration och omedelbarhet, är bärande grundtankar för hela vår moderna rättegångsordning, så bör också dessa grundtankar komma till uttryck ej blott i underrätt utan också i överrätt. Jag hoppas att justitieministern icke ställer sig avvissande till tanken på en översyn av dessa förhållanden. Och jag tillägger, att ett objektivt övervägande enligt min mening bör resultera i ett berättigat initiativ till utredning om formerna för en tillämpning även i högsta instans av vår nya rättegångsordnings allmänna grundsatser.

Herr statsrådet ZETTERBERG:

Herr talman! Jag har i interpellationssvaret sagt det väsentliga av vad jag nu kan uttala om denna fråga. Jag skulle bara vilja ytterligare understryka den punkten i svaret, att man i fråga om det lämpligaste förfarandet har att väga olika synpunkter mot varandra. Jag är klar på att erinringar ur olika synpunkter kan göras mot det förfarande, som man till slut har fastställt, men det har valts därför att andra system, som kunnat tänkas och som föreslagits, ur den ena eller and-

ra synpunkten framstått såsom mindre lämpliga. Det låter sig naturligtvis väl tänka, att man kan komma fram till förbättringar i fråga om såväl resningsförfarandet som förfarandet vid sökande av fullföljdstillstånd, men så ofta som dessa frågor blivit prövade, borde man inte nöja sig med att enbart kritisera, utan också peka på några framkomliga vägar; annars för man inte diskussionen framåt.

Just frågan om resningsinstitutet har under senare år vid upprepade tillfällen prövats här i riksdagen utan att ännu något bättre system kunnat utformas. Så sent som i våras var denna fråga föremål för en motion, som avslogs av riksdagen efter utlåtande av ett enhälligt sammansatt konstitutions- och första lagutskott, varvid man trots gjorda erinringar mot det nuvarande systemet konstaterade, på samma sätt som jag gjort i mitt interpellationssvar, att något bättre system inte anvisats.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! I likhet med justitieministern kan jag inte gå in på det fall, som interpellanten — i alltför utförliga ordalag — talat om. Jag vill ta upp frågan rent principiellt och då särskilt påpeka en sak.

Interpellanten ansåg att man i överrätt borde ha samma principer, som tillämpas i underrätt. Men det är nog inte den frågan, som egentligen är den väsentliga, när det gäller tillämpningen av bestämmelserna om resningsförfarandet. Det är i stället skillnaden mellan de ordinära rättsmedlen — alltså en vanlig process, där man har sin rätt att klaga till högre rätt och få frågan bedömd av de olika instanser, som ställes till förfogande — och de extra ordinära rättsmedlen, där det rör sig om att göra gällande omständigheter, som kan göra att en redan lagakraftvunnen dom ånyo tagges upp till omprövning. Jag tror att det är en ganska naturlig och ofrånkomlig sak, att förfarandet i dessa avseenden blir ett annat än vid den ordinära rättegången. Det skulle leda till alltför långtgående konsekvenser för de parter, som

Ang. handläggningen av resningsärenden

har fått sin sak avgjord och dömd på ett visst sätt, om de skulle vara tvungna att gå in i en fullständigt ny rättegång på grund av en ansökan av den natur, som en resningsansökan är. Det är därför alldeles särskilda skäl som talar för att man där skall tillämpa andra principer. Såsom nämndes av justitieministern kommer det ju dock i sista hand — sedan anledning till resning har ådaga lagts — i alla fall att bli ett nytt förfarande efter ordinära grunder.

Beträffande mål, som är handlagda efter äldre rättegångsordning, har ju vederbörande rättssökande inte kommit i åtnjutande av den form av process, som vi har enligt nya rättegångsbalken, men den saken i och för sig kan ju inte vara anledning till att man tar upp till omprövning alla mål, som inte tidigare handlagts efter den muntliga processen och särskilt inte den muntliga överrättsprocessen. I särskilt stora och invecklade mål spelar enligt min mening muntligheten inte samma roll som den kan göra i det stora antalet mera vanliga mål. Man kan inte i sådana fall undvara ett omfattande och ingående skriftligt material såsom underlag för bedömandet, och muntligheten kommer där att spela en betydligt mindre roll än i andra fall.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s):

Herr talman! Jag ber herr Alexander om tillgift, om jag nu har en fullständigt motsatt mening mot honom när det gäller resningsförfarandet och handläggningen av mål i högsta domstolen.

Herr Alexander säger, att därest resningsansökan bifalles, vidtar den normala handläggningen, och följaktligen blir det offentlighet även i detta fall. Men om den inte blir bifallen, har sökanden inte någon möjlighet att få se det material, på vilket avslaget grundar sig. Han får inte se det och än mindre yttra sig över det. Det är detta hemligförfarande som är så i grunden avvikande från den rättegångsform som i övrigt tillämpas. Han har lämnat i sina handlingar, och en revisionssekreterare

Om särskilda vägbanor för fotgängare

går igenom dem och gör en föredragning på grundval av materialet. Sökanden vet ingenting om vad denna föredragning innehåller och har ingen möjlighet att korrigera den, men den ligger till grund för domstolens ställningstagande. Om det blir avslag, är det slutliga avgörandet därmed träffat utan att vederbörande fått möjlighet att yttra sig över det material, som låg till grund för avslaget. Detta är otillfredsställande.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Det är alldeles felaktigt som herr Anderson säger, att inte sökanden skulle ha möjlighet att se det material, varpå avslaget är grundat. Den promemoria, som legat till grund för föredragningen, är efter domstolens behandling av ärendet offentlig handling.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s):

Herr talman! Det är så dags för honom att få den handlingen, när frågan är avgjord.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om särskilda vägbanor för fotgängare

Herr statsrådet HJALMAR NILSON, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Mogårds interpellation om särskilda vägbanor för fotgängare, fick nu ordet och anförde:

Herr talman! Herr Mogård har frågat mig om det ges möjligheter inom nuvarande lagstiftnings- och anslagsram att vid vägbyggnadsarbeten, som helt eller delvis bekostas av staten, föreskriva att särskilda vägbanor anordnas med hänsyn till fotgängarnas såväl säkerhet som trivsel, samt om så icke är förhållandet, om jag avser föreslå för ändamålet erforderliga åtgärder.

I anledning härav vill jag först beröra vad som i författning eller meddelade föreskrifter gäller beträffande särskilda vägbanor.

Enligt allmänna väglagen hör till väg

vägbanan och de områden därinvid som stadigvarande erfordras för vägbanans bestånd och underhåll. Som vägbanan räknas inte endast körbanor utan också cykel- och gångbanor jämte skiljeremser samt vägrenar utmed vägens kanter. Cykel- och gångbanor förlägges ibland på visst avstånd från den egentliga vägbanan. För den allmänna väghållningen i de städer och stadsliknande samhällen, där kronan är väghållare, gäller enligt av Kungl. Maj:t utfärdade anvisningar att särskilda gångbanor skall anordnas, där regelbunden, avsevärd gångtrafik förekommer eller inom en nära framtid förväntas. Motsvarande gäller i praktiken även för statsbidragsberättigade vägar och gator i städer och stadsliknande samhällen, som är egna väghållare. Vid upprättande av arbetsplan för allmän väg skall vidare enligt vägstadgans bestämmelser bl. a. iakttas att trafikbehovet tillgodoses i största möjliga utsträckning, vilket innebär att gångbanan utföres även på landsbygden, om så är erforderligt.

Vad beträffar den viktiga frågan hur man i praktiken söker tillgodose gångtrafikanterna genom särskilda vägbanor etc. gäller följande. Vid planläggning av om- och nybyggnad av vägar tages hänsyn till alla slag av trafikanter. När och i vilken omfattning särskilda banor bör anordnas för varje trafikantslag måste därvid bedömas från fall till fall med beaktande av såväl trafiktekniska krav som trafiksäkerhetssynpunkter. Några bestämda, närmare fixerade normer för när gångbanor bör anordnas finnes ej, och sådana torde ej heller med någon praktisk fördel kunna utarbetas. Som allmän princip gäller att man söker anlägga särskilda gångbanor, där vägen går fram genom tätare bebyggelse eller där man i övrigt kan förvänta gångtrafik av betydelse. Däremot anses det ur ekonomisk synpunkt icke försvarligt att utföra gångbanor på vägar utanför tätbebyggelse, då gångtrafiken är obetydlig. Gångtrafikanterna får där använda sig av körbanekanterna eller vägrenarna. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sina i år fastställda normalbestämmel-

ser för vägarnas standard utgått från att en vägren av minst en meters bredd skall finnas på ömse sidor om sådana vägar, där trafiken inte är alltför ringa. Ett av motiven för denna bestämmelse är att bereda utrymme för gångtrafikanterna. Avsikten är att vid ny- eller ombyggnad av landsvägarna vid behov ge dem en ökad bredd, avpassad efter trafikens omfattning och intensitet, samt i anslutning härtill utföra dylika vägrenar. Dessa kommer då att tjäna som naturliga trottoarer för fotgängarna.

Under senare år har permanentbeläggningen av grusvägar tagit allt större omfattning. Den har därvid i första hand utförts på de starkast trafikerade vägarna samt inom de tätbebyggda samhällena, som då i regel samtidigt försetts med kantstensatta och belagda gångbanor. Även genom utförandet av sådan beläggning ökar säkerheten och trivseln för gångtrafikanterna.

Vad städerna beträffar har på grund av motorfordonstrafikens ökning i vissa fall en omDispositionering av gatutrymmet måst ske på bekostnad av trottoarbredden. Har detta någon gång ökat riskerna för gångtrafikanterna, så torde man böra se det mot bakgrunden av att det inte varit möjligt att genomföra en ökning av gatans totalbredd på grund av bebyggelsen eller att detta i vart fall bedömts ställa sig alltför dyrbart.

Vid de ändringar som i år gjorts av vägtrafikförfattningarna har man bl. a. eftersträvat ökat skydd för gångtrafikanterna. Som exempel kan nämnas föreskrifterna om utmärkning av övergångsställen för fotgängare och om vad motorfordonstrafiken har att iakttaga vid dessa platser.

I vilken omfattning det kan vara möjligt att ytterligare tillgodose gångtrafikanternas behov av säkerhet och trivsel genom breddade trottoarer, särskilda gångbanor eller vägrenar är enligt min mening, sett mot bakgrunden av det anförda, därför icke en fråga om behov av ytterligare föreskrifter utan fastmera ett praktiskt ekonomiskt avvägningsspörsmål. Jag vågar hysa den uppfattningen, att de ansvariga vägmyndigheterna är väl

medvetna om förevarande spörsmål och därvid i stort gör en lämplig avvägning inom ramen för de resurser, som står till vägväsendets förfogande.

Herr MOGÅRD (s):

Herr talman! Jag tackar värdsamt herr statsrådet Hjalmar Nilson som vägminister för att han velat besvara mina enfaldiga frågor.

Det är mycket värdefullt att man på detta sätt för dem det vederbör kan fästa uppmärksamheten på att det när det gäller att bygga vägar finns föreskrifter, som åsyftar att skydda även de så poetiskt vackert benämnda fotgängarna eller gångtrafikanterna. Jag vill understryka vad herr statsrådet i sitt svar har sagt, att där kronan är väghållare, gäller »enligt av Kungl. Maj:t utfärdade anvisningar att särskilda gångbanor skall anordnas, där regelbunden, avsevärd gångtrafik förekommer eller inom en nära framtid förväntas». Vidare sägs, att motsvarande gäller i praktiken även för statsbidragsberättigade vägar och gator i städer och stadsliknande samhällen, som är egna väghållare.

Tyvärr är nog de där bestämmelserna, som ju för övrigt är av anvisningskaraktär och ingalunda finnes kodifierade i väglagen eller i vägstadgan, i stort sett mycket litet observerade i verkligheten. Detta kan man också förmärka av herr statsrådets svar, i vilket framhålles, att det så sent som i år har gjorts ändringar i vägtrafikförfattningarna, där bl. a. eftersträvat, som det heter, »ökat skydd för gångtrafikanterna». Om man bara kommer utanför en stad — Stockholm eller vilken stad som helst i detta land — skall man finna, att i nästan 90 procent av vägsträckorna finns det inga av dessa ideala gångtrafikbanor för fotgängarna. För all del: här och var kan man nog påträffa en sådan vägstump, men det är bara vid våra praktvägar, såsom mellan Malmö och Lund och kanske annorstädes. Kommer man emellertid till Jakobsberg här utanför Stockholm, skall man finna att det inte finns någon av de här beskrivna gångbanorna. Det är nog detta som gjort att man

Om särskilda vägbanor för fotgängare

känner vantrevnad, om man inte hör till de lyckliga tio procenten här i landet, som sitter bakom egen ratt och därifrån styr världens öden, i varje fall på landsvägen.

Herr statsrådet har för sin del menat, att det är bra med de föreskrifter som utfärdats, och detta ger jag honom rätt i. Vi har en massa föreskrifter här i landet, i synnerhet på detta stora och kostsamma miljardområde som heter vårt trafikväsen. Många av dessa föreskrifter har emellertid blivit en död bokstav. Det är detta som gör gångtrafikanternas problem så brännande — vi bör komma ihåg att fotgängarna är det känsligaste kapitlet när det gäller hela vår trafikpolitik. De utgör ju dock 90 procent av landets befolkning.

Jag vet att man kanske skulle ha gjort dessa reflexioner, när vi hade till behandling kommunikationsministerns memorial om omröstningen rörande högertrafik. Vi, som röstade emot införandet av högertrafik och alltså röstade nej — och vi var ju anmärkningsvärt många — var inte alla, tror jag, i varje fall inte jag, bilfientliga. Det var inte av fientlighet mot motortrafiken, som vi röstade på detta sätt, ty det skulle ha varit enfaldigt. Motortrafiken har framtiden för sig, framför allt av den anledning att den är ett kommunikationsmedel som snabbt och hastigt för trafiken fram — det är hastigheten och snabbheten i motortrafiken, som är av betydelse, och allt som hindrar hastigheten och snabbheten i detta utomordentliga kommunikationsmedel innebär något slags reaktion, som jag inte alls omfattar. Men det måste sägas, att de som har bilar sällan kan utveckla den hastighet och snabbhet som bilarna är mäktiga. Här i Stockholm är det ju nästan komiskt att se, hur bilarna sakta kryper fram på gatorna. Även annorstädes måste hastigheten ofta sättas ned, inte av brist på föreskrifter — ty av dem finns en väldig mängd — utan av brist på anläggningar för att hjälpa trafiken fram.

Jag är även tacksam för att statsrådet inte har räknat in mig bland motortrafikens ovänner, ty dem tillhör jag inte.

Jag tror på motortrafiken. Som all annan modern teknik har den framtiden, och en stor framtid, för sig, även om den har så att säga vuxit oss väl hastigt över huvudet — och även förbi fötterna.

Man måste således säga, att här brister det inte i fråga om föreskrifter. Jag vill inte ha flera föreskrifter än dem som redan finns. Det behövs inga nya trafikregleringar. Betänkandet från trafiksäkerhetskommittén tycker jag vara ett hugg i luften med alla dess besynnerliga rekommendationer om att människorna skall gå omkring med ljusa kläder och bära stallykto, när de på kvällarna går på vägarna, och ha kläderna försedda med underliga remsor, som reflekterar ljuset från billyktoerna, och även andra rekommendationer om gula linjer och ljusa stolpar och annat.

Häromdagen läste jag ett projekt om att man skulle införa en särskild sorts trafikövervakning, som jag tror skulle kosta 40 miljoner kronor om året. Meningen skulle vara, att motortrafiken på vägarna bevakas så noga att gångtrafikanterna inte behöver hamna på sjukhus eller bårhus eller vad nu en gång är deras väg mot griften. Det vore bättre med särskilda trottoarer.

Nå, säger man, alla olyckor som inträffar berör inte fotgängare, utan oftast är det motorfordon som kolliderar med varandra. Det är naturligtvis mycket riktigt, men i september månad i år — det är en normal månad när det gäller trafikintensiteten — dödades inte mindre än 94 människor, och av dem var 32 fotgängare. Jag tror att den proportionen är ganska betecknande för olycksfallen i samband med trafiken. De fotgängare, som drabbas av olycksfall i trafiken, är ofta gamla människor och barn, som skall till skolorna och som springer ut på dessa trottoarlösa vägar. Enligt vad statsrådet här kunde erinra om, borde de egentligen vara byggda på sådant sätt, att de tillgodoser gångtrafikanternas behov. Som det nu är, måste gångtrafikanterna springa som höns utan att ha någon liten skyddad bit för inte bara tryggheten utan också trevnaden.

Nu anförde herr statsrådet — och det tycker jag är ett bra avsnitt i svaret — att man på senare år har infört normalbestämmelser, enligt vilka vägarnas standard skall vara sådan att minst en meters bredd finns på ömse sidor om sådana vägar, där trafiken inte är alltför ringa. Det är väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som har fått dessa normalbestämmelser, och de har tillkommit för just gångtrafikanternas skull. Dessa remsor vid sidan av vägen skall byggas så, att de kan tjäna som naturliga gångbanor för fotgängarna. Det är just sådant, som jag efterlyser och som vi 80 procent, som röstade nej — det är kanske någon liten överdrift att säga alla, men det gäller i varje fall mig själv och åtskilliga som jag känner — vill ha genomfört, innan vi över huvud taget vill fundera på sådana kostnadskrävande projekt som högertrafik och Öresundsbroar. Skaffa oss först vägar, som vi tryggt kan gå på, vi som tycker om att gå på vägarna och också behöver göra det! Herr statsrådet, som är en landsbygdens son, kan nog i sin hemort mångenstädes få höra, inte bland pamparna, ty de sitter i regel bakom sin ratt, men i den stora hopen, hur det kommer sig, att så få människor nu syns på vägarna. Folk vägar inte gå ut på vägarna. Landsbygdens gemensamhetsliv håller på att slockna ut genom att människorna måste sitta instängda och titta ut genom fönstren bakom pelargonerna i stället för att gå ut på vägarna och samlas till möten o. s. v.

Vad jag tänkt på vid min lilla framstöt här i denna fråga är främst att man måste effektivisera de föreskrifter som finns. När det mycket kostsamma vägbyggandet i vårt land bedrivs bör man också ha klart för sig att fotgängarna är en del av landets befolkning; de har sina rättigheter, de har sina behov av att tryggt ta sig fram på vägarna. Detta gäller i synnerhet i samhällena. Det finns stora samhällen där det inte existerar en enda trafikled utmärkt för gångtrafikanterna. Ser man på den rena landsbygden så vill jag fråga hur ofta man, om man åker förbi en skola, en kyrka eller

Om särskilda gångbanor för fotgängare ett kommunalhus, finner att ens där vederbörande brytt sig om att bygga en ordentlig trottoar för dem som tar sig fram på sina egna fötter. Det är mycket möjligt att man inte kan bygga trottoarer på alla vägar, men det skulle väl vara ett oeftergivligt villkor att en trottoar, om möjligt upphöjd, byggdes genom samhällena och på de ställen på landsbygden, där människor regelbundet behöver samlas mera allmänt.

Jag vet mycket väl, och det anför ju också herr statsrådet, att våra finansiella medel inte tillåter någon alltför stor expansion. Jag är många gånger rädd för att den ständiga uppmaningen till investeringsbegränsningar kan utgöra ett skalkeskjul där åtskillig administrativ slentrian och reformovillighet döljer sig. Jag erinrar om vad finansminister Sträng gav uttryck åt för någon månad sedan, då han talade om att bilismen för närvarande kostar vårt folkushåll ungefär fyra miljarder kronor om året. Man kan ju inte begära att mer pengar skall användas för den. Man måste dock avväga efter angelägenhetsgraden. Jag vill med min interpellation verka för att man skall komma ihåg att det finns människor som inte åker bil utan som måste ta sig fram till fots, och att de har rätt till ett utrymme som skänker dem både trygghet och trevnad när de vandrar på vårt gemensamma samhälles landsvägar och gator.

I övrigt tackar jag hjärtligt herr statsrådet Hjalmar Nilson för hans svar.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON:**

Herr talman! Det var egentligen bara en enda liten sak som gjorde att jag begärde ordet i anledning av interpellantens anförande.

Herr Mogård karakteriserade sin interpellation som enfaldiga frågor på detta område. Jag hoppas att jag inte med mitt svar har gett herr Mogård anledning att tro att jag hyste den uppfattningen. Jag har orsak att förklara att jag inte har den åsikten om en allvarligt avsedd diskussion rörande olika trafikantgruppers rätt.

Om särskilda vägbanor för fotgängare

Låt mig så, när jag ändå har ordet, få tillägga att då det gäller att lösa detta problem är det kanske mest en fråga om avvägning inom den ram man har till sitt förfogande. Jag kan försäkra herr Mogård att på alla de vägar, som byggs om, rätas ut eller permanentbeläggs, vidtas sådana åtgärder att fotgängarna skall få en egen tryggad bit av vägen. I städerna sker detta genom att man bygger trottoarer, i samhällena oftast genom anläggande av en trottoar på vägens ena sida och, där trafiken är större, trottoarer på båda sidorna. Man går numera så långt att i samhällen med låt mig säga ett par hundra invånare torde det vid permanentbeläggning snarast vara regel att direkta trottoarer anordnas. På landsbygden får på mera trafikerade vägar trottoarernas roll övertagas av vägrenar. Det pågår en oavslutad strävan att så långt resurserna räcker säkerställa alla trafikanters rätt till vägen. Gränsen för hur långt åtgärder skall vidtas sättes allenast av lämplighetsskäl, det gäller hur man skall förfoga över de resurser man har. Jag har den uppfattningen att vid de vägbyggen som skett under senare år har man i ganska hög grad sökt beakta också gångtrafikanternas önskemål.

När herr Mogård talar om riksvägen västerut, Stockholm—Enköping, vill jag säga att detta ju är en gammal väg där man arbetar med problemet om vilken sträckning den främdeles skall komma att få. Jag kan nämna ett annat exempel som de flesta i stockholmstrakten känner till. På den väg till Uppsala som vi nu håller på att bygga kommer efter praktiskt taget hela sträckningen fotgängarnas rätt till en särskild, avskild del av vägen att beaktas.

Herr NÄSTRÖM (s):

Herr talman! Jag är tacksam mot herr Mogård, som framställt denna interpellation. Den gäller en oerhört viktig sak. Det är riktigt, såsom herr Mogård påpekade, att t. ex. under september var det i runt tal tre människoliv per dag som gick till spillo på våra vägar.

Jag förstår också herr statsrådet när han säger att det är en ekonomisk fråga och en arbetskraftsfråga att ordna trottoarer. Men det är en fråga av mycket stor vikt för säkerheten. Under den tid som vi arbetar på detta är det en annan fråga som omedelbart kommer in i sammanhanget.

Jag skulle vilja fråga statsrådet Nilson: Finns det några bestämmelser som gör, att man inom de olika vägförvaltningarna kan få den omvärdnad av vägarna som man så gärna skulle önska? Jag tänker då närmast på sandningen av vägarna. Man kan då köra tio, tjugu eller trettio mil efter våra rikshuvudvägar på ishala vägbanor, där det inte har sandats. Sandningen kan väl ändå göras utan alltför stora kostnader. Det skulle i mycket hög grad motverka olyckor, och det skulle också medverka till att de gående kunde känna sig något säkrare på vägarna.

Jag har själv tillhört en vägstyrelse i rätt många år, och jag känner svårigheterna. Men jag vet också, att det är möjligt att uträtta något på detta område. Jag vore mycket tacksam, om statsrådet Nilson kunde upplysa mig om hur det ligger till. Finns det generella bestämmelser, eller är det varje vägförvaltning, varje vägmästare, som själv avgör denna sak?

Herr statsrådet HJALMAR NILSON:

Herr talman! Till svar på herr Näsströms fråga vill jag säga, att det naturligtvis finns vissa generella anvisningar om när det skall sandas, men det måste ju alltid finnas ett utrymme för det personliga omdömet hos den som har avgörandet i sin hand. Skulle det förekomma tjugu, trettio mil osandade, hala vägar utan att detta är en följd av ett plötsligt omslag i väderleken, så att man inte hunnit vidta några åtgärder, är jag bara tacksam för uppgifter om när så är fallet.

Herr MOGÅRD (s):

Herr talman! Det skulle vara mig mycket ökärt, om herr statsrådet uppfattade

Om tryggande av tillgången på skogsplanter

mina kommentarer till hans svar såsom uttryck för bristande uppskattning och tacksamhet. Jag framförde ju ett vördsamtt tack när jag började. Det kanske inte betyder så mycket. Men jag vill gärna erkänna, att jag tyckte svaret var formellt uttömmande och riktigt. Vad jag saknade var så att säga realiteterna bakom orden. Dem kom den aktade vägmästern med i sin replik, och det anser jag var det bästa av alltihop. Vi vet nu att den, som vid Konungens rådsbord är ansvarig för våra trafikproblem, verkligen inte bara platoniskt intresserar sig för de gångtrafikanter som jag talade om, utan också tydligtvis planerar för att gångtrafiken skall röna beaktande. Det tar jag fasta på, och för det tackar jag alldeles speciellt, med eller utan vörndnad.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om tryggande av tillgången på skogsplanter

Ordet gavs härefter till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **NORUP**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Wehtjes interpellation om tryggande av tillgången på skogsplanter, och nu yttrade:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Wehtje frågat mig, om jag uppmärksammat den brist på skogsplanter, som en längre tid varit rådande, och det växande behovet av planter, vilket kommer att förstärkas av den svåra torkan i sommar, samt om jag har för avsikt att föreslå några åtgärder för att trygga tillgången på skogsplanter.

Av motiveringen för den första frågan framgår, att interpellanten synes förmena, att det stöd, som statsmakterna lämnat skogsvårdsstyrelserna till frö- och plantförsörjningen, möjliggjort en för låg prissättning på plantorna och därigenom verkat hindrande för tillkomsten av privata plantskolor. Stödet skulle sålunda ha motverkat sitt syfte att förbättra tillgången på planter. Jag vill därför med

några ord redogöra för den av skogsvårdsstyrelserna tillämpade prissättningen.

För innevarande budgetår anvisades av riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag ett belopp av sammanlagt 593 000 kronor till plantförsörjningen. Beloppet har av skogsstyrelsen fördelats så, att 131 000 kronor beräknats för nyinvestering i sådana plantskolor, vilkas utbyggnad ansetts icke kunna uppskjutas utan allvarliga men för plantförsörjningen, medan 194 000 kronor hänförs till redan beslutade och påbörjade byggnadsföretag jämte annan erforderlig utvidgning av plantskoleverksamheten. Återstående 268 000 kronor har betecknats som underskott i driften. Enligt uppgift från skogsstyrelsen avses därmed icke förlust i verksamheten på den grund, att försäljningspriset på planter icke täcker de direkta produktionskostnaderna. En stor del av beloppet avser nämligen kostnader, som är hänförliga till nyanläggning men som av bokföringstekniska skäl icke går att särskilja från driftkostnaderna. Ifrågavarande kostnader uppkommer för investeringar i frö- och plantmaterial för nya plantskolearealer samt för arbete med uppdragande av planter i nya plantsängar till säljbara sortiment. Kostnaderna kan först efter flera år följas av motsvarande inkomster. Driften i en nyanlagd plantskola blir vidare fullt effektiv först efter några år, då personalen blivit tränad och fullgod hävd ernåtts. När den effektiva arealen vid skogsvårdsstyrelsernas plantskolor ökat från 124 hektar år 1945 till för närvarande drygt 350 hektar, torde nu angivna faktorer ha haft en betydande inverkan på kostnadsutvecklingen.

Motsvarande förhållanden har icke på samma sätt inverkat på driftkostnaderna vid de nordtyska plantskolorna, vilka — fränsett krigsåren — varit i tämligen kontinuerlig drift sedan lång tid tillbaka. Dessa plantskolor har kunnat drivas med en mera fast utbyggd organisation och — under efterkrigstiden — med jämförelsevis billig arbetskraft. Detta har föranlett efter svenska förhållanden synnerligen låga plantpriser, vilka starkt på-

Om tryggande av tillgången på skogsplanter

verkat förhållandena i södra och mellersta Sverige, speciellt Skåne. Under den senaste tiden har emellertid arbetslönerna vid de tyska plantskolorna stegrats avsevärt. Härigenom har även plantpriserna stigit, vilket möjliggjort en befogad justering av plantpriserna också i Sverige.

För att närmare åskådliggöra prisnivån för skogsplanter kan jag nämna, att enligt inhämtade uppgifter priset på 1 000 planter av inhemsk fyraårig omskolad gran var i Malmöhus och Kristianstads län under åren 1954—1955 endast 45 kronor men i Stockholms län 65 kronor under år 1954 och 70 kronor under år 1955. För importerade tyska granplanter varierade priset i början av år 1954 mellan 35 och 40 kronor för att mot slutet av år 1954 ha stigit till 45 och under innevarande år till 50 å 55 kronor.

Av vad jag sålunda anfört torde framgå dels att subventioneringen av plantskoleverksamheten icke har varit den primära orsaken till de låga plantpriser, som förelegat särskilt i de södra delarna av landet, dels att subventioneringen av plantproduktionen för närvarande icke är så omfattande, som interpellanten synes förmoda.

Emellertid torde tidigare i en del fall en medveten subventionering av skogsodlingarna ha förekommit genom låga plantpriser. En omedveten subventionering kan väl även ha förelegat genom den ovisshet, som rått beträffande produktionskostnadernas storlek för skilda plantsortiment. Sedan åtskilliga år tillbaka har dock i enlighet med statsmakternas intentioner den linjen följts, att den av skogsvårdsstyrelserna drivna plantförsäljningen i princip skall vara självbärande och att eventuella understöd till markägare för skogsodlingar skall utgå genom särskilda anslag efter behovsprövning. Genom systematiska undersökningar har också ett bättre grepp om de verkliga kostnaderna erhållits. Den skillnad, som tidigare fanns mellan plantpriser och produktionskostnader, däri även inräknat kostnader för verksamhetens vidare utbyggnad, har därför kunnat efter hand minskas. En fullständig utjämning kan emellertid icke åstadkommas ome-

delbart. En alltför tvär höjning av plantpriserna skulle kunna medföra ett minskat skogsvårdsintresse hos sådana mindre skogsägare, som i regel utför skogsodlingsarbetet själva och för vilka kostnaden för plantorna utgör den största kontanta omkostnadsposten vid skogsodlingen.

Vidare vill jag nämna, att odling av skogsplanter under flera år förekommit i viss omfattning hos skogsägare och andra. Härigenom har man sökt få ett tillskott till plantförsörjningen, samtidigt som man avsett att genom användande av förefintlig outnyttjad arbetskraft hos bl. a. vissa småbrukare åstadkomma en billig plantproduktion. Denna odling har dock helt avsett omskolning. Uppdragning av såddplanter anses bl. a. av genetiska skäl böra ske vid skogsvårdsstyrelsernas egna anläggningar. Att enbart eller i huvudsak grunda landets plantförsörjning på ett system med enskilda plantskolor torde dock kunna innebära vissa risker. Sålunda skulle en garanti för kontinuiteten i verksamheten ej finnas. Vidare framgår av gjorda utredningar, att kostnaderna per arealenhet effektiv plantskolmark är högre vid mindre plantskolor än vid större.

Beträffande den genom sommarens torra framkomna plantbristen har skogsstyrelsen för att på kortare sikt förbättra situationen inventerat befintliga möjligheter att importera plantmaterial av lämplig härstamning och godtagbar kvalitet från de nordiska grannländerna samt Tyskland. Bl. a. har Finland därvid visat sig kunna exportera en större kvantitet tallplanter. Plantornas kvalitet har granskats i de finska plantskolorna av en av skogsstyrelsens tjänstemän, som erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att företaga en studieresa till Finland för ändamålet. Tyvärr har den till våren 1956 skärpta plantbristen inom landet sammanfallit med en jämfört med tidigare år särskilt ringa tillgång på planter i Danmark och Tyskland, från vilka länder en omfattande import normalt brukar ske. Inventeringen har dock visat, att vissa kvantiteter lämpliga planter av såväl tall som gran ännu finns tillgängliga. Uppgifter

Om tryggande av tillgången på skogsplanter

härom har av skogsstyrelsen vidarebe-
fordrats till skogsvårdsstyrelsernas kännedom.

Vad angår det fortsatta arbetet för att trygga tillgången på planter vill jag här nämna följande.

För plantskoleverksamhetens vidare utvidgning är det viktigt, att fröförsörjningen till plantskolorna tryggas. För att kunna utnyttja den rikliga tillgången på moget tallfrö innevarande år genom insamling av så mycket som möjligt därav har skogsstyrelsen hemställt om anslag å tilläggsstat av 800 000 kronor för förstärkning av frölånefonden.

Vidare har skogsstyrelsen i årets anslagsäskanden beräknat, att behovet av statsmedel för plantförsörjningsverksamheten nästa budgetår skall uppgå till 628 500 kronor, under förutsättning att verksamheten utbygges i samma takt som under innevarande budgetår. Styrelsen har därjämte äskat ett belopp av 200 000 kronor för att täcka de förluster i plantskoledriften, som beräknas uppkomma på grund av torkan under förlidna sommar.

De sålunda gjorda äskandena kommer senare att föreläggas riksdagen för prövning. Jag har anledning förmoda, att regeringens ställningstagande till förslagen kommer att bli välvilligt.

Härmed anser jag mig ha besvarat herr Wehtjes interpellation.

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Herr Wehtje har tyvärr blivit förhindrad att närvara vid dagens sammanträde, och i hans ställe ber jag att få framföra ett tack till statsrådet Norup för hans interpellationssvar och för det positiva intresse för frågan, som interpellationssvaret ger uttryck för. Jag ber dessutom att till detta få knyta några reflexioner i den aktuella frågan.

Glädjande nog har skogsägarna för varje år visat ökat intresse för skogsodlingsåtgärder. Orsakerna till detta förhållande är flera. Främst kanske det beror på de förbättrade konjunkturen, som har utmärkt skogsproduktionen, och på insikten om att man för att kun-

na driva produktionen på detta område inte bara får skörda utan även måste så. Jag tror att skogsvårdsstyrelsernas upplysningsverksamhet också har varit en bidragande orsak. Man har fått ögonen öppna för nödvändigheten att genom kulturåtgärder, såsom plantering och sådd, få ett mera tillfredsställande bestånd och högre avkastning på skogsmarken än man fick förr, när man i huvudsak litade till självföryngring. Behovet av ökat skogsodlingsmaterial hänger också samman med de ansträngningar, som man från skogsägarnas sida gör för att återföra värdelös mark till skogsproduktion.

Allt detta har medfört en ständigt stigande efterfrågan på skogsplanter, men produktionen av planter har inte kunnat hålla jämna steg med den ökade efterfrågan. Det är en tråkig erfarenhet som de flesta skogsägare gjort, att skogsvårdsstyrelserna inte har möjlighet att leverera så många planter som man har rekvirerat. Trots att en väsentlig ökning av plantskolearealen skett, som herr statsrådet nämnde om, har man under de senaste åren endast kunnat skaffa fram planter till ungefär 60 000 hektar årligen, medan skogsvårdsstyrelserna uppskattar den önskvärda areal, som behöver nyplanteras varje år, till 100 000 hektar. Vi har därför bl. a. fått lita till komplettering genom import från andra länder. Framför allt har importen från Tyskland under de senaste åren blivit av stor omfattning. Jag har sålunda fått uppgiften, att man 1954 importerade ungefär 50 miljoner planter från Tyskland till Sverige och 1955 över 35 miljoner planter.

Bristen har ytterligare försvårats genom torkan 1955, som inom vissa delar av landet medfört, att planteringen som utfördes våren 1955 så gott som helt spolierats. Man beräknar, att inom Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Östergötlands län har ungefär 9 miljoner planter — vilket innebär huvudparten av det som sattes i våras — totalt spolierats. Inom skogsvårdsstyrelsernas verksamhetsområde i hela landet uppskattar man förlusten till 1/6 av

Om tryggande av tillgången på skogsplantor

antalet utsatta plantor. Samtidigt har också plantskolorna varit mycket illa av torkan. Situationen ter sig därför ganska bekymmersam för de närmaste åren. Eftersom skadorna på plantskolorna inte går att reparera omedelbart, kommer vi att få se fram emot brist på plantor under de närmaste åren i ännu högre grad än hittills.

Under sådana omständigheter är det givetvis angeläget att från olika håll vidtages alla de åtgärder, som kan befinnas lämpliga, för att komma över svårigheterna.

I svaret berör statsrådet Norup en del av dessa åtgärder. Statsrådet påpekar att prispolitiken tidigare har varit inriktad på en subventionering av produktionen, så att man tillhandahållit plantor till lägre pris än de verkliga produktionskostnaderna. Det är i och för sig tacknämligt för skogsägarna att på det viset få billiga plantor, men frågan är väl, om inte önskemålet att få tillräckligt billiga plantor har motverkat önskemålet att få tillräckligt många plantor. Genom subventionspolitiken har man försvårat för de enskilda plantskolorna att hävda sig i konkurrensen med dem som är understödda av statsmedel.

Om man däremot låter plantornas försäljningspris täcka produktionskostnaderna, vilket herr statsrådet anger vara den nuvarande principen för skogsvårdsstyrelsernas produktion, skapar man även förutsättningar för enskilda plantskolor att existera, och därigenom ökas den totala plantproduktionen. För mindre skogsägare kan man ju, som herr statsrådet här har sagt, genom att efter behovsprövning lämna bidrag till plantkostnaderna undanröja svårigheten på grund av det högre plantpriset.

Jag tycker vidare att det är anledning för berörda myndigheter att ytterligare överväga möjligheten att få fram en utvidgad plantproduktion hos enskilda skogsägare och andra efter samma principer som tillämpas i andra länder, s. k. lego-odling. Man har tagit upp denna verksamhet i vissa delar av landet, och det är önskvärt att vi får en utvidgning på det området, både för att få

fram fler skogsplantor och för att på det viset få en komplettering till produktionen vid jordbruk, som i och för sig inte lämnar tillräcklig sysselsättning åt sina innehavare.

Jag vill också till sist peka på en liten detalj, som kanske kan vara en framkomlig väg för att öka intresset för produktion av skogsplantor.

Sedan två år tillbaka har ett anslag på 85 000 kronor utgått till Jordbrukarungdomens förbund såsom bidrag till skoglig ungdomsverksamhet. I mitt eget län har JUF bedrivit sådan verksamhet och bl. a. försökt intressera pojkar och flickor för att ordna med små plantskolor, där man drar upp och omskolar skogsplantor. Avsikten har varit att på detta sätt söka tillgodose behovet av plantmaterial. Detta är naturligtvis en mycket blygsam åtgärd mot bakgrunden av det stora behovet, men det kan vara värt att notera verksamheten som ett led i strävandena från skogsägarnas egen sida att öka tillgången på plantor.

Herr statsrådet kom till sist i sitt interpellationssvar in på vissa direkt aktuella åtgärder, såsom ökade anslag för att trygga fröförsörjningen och höjda belopp till utbyggnad av plantskoledriften. Jag noterar med tacksamhet dessa löften i svaret och hoppas, att de framställningar, som här har gjorts av skogsstyrelsen, kommer att mötas med det välvilliga intresse från regeringens sida som saken förtjänar. Man bör på allt sätt söka ge skogsvårdsstyrelserna möjlighet tillmötesgå det stora intresse som skogsägarna numera visar för skogsvårdande åtgärder. Det gäller ju också här en fråga av stor ekonomisk betydelse inte bara för skogsägarna själva utan för landet i dess helhet.

Jag ber, herr talman, att än en gång få uttala mitt tack till statsrådet Norup för det positiva intresse för denna fråga som har kommit till uttryck i interpellationssvaret.

Herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Herr Eskilsson förklarade att det tidigare hade förekommit en

Om tryggande av tillgången på skogsplanter

viss subventionering vid skogsvårdsstyrelsernas plantförsäljning. Det skulle ha skett under en tid, då det var betydligt sämre konjunkturen för skogen än vi nu kan glädja oss åt. Jag måste då fråga, om det verkligen kan anses vara fel att skogsvårdsstyrelserna på den tiden bedrev en politik som syftade till att skogsägarna skulle kunna få så billiga planter som möjligt. Såvitt jag förstår, borde det väl i stället ha varit en tacknämlig politik både för bondeskogsbruket och för skogsbolagen.

Nu har, som alla vet, skogsbruket en mycket god konjunktur. Detta har, säger herr Eskilsson, medfört en kraftig efterfrågan på planter. Men om konjunkturen för skogsbruket nu är god, tycker jag verkligen att det borde vara möjligt för t. ex. de stora skogsbolagen att, om de inte kan få tillräckligt med planter från skogsvårdsstyrelserna, själva söka driva erforderlig plantskoleverksamhet. Även om plantorna då för dem bleve något dyrare, borde det väl ändå löna sig för skogsbolagen i dessa tider att själva söka få fram erforderligt plantmaterial. Jag är som sagt förvånad över herr Eskilssons resonemang och kan för min del inte finna annat än att det väl måste vara ett intresse för skogsägarna, i synnerhet de mindre, att få så billiga planter som möjligt.

Herr Eskilsson förklarar vidare att skogsägarna i mälarlänen i år råkat ut för ett bakslag på så sätt att de skogsplanter, som sattes ut i våras, gått ut på grund av torkan under sommaren. Ja, men det utesluter väl inte att även dessa mellansvenska skogsägare rätteligen borde känna tacksamhet över om de kunnat köpa plantmaterialet relativt billigt från skogsvårdsstyrelserna tack vare den här omtalade »subventioneringen». För övrigt förmodar jag att vi i debatten om lördag kommer att få höra av dessa mellansvenska skogsägare som ju till stor del också är jordbrukare. Herr Eskilsson kanske också hör till dem som anser att länen kring Mälaren och det län, som herr Eskilsson representerar, icke blivit tillräckligt tillgodosedda med hjälp för sommarens skördeskador.

Jag har faktiskt mycket svårt att förstå den frågeställning som man här velat aktualisera. Jag är övertygad, att om den ärade interpellanten själv hade varit närvarande här i dag skulle han med de kunskaper han har om förhållandena på detta område ha förstått att skogsvårdsstyrelserna inte bedriver någon egentlig subventionering av skogsplanter. Visserligen har det varit möjligt att i vissa distrikt i södra Sverige köpa skogsplanter billigt. På grund av att det varit möjligt att köpa billiga planter från Tyskland har priserna gått ned. Det har faktiskt varit en mycket stor efterfrågan på skogsplanter i dessa delar av landet. Ändock är det ett faktum att statsmakterna, d. v. s. skogsvårdsstyrelserna, icke främst drivit en direkt affärsmässig rörelse. Deras målsättning har endast varit att i görligaste mån försöka tillgodose skogsägarnas behov av planter. Jag kan inte förstå att det skulle finnas någon anledning att i den delen klandra den politik som skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna fört.

Jag vill till slut bara upprepa vad jag redan sagt, att om efterfrågan på planter under nuvarande goda konjunktur för skogsbruket är så stor, att skogsvårdsstyrelserna inte kan täcka hela detta behov, så är det väl inte orimligt att tänka sig att t. ex. de stora skogsbolagen skulle kunna bedriva egen plantskoleverksamhet för att få fram erforderligt plantmaterial, även om kostnaden per tusen planter räknat skulle bli något större än det pris man får betala vid leverans från skogsvårdsstyrelserna.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå den irritation, som herr jordbruksministern ger uttryck för. Jag har efter fattig förmåga sökt formulera mitt tack för svaret på det sättet, att det är ett gemensamt intresse att försöka få med alla krafter, som kan stå till buds, för att täcka behovet av skogsplanter. Jag har inte särskilt betonat någon skogsägarkategoriens behov av planter.

Lagförslag om socialhjälp m. m.

Helt naturligt är jag inte någon talesman för skogsbolagen. Jag har i mina kommentarer till interpellationssvaret utgått från erfarenheter, som jag har från min egen gård med en skogsareal av ett-hundra hektar i Östergötlands län. Där har jag icke kunnat få behovet av skogsplanter helt tillgodosett genom skogsvårdsstyrelsens försorg, trots att den vidtagit mycket omfattande åtgärder för att öka produktionen av planter. Även till vårt län har man därför måst importera stora kvantiteter planter från Tyskland. Jag tror att frågan om tillgången på skogsplanter framför allt är ett problem för de mindre och de medelstora skogsägarna. Jag har nämligen liksom på känn att de stora skogsägarna, skogsbolagen och andra, har större möjligheter att själva svara för sitt behov. Av den import som skett från Tyskland har ju en mycket stor del gått till bolagen — betydligt mer än hälften av importen 1954 gick sålunda direkt till bolag och liknande skogsägare.

När jag talade om prispolitiken, citerade jag visserligen inte ordagrant vad herr statsrådet sade i sitt interpellationssvar. Jag ansåg det dock vara riktigt att prispolitiken bedrevs så som herr statsrådet har formulerat det, d. v. s. att den av skogsvårdsstyrelsen bedrivna plantförsörjningen i princip skall vara självbärande. En sådan prispolitik måste innebära att det blir möjligt för andra, som är intresserade av plantproduktion, att också göra en insats. Kan skogsvårdsstyrelserna bedriva en lönande produktion, d. v. s. under sådana former, att priserna på produkterna betalar kostnaderna, finns det större möjligheter även för enskilda intressenter att göra en liknande insats.

Jag sade att det är tacknämligt att vi får billiga skogsplanter. Men om vi till följd av subventioneringen kommer i en sådan situation, att plantmaterialet inte räcker till, bör man överväga, om det inte är riktigare att föra den prispolitik, som skogsvårdsstyrelserna med herr statsrådets goda minne nu för på detta område.

Herr statsrådet **NORUP:**

Herr talman! Jag kan försäkra herr Eskilsson att jag är inte alls irriterad, vare sig över interpellationen eller över den replikföring, som här sker. Jag vill bara betona att skogsvårdsstyrelsernas verksamhet med plantskolor bör fortsätta.

Sedan är det bara med tacksamhet som jag noterar, att även enskilda skogsföretag har plantskolor, vilket jag hoppas att de kommer att fortsätta med. Jag tror att båda dessa slag av plantskolor behövs, alltså både de som drivs av privata och de som drivs i skogsvårdsstyrelsernas regi.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets memorial nr 195.

Lagförslag om socialhjälp m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om socialhjälp, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 11 mars 1955 dagtecknad proposition, nr 177, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om socialhjälp,
- 2) lag angående ändring i lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag) samt
- 3) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 20 mars 1936 (nr 56) om socialregister.

Den kungl. propositionen innebar i huvudsak, att 1918 års fattigvårdslag skulle avlösas av en ny lag om socialhjälp, vilken skulle träda i kraft den 1 januari 1957. I anslutning till den nya lagen hade föreslagits vissa följdändringar i barnavårdslagen och lagen om socialregister.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag om socialhjälp var i nedan angivna delar av följande lydelse:

1 §.

Varje kommun skall sörja för att den, som vistas i kommunen och som finnes vara i behov av hjälp, erhåller sådan enligt vad nedan sägs (*socialhjälp*).

5 §.

Socialnämnden äger vid behov tillkalla särskilda sakkunniga att deltaga i nämndens överläggningar ävensom tillsätta befattning hos nämnden samt anlita det biträde i övrigt som erfordras.

Har kommunen beslutat inrätta befattning, som skall vara gemensam för socialnämnden och annat kommunalt förvaltnings- eller verkställighetsorgan, må befattningen tillsättas i den särskilda ordning kommunen bestämmer.

12 §.

Minderårig ävensom den, som på grund av ålderdom, sjukdom, lyte eller eljest bristande kropps- eller själskrafter icke kan försörja sig genom arbete eller som av hälsoskäl bör helt eller delvis avhålla sig från arbete, äger, i den mån han själv saknar medel och hans behov icke tillgodoses på annat sätt, erhålla socialhjälp till sitt livsuppehälle och till den vård, som finnes erforderlig. I fråga om minderårig skall hjälpen avse jämväl uppfostran.

Med minderårig förstås den som icke fyllt 16 år.

Rörande omhändertagande av minderårig, som på grund av nöd eller annan dylik anledning är i behov av vård utom hemmet, stadgas i barnavårdslagen.

13 §.

I andra fall än som avses i 12 § må socialhjälp meddelas enligt grunder, som kommunens fullmäktige äga bestämma, eller, om sådana grunder ej fastställts, efter vad socialnämnden prövar erforderligt.

33 §.

För socialhjälp, som lämnats enligt 12 § eller som enligt 13 § utgivits till någon innan han fyllt 16 år, är hjälp-

Lagförslag om socialhjälp m. m.

tagaren ersättningskyldig under förutsättning att han

a) där socialhjälp utgjort förskott å förmån, vartill han eljest är berättigad, efter hjälpens beviljande kommer i åtnjutande av denna förmån,

b) medvetet eller av grov vårdslöshet lämnat oriktig eller vilseledande uppgift rörande behovet av socialhjälp eller

c) varit berättigad att för den tid socialhjälp utgått uppbära särskild social förmån, som emellertid indragits eller minskats av den anledningen att han lämnat oriktig uppgift eller eljest brutit mot vad som är föreskrivet som villkor för dylik förmån.

41 §.

Den som av lättja eller liknöjdhet åsidosätter sin underhållsskyldighet mot sin hustru eller sitt barn eller adoptivbarn under 16 år i sådan grad, att socialhjälp enligt 12 § måste lämnas någon av dem, må av socialnämnden föreläggas att efter sin förmåga utföra arbete i arbetshem.

Föreläggande att utföra arbete i arbetshem må dock icke meddelas den som ej fyllt 18 år.

48 §.

Därest någon, som intagits i arbetshem, undandrager sig att utföra anvisat arbete eller visar tredska att efterkomma givna föreskrifter eller gör sig skyldig till uppförande som strider mot sedlighet eller god ordning eller utan tillstånd lämnar arbetshemmet, äger hemmets styrelse, under förutsättning att han fyllt 21 år, tilldela honom varning med erinran om den påföljd, som kan inträda jämlikt 49 §.

Över beslut om varning skall föras protokoll. Beslutet skall skriftligen delgivas den felande.

49 §.

Därest någon, som jämlikt 48 § tilldelats varning, ej låter sig rätta därav, må arbetshemmets styrelse hos länsstyrelsen göra framställning om hans dömande till tvångsarbete.

Vid framställningen skola fogas bevis att varning skett samt den utredning i

Lagförslag om socialhjälp m. m.

övrigt, som åberopas till stöd för framställningen.

Framställningen med därvid fogade handlingar skall genom länsstyrelsens försorg ofördröjligen delgivas den som framställningen avser med föreläggande för honom att inom viss kort tid skriftligen eller muntligen förklara sig vid påföljd att ärendet ändock avgöres.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 526 av herrar *Arrhén* och *Magnusson* och II: 650 av herr *Hagård* m. fl.;

motionen II: 651 av fru *Boman* och herr *Staxäng*;

motionen I: 546 av herr *Huss*;

de likalydande motionerna I: 547 av herrar *Anderberg* och *Pålsson* samt II: 679 av herr *Andersson* i Ronneby m. fl.;

de likalydande motionerna I: 548 av herr *Persson, Einar*, och herr *Damström* samt II: 677 av fru *Lindskog* och fru *Torbrink*;

de likalydande motionerna I: 549 av herr *Sunne* och II: 678 av fru *Sjöstrand*;

de likalydande motionerna I: 551 av fru *Sjöström-Bengtsson* och herr *Näsström* samt II: 681 av fru *Holmqvist* och herr *Almgren*;

de likalydande motionerna I: 552 av fru *Gärde Widemar* m. fl. samt II: 682 av fröken *Höjer* m. fl.;

motionen I: 553 av herr *Danmans*; samt

de likalydande motionerna I: 554 av herr *Johansson, Anders*, samt II: 683 av fröken *Höjer* och fru *Sjöstrand*.

I de likalydande motionerna I: 552 och II: 682 hade yrkats, att 1 § skulle erhålla följande lydelse:

Varje kommun skall sörja för att den som vistas i kommunen och som finnes vara i behov av hjälp erhåller sådan enligt vad nedan sägs (*socialhjälp*). Vad här sagts utgör intet hinder för att social-

hjälp meddelas från den kommun, där en hjälpbehövande är mantalsskriven utan att där vistas, eller från annan kommun, vars socialnämnd därtill finner anledning.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om socialhjälp — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att 4, 14—16, 22 och 35 §§ erhöles den lydelse, som under punkten angivits;

B. att riksdagen måtte för sin del antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1. lag angående ändring i lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårds-lag); samt

2. lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 20 mars 1936 (nr 56) om socialregister;

C. att motionerna I: 526 och II: 650, II: 651, I: 546, I: 547 och II: 679, I: 548 och II: 677, I: 549 och II: 678, I: 551 och II: 681, I: 552 och II: 682, I: 553 samt I: 554 och II: 683, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen hade utskottet under rubriken »Den föreslagna lagstiftningens huvudgrunder» (s. 39 i det tryckta utlåtandet) anfört bland annat:

»Den mångfald av särskilda hjälpformer som tillskapats eller utbyggts täcker i mycket stor utsträckning de olika behov som förut måst tillgodoses genom fattigvård. För en generell, behovsprövd hjälpform har utrymmet sålunda blivit allt mindre. Trots de omfattande förbättringar av socialförmånerna som genomförts har det dock icke kunnat undvikas, att situationer alltjämt uppstår, då socialförsäkring och andra särskilda hjälpformer icke står till förfogande eller icke räcker till. För sådana fall förelig-

ger alltfjämt behov av en generell, behovsprövd hjälpform.

Som en följd av socialvårdens utbyggnad har kommunerna kunnat inbespara mycket betydande utgifter för fattigvårdsändamål, som eljest skolat falla på dem. I stället har statens utgifter för socialvårdsändamål väsentligt ökats. Även i fråga om socialförsäkringarna bäres en väsentlig del av kostnaderna av staten. Till den minskade belastning för kommunerna som blivit en följd av socialreformerna kommer, att kommunindelningsreformen kraftigt bidragit till att utjämna den tidigare ofta avsevärda skillnaden i bärkraft olika kommuner emellan.

Förutsättningarna för en generell, behovsprövd hjälpform är således nu väsentligt annorlunda än 1918. Icke minst mot den bakgrund som ovan antytt framstår en reformering av den nuvarande fattigvårdslagstiftningen som behövlig.»

Reservationer hade avgivits

I. Beträffande den föreslagna lagstiftningens huvudgrunder:

a) av herrar *Magnusson* och *Hagård*, vilka ansett dels att ett av utskottet under rubriken »Den föreslagna lagstiftningens huvudgrunder» (s. 41 och 42 i det tryckta utlåtandet) gjort uttalande rörande bibehållande av mödrahjälpens såsom en särskild behovsprövd hjälpform vid sidan av socialhjälpens bort ersättas med ett i reservationen infört uttalande, vari bland annat förordats ett förnyat övervägande om mödrahjälpens inlemmande i socialhjälpens, dels ock att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte som sin mening i fråga om mödrahjälpens giva till känna vad reservanterna i denna fråga anfört:

b) av herrar *Sunne* och *Huss*, fröken *Höjer* samt herr *Rimmerfors*, vilka ansett, att det stycke i utskottets yttrande, som å s. 39 i det tryckta utlåtandet började med orden »Som en» och slutade med »kommuner emellan», bort ersättas med följande uttalande:

Lagförslag om socialhjälp m. m.

»Det klientel som här kommer i fråga blir, såsom genomförda undersökningar av det nuvarande fattigvårdsklientelet redan visat och departementschefen i propositionen framhållit, i huvudsak begränsat till ett antal personer eller familjer med nedsatt försörjningsförmåga, vilka behöver ekonomisk hjälp, men för vilka de på längre sikt viktigaste åtgärderna består i sådan vård, som är ägnad att göra dem försörjningsdugliga. Dessa åtgärder ankommer visserligen i hög grad på sjukvården, arbetsvården, nykterhetsvården o. s. v., men en viktig roll måste likväl kommunerna i många fall här spela genom socialhjälpens. Sälunda har statsmakterna för arbetsvårdens del föreskrivit, att 25 procent av kostnaderna skall gäldas från annat håll. Det blir därför många gånger en förutsättning för att arbetsvård skall komma till stånd att sagda andel täckes av socialhjälpens. Vidare är det just på grund av socialhjälpens klientelefs art särskilt angeläget, att det från socialhjälpens sida tages initiativ till arbetsvård eller andra förebyggande åtgärder.»

II. Beträffande förslaget till lag om socialhjälp:

vid 1 § av herrar *Sunne* och *Huss*, fröken *Höjer* samt herr *Rimmerfors*, vilka ansett, att ett av utskottet å s. 44 gjort uttalande, vari utskottet avstyrkt den i motionerna I: 552 och II: 682 föreslagna ändringen i 1 §, bort utgå och ersättas av följande yttrande:

»Fall kan tänkas, när annan kommun än mantalsskrivningskommun t. ex. en kommun som med säkerhet kan förutse att den inom kort blir mantalsskrivningskommun vill lämna socialhjälp, ehuru den inte är vistelsekommun. Ej heller detta bör möta något hinder. Även här saknas anledning erinra härom i lagtexten. Syftet med motionerna nr I: 552 och II: 682 i detta avseende är med ett sådant uttalande av riksdagen likväl tillgodosett.»

vid 5 § av herrar *Magnusson* och *Hagård*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade

Lagförslag om socialhjälp m. m.

lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att 5 § måtte avfattas sålunda:

Socialnämnden äger — — — (lika med utskottet) — — — som erfordras.

Kyrkoherden eller hans ställföreträdare är berättigad att delta i socialnämndens förhandlingar. I annexförsamling, där komminister finnes anställd, äger denne eller den hans tjänst förestår nämnda befogenhet, när kyrkoherden ej själv är tillstädes.

Har kommunen — — — (lika med utskottet) — — — kommunen bestämmer.

vid 13 § av herrar *Sunne* och *Huss*, fröken *Höjer* samt herr *Rimmerfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att 13 § måtte erhålla följande lydelse:

I andra fall än som avses i 12 § må socialhjälp meddelas enligt grunder, som kommunens fullmäktige äga bestämma, eller, om sådana grunder ej fastställts, efter vad socialnämnden prövar erforderligt. Därvid bör särskilt beaktas, att behov av socialhjälp för livsuppehälle och vård tillgodoses även när behovet är betingat av andra omständigheter än dem som omförmälas i 12 § samt att eljest socialhjälp lämnas, där detta prövas påkallat för att förbättra en persons förmåga till självförsörjning.

vid 33 § av herrar *Magnusson* och *Hagård*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att 33 § måtte avfattas sålunda:

För socialhjälp, som lämnats enligt 12 § eller som enligt 13 § utgivits till någon innan han fyllt 16 år, är hjälptagaren ersättningskyldig under förutsättning att han

a) där socialhjälp utgjort förskott å förmån, vartill han eljest är berättigad, efter hjälpens beviljande kommer i åtnjutande av denna förmån,

b) medvetet eller av grov vårdslöshet lämnat oriktig eller vilseledande uppgift rörande behovet av socialhjälp,

c) varit berättigad att för den tid socialhjälp utgått uppbära särskild social förmån, som emellertid indragits eller minskats av den anledningen att han lämnat oriktig uppgift eller eljest brutit mot vad som är föreskrivet som villkor för dylik förmån,

d) är i besittning av tillgångar, ehuru dessa för tillfället icke kan disponeras för uppehälle och vård, eller

e) är i tillfälligt nödläge och kan antagas inom kort komma i god ekonomisk ställning.

vid 41 § av herrar *Sunne* och *Huss*, fröken *Höjer* samt herr *Rimmerfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att 41 § måtte erhålla följande lydelse:

Den som av lättja eller liknöjdhet åsidosätter sin underhållsskyldighet mot sin hustru eller sitt barn eller adoptivbarn under 16 år i sådan grad, att socialhjälp enligt 12 § måste lämnas någon av dem, må av socialnämnden föreläggas att fullgöra honom å arbetshem eller eljest anvisat arbete. Innan sådant föreläggande beslutas, skall den, mot vilken föreläggande ifrågasatts, ha varit kallad till nämnden eller någon dess avdelning för att där föra sin talan.

Föreläggande att — — — (lika med utskottet) — — — 18 år.

vid 48—66 §§ av herrar *Sunne* och *Huss*, fröken *Höjer* samt herr *Rimmerfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att 48—51 §§, 56 § andra stycket och 61 § måtte utgå samt att i 52—66 §§ måtte göras de ändringar i avseende å nummerbeteckningar och hänvisningar till andra paragrafer, vilka föranleddes av att 48—51 och 61 §§ utgått.

III. Beträffande förslaget till lag om ändring i barnavårdslagen av herrar *Sunne* och *Huss*, fröken *Höjer* samt herr *Rimmerfors*, vilka — under hänvisning till vad de yttrat i motiveringen till dels den föreslagna ändringen i 41 § socialhjälpslagen, dels ock förslaget att 48—51

§§, 56 § andra stycket och 61 § sagda lag skulle utgå — ansett, att utskottet bort hemställa om vissa i reservationen närmare angivna ändringar i förslaget till lag om ändring i barnavårdslagen.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr NORMAN (s):

Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 39 hemställs, att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att först föredrages Kungl. Maj:ts i denna punkt behandlade lagförslag, sådant det av utskottet förordats till antagande, där så erfordras, paragrafvis med övergångsstadgande, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställda föredrages; att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Vad herr Norman sålunda hemställt bifölls.

Punkten A

Kungl. Maj:ts förslag till lag om socialhjälp, sådant det av utskottet förordats till antagande

1 §

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Mot bakgrunden av att jag såsom socialminister hade att bereda detta ärende har jag tagit mig friheten att inleda debatten på denna punkt.

Jag vill då först erinra om att när vi i dag går att behandla en ny lag om socialhjälp, är förutsättningarna väsentligt förändrade jämfört med när socialvårdskommittén år 1950 avgav sitt förslag till ny socialhjälpslag, som nu är avsedd att avlösa 1918 års fattigvårdslag. Vid en bedömning av dessa frågor i dag måste följaktligen hela problemkomplexet ses från ganska radikalt förändrade utgångspunkter. Förbättringen

Lagförslag om socialhjälp m. m.

av folkpensionerna och det numera hela landet ompännande systemet med kommunala bostadstillägg åt folkpensionärer har väl ställt våra 850 000 folkpensionärer i allt väsentligt utanför diskussionen om kompletterande fattigvård. Den obligatoriska sjukförsäkringen och en förbättrad yrkesskadeförsäkring har på sina områden haft samma välgörande verkningar. Den obligatoriska moderskapsförsäkringen, bättre änkepensioner och förbättringen av gamla livräntor, en ordentlig uppräknings av arbetslöshetsunderstöden och över huvud taget hela den fulla sysselsättnings politik har ju givit fattigvården en minskad omfattning och medfört att hela frågan fått en helt annan innebörd än den hade tidigare. Allt detta gör att regeringen har stannat för att bibehålla socialhjälp som en av kommunerna själva finansierad hjälpform, och att som en logisk följd därav också lämna kommunerna en så långt möjligt obeskuren självbestämmanderätt i fråga om socialhjälpens utformning. Jag är glad att kunna konstatera att utskottet helt har godtagit denna viktiga synpunkt.

Vid lagens utformning har vidare en tidsenlig terminologisk uppsnyggning skett av den gamla lagstiftningen. Uttryck som »fattigvård», »fattigvårdssamhälle», »fattigvårdsnämnd» och dylikt har konsekvent utmönstrats i förslaget. Andra enligt vårt sätt att se förlegade bestämmelser har likaså utslutits — jag kan erinra om fattigvårdslagens 27 § om »fattigas försörjning medelst socken- eller rotgång», om föreskriften i den nuvarande lagens 29 § om att »kommun ej må infordra anbud å auktion för fattigas vårdande». Alla dessa begrepp tillhör ju ett passerat skede. Jag anför exemplen närmast såsom en illustration av att åtskilligt har skett sedan år 1918 och att människornas betraktelsesätt i denna sociala fråga radikalt har förändrats. Trots detta har vi ändå dragits med en lagstiftning som på papperet haft bestämmelser som icke passar för vår tid.

Regeringen har vidare varit angelägen om att i sin proposition bibehålla själv-

Lagförslag om socialhjälp m. m.

ständigheten i avseende på den kommunala organisationen. Det skall enligt förslaget finnas en socialnämnd i varje kommun, men graden av centralisering och koncentration av olika uppgifter avgör kommunen själv. Någon självskriven rätt, som fanns i den gamla fattigvårdslagen, för präst eller läkare att närvara på sammanträdena föreligger icke — jag nämner det bara såsom en detalj; i framtiden kommer de att kallas i den mån socialnämnden anser deras närvaro önskvärd.

Det gamla fattigvårdsbetonade hjälpbegreppet har i den nya lagen fått vika för föreskrifter om nämndens skyldighet att lämna råd och upplysningar och att bistå i personliga angelägenheter.

Den obligatoriska bestämmelsen om socialhjälp föreskriver uttryckligen att minderårig ävensom den, som på grund av ålderdom, sjukdom, lyte eller eljest bristande kropps- eller själskrafter icke kan försörja sig genom arbete eller som av hälsoskäl bör avhålla sig från arbete, äger, i den mån han själv saknar medel därtill och hans behov icke tillgodoses på annat sätt, rätt att erhålla socialhjälp till sitt livsuppehälle och till den vård som anses erforderlig. I fråga om minderårig skall hjälpen enligt vad som klart utsäges jämväl avse uppfostran.

Vad beträffar den frivilliga socialhjälp, den vars omfattning kommunen själv avgör, föreskrivs också former för hjälpen som är värda att beakta. Denna hjälp skall lämnas på ett sådant sätt att den behövande blir i stånd att för framtiden genom eget arbete försörja sig och de sina. Hjälpen bör alltså inte bara sättas in i efterhand, utan den siktar till självhjälp för framtiden. Erfordras socialhjälp för bekostande av utbildning eller för inköp av redskap, verktyg eller annat dylikt, äger socialnämnden, därest kommunen så medgivit, att ordna den saken på ett så rationellt och modernt sätt som att nämnden tecknar borgen för det lån som erfordras för att tillgodose syftet.

En nyhet, som är värd att understryka såsom en av de mera markanta i lagförslaget, är bestämmelsen om hemortsrätt. Hemortsrätten har varit avgörande för

vilken kommun som i sista hand skall svara för kostnaderna för socialhjälp. Ny hemortsrätt har inte kunnat förvärvas av den som fyllt 60 år, en ålder som i våra dagar knappast bör diskvalificera för den medborgerliga rätt, som kan sägas ligga i att man får flytta vart man vill och erhålla hemortsrätt i den kommun, dit man flyttat. Hemortsrätt har ej heller kunnat förvärvas av den som varit under 60 år, om han i den kommun, där han vistas, mottagit fattigvård. Ett understödsfritt år har således varit villkoret för förvärvande av ny hemortsrätt enligt den nu gällande fattigvårdslagen. Hustruns hemortsrätt har följt mannens, och barnens hemortsrätt har följt försörjarens.

Framför allt har bestämmelsen om det understödsfria året som villkor för hemortsrätt många gånger medfört för social anständighet olustiga utslag av missriktad kommunal sparsamhet.

I förslaget slås nu fast, att kommun, som lämnar obligatorisk socialhjälp åt svensk medborgare under det år han varit mantalsskriven i annan kommun, har rätt att resa anspråk på ersättning mot denna andra kommun men annars icke. Detta gäller icke för den frivilliga socialhjälp där det ju är vistelsekommunen som betalar utan att göra anspråk gällande mot mantalsskrivningskommunen. Det blir således på samma sätt som i fråga om t. ex. folkpensioner eller i fråga om de allmänna barnbidragen. Det blir mantalsskrivningsorten som blir avgörande för vilken kommun som i sista hand har det ekonomiska ansvaret. Hemortsrätten knytes sålunda till mantalsskrivningskommunen, och det betyder också att 60-årsgränsen slopas, likaså att hustruns och barnens härledda hemortsrätt försvinner. Här blir, som jag underströk, mantalsskrivningen det enda avgörande kriteriet. På samma sätt försvinner villkoren om det understödsfria året. Detta stämmer helt överens med det förslag, som socialvårdskommittén levererat och det har glädjande nog i remissbehandlingen vunnit en övervägande anslutning. Jag skall villigt erkänna att just denna punkt varit den som föranlett den största tvek-

Lagförslag om socialhjälp m. m.

samheten vid remissbehandlingen av den nya socialhjälpslagen. Städer och tätorter har trots sig riskera att få ta hand om gamla människor, vilka efter 60-årsåldern skulle flytta dit, där man t. ex. hade de bästa pensionsbidragen — jag räknar då med pensionsbidrag i samband med hyresersättningar. Jag har för min del — och däri har regeringen varit ense med mig — inte trots att detta skulle föra med sig några besvärligheter. Människorna är ganska rofasta, och när de kommer upp i en högre ålder, tarvas åtskilligt av initiativ för att en gammal människa skall bryta upp och söka sig ny boplat. Även om detta kan medföra någon förskjutning till städernas nackdel — det är framför allt dessa som varit reserverade vid remissbehandlingen — tror jag att de rent mänskliga synpunkterna här överväger, och glädjande nog har utskottet på denna punkt helt och oreserverat följt Kungl. Maj:t.

Samma synpunkter, d. v. s. hänsynstagandet till människan, kommer väl till synes och ligger bakom godtagandet av propositionens förslag om att den kommunala regressrätten gentemot föräldrarna för utgiven socialhjälp för barn över 16 år och vice versa i den nya socialhjälpslagen föreslås slopad. Det är ingen tvekan om att denna kommunala regressrätt medfört vissa olustiga, personliga och ömtåliga konflikter mellan föräldrar och vuxna barn, vuxna barn och föräldrar, vilka härigenom skulle kunna elimineras. Kommunens regressrätt begränsas slutligen av en allmän preskriptionsregel, i förslaget angiven till tre år, och anspråk på ersättning för utgiven socialhjälp får icke föranleda att den återbetalningsskyldige får svårigheter att försörja sig och den han har underhållsansvar för.

Jag vill också säga några ord angående åtgärder mot försumliga försörjare. Enligt den gamla fattigvårdslagen kunde den, som försummat sin underhållsplikt mot familj så, att kommunen nödgats utge fattigvård, av fattigvårdstyrelsen få föreläggande att fullgöra arbete å fattigvårdsanstalt, eller eljest anvisat arbete. I fattigvårdsanstalt inkluderades

enligt gamla begrepp även våra reguljära ålderdomshem. Om så ansågs lämpligt, skulle arbetsplikten fullgöras på arbetshemmen. Polisen hade att enligt gällande fattigvårdslag verkställa överföring till arbetshem, om så begärdes, icke endast av försumliga försörjningspliktiga utan även av sådana på fattigvårdsanstalt, d. v. s. på ålderdomshem, omhändertagna understödstagare, som av fattigvårdsstyrelsen ansågs böra överföras från ålderdomshem till arbetshem. Bestämmelsen i detta senare avseende grundade sig på den gamla inställningen att även på ålderdomshemmen skulle föreligga något slags obligatorisk arbetskyldighet för understödstagarna.

I det föreliggande lagförslaget reduceras nu denna fråga till att endast omfatta försumliga försörjningspliktiga, således icke gamla på ålderdomshem intagna människor. Socialnämnden kan alltså ålägga vederbörande arbetskyldighet, dock endast på arbetshem.

Herr talman! Jag har med denna ytterst koncentrerade framställning, där jag bara inledningsvis velat presentera några av huvudpunkterna i det föreliggande lagförslaget, velat ge uttryck för att det förslag, vi i dag behandlar, är ett allvarligt försök att rensa upp med gamla bestämmelser, som är ovärdiga vår tid.

I långa stycken har tidsutvecklingen själv korrigerat tankegångar, som präglade 1918 års fattigvårdslag, och riksdagsbeslutet i dag blir ett signum på denna utveckling åt rätt håll. Men beslutet i dag ger också anledning till glädje och tillfredsställelse i så måtto, att det även i sak är ett steg bort från en samhällsuppfattning som för decennier tillbaka tog sig uttryck i att det var någonting av en skam att vara fattig, hjälplös och gammal.

Även om jag inte vill använda uttrycket, att lagen blir ett avgörande medel för att åstadkomma social rättvisa och befria från diskriminering människor emellan, är det dock skäl att säga, att svenska riksdagen i dag skriver någonting av social historia, då den, såsom jag förutsätter, praktiskt taget enhälligt

Lagförslag om socialhjälp m. m.

kommer att godtaga det föreliggande utskottsutlåtandet.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Herr statsrådet har i sitt anförande berört åtskilliga av de spörsmål, som jag tänkte ta upp. Med anledning härav skall jag försöka förkorta mitt anförande så mycket som möjligt.

Såsom statsrådet erinrade om bygger det förslag till lag om socialhjälp, som nu föreligger, i huvudsak på socialvårdskommitténs år 1950 avgivna utredningsförslag angående lag om socialhjälp. Enligt utredningens förslag skulle ju den nuvarande fattigvården avlösas av en ny, generell och behovsprövad hjälpform, som kallas socialvård. Att ordet fattigvård utmönstras ur lagstiftningen tror jag att vi alla hälsar med tillfredsställelse. Att det lägges särskild vikt vid den förebyggande vården har ju både i utskottet och av reservanterna tryckts alldeles särskilt på.

Bland nyheterna i förslaget — jag minns inte om statsrådet var inne på den frågan — är också att socialnämnden skall kunna teckna borgen. Det förekommer redan nu i praxis, efter vad man upplyst mig, att en fattigvårdsstyrelse i stället för att själv ställa medel till förfogande, exempelvis för inköp av en arbetsmaskin, tecknar borgen på ett lån, som är avsett att användas för ändamålet. Det har dock varit omstritt, huruvida detta förfaringsätt stått i överensstämmelse med den gällande lagen. I den nya lagen har uttryckliga bestämmelser om borgensrätten intagits. Det blir alltså på det sättet, såsom en ledamot av en fattigvårdsstyrelse yttrade till mig häromdagen, att vad som tidigare tillämpats olagligt efter den nya lagens antagande kommer att bli lagligt.

Huvudregeln enligt propositionen blir huruvida den kommun, i vilken en hjälptagare är mantalsskriven, slutligt skall vara den som skall svara för den obligatoriska socialhjälp. Nu kan ju denna ovillkorliga fordran, att vistelsekommunen också skall vara mantalsskrivnings-

kommunen, i vissa fall medföra inte önskvärda konsekvenser.

I motionen 549 av mig, likalydande med motionen 678 i andra kammaren av fru Sjöstrand, har framhållits att för en person, som vistas å annat ålderdomshem än det inom den egna kommunen belägna, denna vistelse inte skall medföra att personen i fråga måste mantalsskrivas i den kommun, där han vistas för vård, utan skall få behålla sin förutvarande mantalsskrivning. Detta skulle ju stå i överensstämmelse med den nuvarande fattigvårdslagens regler om hemortsrätt, vilka bygger på grundtanken att en verklig samhörighet bör föreligga mellan den enskilde och den kommun som skall vara hans hemortskommun.

Departementschefen har emellertid ansett sig böra skjuta samhörighetssynpunkterna i bakgrunden vid utformningen av den nya lagstiftningens hemortsbegrepp. Jag är inte övertygad om att denna uppfattning är fullt riktig. En person, som under många år bott i en kommun och som plötsligt såsom ålderling, kanske mot sin vilja, på grund av platsbrist i den egna kommunens ålderdomshem överföres till ett utanför kommunen beläget ålderdomshem och således mantalsskrives i en ny kommun, skulle nog känna sig — såsom Karlfeldt uttryckt det, ehuru jag tillåter mig en liten travestering — »som en ört, ryckt ur sin groningsgrund, helt nödd, helt tvingad därtill». Men bortsett från känslökäl skulle ersättningsöverenskommelserna mellan kommunerna också lätt ge anledning till tvister. Nu har det sagts, att en utredningsman inom finansdepartementet är sysselsatt med översyn av folkbokföringsförordningen, och jag hoppas att han kommer att ta hänsyn till de i vår motion framförda synpunkterna.

Utskottsmajoriteten har i stort sett följt propositionen, men värdefulla ändringar har även skett, och hänsyn har tagits till i motioner framförda yrkanden, såsom framgår av utskottsutlåtandet på sidorna 130—134. Några större meningsskiljaktigheter har inte heller

rått i utskottet om de nya lagförslagens utformning. Det sammanhänger kanske med att — såsom en förutvarande ledamot av andra lagutskottet, herr Ture Nerman, framhållit i sina memoarer — andra lagutskottets nuvarande ordförande har en särskild förmåga att få utskottets ledamöter att skriva ihop sig; givetvis så nära kungens linje som möjligt, säger han, förutsatt att kungen är socialdemokrat! Helt naturligt lyckas detta inte alltid. Då åsiktsdivergensen är alltför stor och sammanjämkning av meningarna därigenom omöjliggöres, kan reservationer — som här i några fall blivit följden — inte undvikas.

När det gäller lagstiftningens huvudgrunder påpekas i utskottsutlåtandet den genomgripande utbyggnad av socialvården, som har ägt rum sedan fattigvårdslagen antogs år 1918, en utbyggnad som också herr statsrådet nyss erinrade om. Men trots utbyggnaden kvarstår ännu önskemålet om en generell behovsprövad hjälpform såsom komplement till socialförsäkringen. Vi har emellertid ansett, att man i utskottsutlåtandet starkare borde ha tryckt på att det klientel med nedsatt försörjningsförmåga, som här omhändertas, bör på längre sikt ägnas sådan vård som gör vederbörande försörjningsdugliga. När det gäller arbetsvården föreskrives, att förutsättningen för att statsbidrag skall utgå är att 25 procent av kostnaderna gäldas på annat sätt; det blir i regel socialhjälp som får täcka denna andel, om arbetsvård skall kunna komma till stånd. Vi reserverar oss om önskat, att ett mera intetsärande stycke på s. 39 i utlåtandet skulle utbytas mot det av oss föreslagna, som återfinnes på s. 135—136.

Man har i utskottet varit ense om att socialhjälp bör finansieras av kommunerna själva utan annat bidrag av staten än det som för närvarande utgår till fattigvården. Beträffande mödrahjälp har den riktingen, som jag företräder, i likhet med utskottsmajoriteten ansett, att den tills vidare bör bibehållas såsom en särskild behovsprövad hjälpform vid sidan av socialhjälp. Visserligen har antalet mödrahjälpsären-

den minskat efter moderskapsförsäkringens införande, men vi anser att någon erfarenhet bör vinnas innan organisationsfrågan aktualiseras.

I 1 § av förslaget till lag om socialhjälp heter det: »Varje kommun skall sörja för att den, som vistas i kommunen och som finnes vara i behov av hjälp, erhåller sådan enligt vad nedan sägs.» I en folktopartimotion hemställdes om ett tillägg till denna paragraf, innebärande att intet hinder skulle möta för »att socialhjälp meddelas från den kommun, där en hjälpbehövande är mantalsskriven utan att där vistas, eller från annan kommun, vars socialnämnd därtill finner anledning». Utskottsmajoriteten har ställt sig välvillig till förslaget, men motsatt sig att detsamma intages i lagtexten. Därför har reservanterna nöjt sig med att yrka, att i motiveringen införes: »Fall kan tänkas, när annan kommun än mantalsskrivningskommun, t. ex. en kommun som med säkerhet kan förutse att den inom kort blir mantalsskrivningskommun vill lämna socialhjälp, huru den inte är vistelsekommun. Ej heller detta bör möta något hinder.»

När det gäller allmänna bestämmelser om den obligatoriska socialhjälpens föreligger inga meningsskiljaktigheter inom utskottet, sådana dessa bestämmelser utformats i 12 §. Vad beträffar regleringen av den frivilliga socialhjälp, sådan den utformats i 13 §, går meningarna däremot isär. Reservanterna anser det angeläget, att den förebyggande hjälpens betydelse kommer till klart uttryck i socialhjälpens lag. Visserligen återfinnes ett uttalande i dylik riktning i första stycket av 14 §, som ordagrant överflyttats från 26 § fattigvårdslagen. När det gäller i detta sammanhang så viktiga uppgifter som att lämna förebyggande hjälp av annat slag än till uppehälle och vård, t. ex. utbildning eller startande av verksamhet, kan en intresserad ledamot av socialnämnden inte finna något uttryckligt stöd i den nya lagen. Reservanterna föreslår därför dels en ändring i motiveringen till utskottets förslag, dels ett tillägg till 13 §. Denna

Lagförslag om socialhjälp m. m.

paragraf lyder enligt utskottsförslaget: »I andra fall än som avses i 12 § må socialhjälp meddelas enligt grunder, som kommunens fullmäktige äga bestämma, eller, om sådana grunder ej fastställts, efter vad socialnämnden prövar erforderligt.» Tillägget skulle enligt reservanternas förslag lyda: »Därvid bör särskilt beaktas, att behov av socialhjälp för livsuppehälle och vård tillgodoses även när behovet är betingat av andra omständigheter än dem som omförmälas i 12 § samt att eljest socialhjälp lämnas, där detta prövas påkallat för att förbättra en persons förmåga till självförsörjning.»

Beträffande de åtgärder som föreslås till införande när det gäller försumliga försörjare, har olika meningar gjort sig gällande inom utskottet. Socialvårdskommittén framförde redan i sitt betänkande 1946 om ålderdomshem den tanken, att försummelse av försörjningsplikt skulle kriminaliseras och således helt utryckas ur socialvårdslagstiftningen. Under remissbehandlingen har frågan om kriminalisering av försörjningsförsummelse åter förts på tal. Departementschefen är, säger han, i nuvarande situation inte beredd att förorda en sådan lösning, och han är ganska tveksam om hur han skall ställa sig, men han föreslår, att ingripande mot försumliga försörjare skall åtminstone tills vidare ske i administrativ ordning.

Departementschefen föreslår liksom utskottet, att socialnämnden skall få förelägga försumliga familjeförsörjare att fullgöra arbete på arbetshem. I reservationen föreslås, att man utom arbete på arbetshem i lagparagrafen skulle införa även orden »annat anvisat arbete». Det finnes nämligen i den nuvarande fattigvårdslagen en sådan möjlighet, och det kan tänkas inträffa, att i något fall sådant arbete skulle kunna stå till buds. Vidare föreslås, att i lagparagrafen införes en bestämmelse, att den, mot vilken arbetsföreläggande ifrågasatts, skall ha varit kallad till nämnden eller någon dess avdelning för att där föra sin talan. Genom en sådan föreskrift skulle ju socialnämndens samtliga ledamöter bli i

tillfälle att på ett objektivt sätt bedöma frågan.

Frågan om ökade rättsliga garantier vid administrativa frihetsberövanden och därmed sammanhängande spörsmål är ju föremål för undersökning av utredningen om administrativa frihetsberövanden. Det är emellertid uppenbart, att den kommande utredningen under inga förhållanden kan komma att leda till mindre långtsyftande bestämmelser än den som motionärerna har föreslagit. Då utredningen kan komma att ta lång tid, bör motionärernas och reservanternas yrkande bifallas.

I den först åsyftade motionen nr 552 i första kammaren och nr 682 i andra kammaren föreslås, att tvångsarbetsinstitutet avskaffas, vilket innebär att de föreslagna 49—51 §§ skulle utgå ur lagförslaget. Därigenom skulle möjligheten att tillämpa tvångsarbete som disciplinstraff mot den på arbetshem intagne försumlige försörjaren försvinna. De nuvarande bestämmelserna i fattigvårdslagen har förlorat all betydelse. Socialvårdskommittén säger bl. a. i sitt betänkande, att bestämmelserna om tvångsarbete har spelat ut sin roll och hör försvinna. Det är också vad reservanterna föreslår. Det skulle göra ett egendomligt intryck, inte minst i internationella sammanhang, om socialhjälpslagen skulle vanprydas av bestämmelser om tvångsarbete. Trots lagens i denna del provisoriska karaktär kan man nog ändå förutse, att den kommer att gälla oförändrad under ett ganska stort antal år.

Jag skall inte, herr talman, vidare förlänga debatten. Jag tror att vi samtliga inom utskottet är villiga att erkänna, att lagförslaget förtjänster är stora gentemot den nu föräldrade fattigvårdslagen. De ändringar som föreslås i reservationerna — jag vågar åtminstone svara för dem, jag har undertecknat — har avsett att i vissa speciella fall bättre tillgodose hjälptagarnas intressen än enligt utskottsförslaget.

Jag ber till slut, herr talman, att redan nu få yrka bifall till min reservation beträffande inledningen, betecknad I b), och vidare min reservation beträffande

motiveringen till 1 §. I övrigt ber jag att senare få återkomma med yrkanden om ändringar i vissa paragrafer.

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! Det förslag till lag om socialhjälp, som kammaren i dag har att behandla på grundval av andra lagutskottets utlåtande över Kungl. Maj:ts proposition nr 177, innebär, såsom statsrådet Sträng redan har framhållit, att 1918 års fattigvårdslag försvinner. Det är ett förhållande, som vi alla har anledning att glädjas åt. Förslag till ny socialhjälp lag har sedan länge efterfrågats inte minst av alla dem som arbetar inom socialvården ute i kommunerna.

Det lagförslag, som nu ligger på kammarens bord, torde nog i praktiken inte komma att medföra så stora förändringar, då utvecklingen på detta område gått betydligt fortare än lagstiftningen. I mycket blir därför dagens beslut endast en bekräftelse på redan inledda åtgärder. Detta förminskar emellertid inte värdet av denna lagstiftning, då man säkerligen når bättre resultat, sedan det nya har kunnat prövas i praktisk verksamhet. På basis av den gamla fattigvårdslagen har våra kommunalt verkssamma förtroende- och tjänstemän i allmänhet förstått att bygga upp en social verksamhet, som inte behöver skämmas för sig. Detta gäller inte endast den praktiska organisationen utan även de olika hjälpformerna.

På det organisatoriska planet har utvecklingen gått raskt framåt genom inrättande av socialvårdsbyråer, som betydligt underlättat de hjälpsökandes möjligheter att på ett smidigt och enkelt sätt komma till rätta med sina problem. Det är därför i dag av intresse att kunna konstatera, att den första statsmakten nu också givit sitt godkännande till en sådan utveckling.

När det gäller de olika hjälpformerna, kan man också konstatera, att utvecklingen även här gått raskt framåt. Inte minst har den i det föreliggande förslaget starkt framförda förebyggande hjälpverksamheten sedan många år på de flesta orter vunnit stort beaktande. Människornas

Lagförslag om socialhjälp m. m.

hjälp till självhjälp är också något som bör vara en samhällelig uppgift. Vid detta tillfälle finner jag det angeläget att understryka, att kommunerna bör ta vård om sjuka och gamla som inte kan klara sig själva, även om medellöshet icke skulle föreligga. Oftast är det väl så, att gamla människor försöker att i det längsta bo kvar i sina hem. Detta är en naturlig önskan, och det bör också vara en samhällelig uppgift att underlätta detta. Men när vederbörande blir dålig och orkeslös, blir det värre att klara sig själv, om det inte finns anhöriga som kan komma till hjälp. Då hjälper det inte med det lilla sparkapitalet eller tjänstepensionen. Det finns inte arbetskraft att tillgå, och även om så skulle vara fallet, är den så dyrbar, att många inte trots sina tillgångar har råd att betala lönen. För sådana personer bör även socialvårdens resurser stå till förfogande, därest vederbörande önskar att mot erläggande av avgifter för självkostnadspriset bli delaktiga av dessa förmåner. Jag tänker här på dessa gruppers möjligheter till vård på ålderdomshem.

Enigheten i utskottet har vid behandlingen av denna proposition varit stor, och det är endast på ett fåtal punkter som reservationer föreligger. I den stora principfrågan har enighet rått. Detta är väl också ganska naturligt med hänsyn till att det föreliggande förslaget i så mycket bygger på just de praktiska resultat, som i allmänhet i full enighet har nåtts ute i våra kommuner.

Beträffande den föreslagna lagstiftningens huvudregler har herr Hagård och jag bifogat en reservation, som syftar till att riksdagen måtte göra det uttalandet, att den av dåvarande socialministern i årets statsverksproposition signalerade avsikten att företa en översyn av mödrahjälpens organisation snarast måtte komma till stånd och att denna hjälpforms inlemmande i socialhjälp även måtte komma under förnyat övervägande.

Det är angeläget att man redan från början inte nedvärderar den hjälp, som lämnas på basis av socialhjälp lagen. Då är det så mycket mera önskvärt att lag-

Lagförslag om socialhjälp m. m.

stiftarna redan nu intar en sådan ståndpunkt, som inte kan ge anledning till sådana funderingar. Mödrahjälpens är ju liksom socialhjälpens en behovsprövd hjälpform. Jag vill för undvikande av alla misstag säga att det förslag, som vi framlagt, inte syftar till att minska denna hjälpform, utan det är endast fråga om en lämpligare organisation som medför mindre kostnader i administrativt hänseende.

Sedan moderskapsförsäkringen infördes, har också mödrahjälpens betydligt minskat. Detta är även en ytterligare anledning till att icke behålla en hel organisation av mödrahjälpnämnder för det lilla antal ärenden, som nu kvarstår. Även för den enskilde är det till fördel, om det endast finnes en hjälporganisation. Jag vågar nu hoppas, att den nye socialministern kommer att medverka till denna förenkling.

I motion II: 651 har yrkande framställts, att prästerskapet skulle ha rätt att närvara vid socialnämndens sammanträden. Detta sammanfaller med fattigvårdslagens bestämmelser. Herr Hagård och jag har nu i en reservation tagit upp detta yrkande. I mycket stor utsträckning har det sedan gammalt förekommit, att prästerna intresserat sig för vården av gamla och sjuka. Av denna anledning besitter de en värdefull personkänedom, som kan vara till stor nytta vid ärendenas rätta handläggande. Nu har det sagts, att man ju som ledamot kan välja in prästen. Dessa val sker emellertid numera efter strängt politiska linjer, och då prästerna ofta föredrar att stå utanför de politiska striderna, föreligger inte denna möjlighet. På grund av praktiska erfarenheter finner jag det därför angeläget, att denna sakkunskap måtte bevaras i socialnämndernas arbete.

Herr Hagård och jag har också i en reservation tagit upp yrkandet i motionerna I: 526 och II: 650, att återbetalningsskyldighet av obligatorisk socialhjälp skulle föreligga i sådana fall, då vederbörande ägde tillgångar, som dock icke för tillfället kunde disponeras för uppehållet, eller då vederbörande beräknades inom kort komma i goda ekono-

miska omständigheter. Detta yrkande sammanfaller med socialvårdskommitténs på sin tid avgivna förslag.

Utskottet säger nu att en sådan återbetalningsskyldighet inte skulle ha någon praktisk betydelse för kommunerna. Det är möjligt att så är förhållandet i många kommuner, men i de mindre torde detta spela en icke så liten roll. Även om utskottets uppfattning skulle vara riktig, får man dock icke bortse från den uppfostrande betydelsen. I den praktiska verksamheten förekommer det inte så sällan att hjälp gives åt personer som äger fasta värden, när nära anförvanter saknas. Att socialhjälpens då skall träda till är ju rätt självklart, men det måste också enligt allmänna rättsbegrepp anses lika naturligt att vederbörande senare skall göra rätt för sig. I all synnerhet borde detta vara berättigat, då nära arvingar icke finnes. I sådana fall borde man icke frånta kommunerna rätt att kräva tillbaka vad som en gång har givits.

Detta är nog också en uppfattning som i allmänhet delas av de hjälpsökande själva, vilka oftast är angelägna att återgälda den erhållna hjälpen. Även i sådana fall, då vederbörande haft mycket goda inkomster men sedan genom uppenbart slarv blivit nödsakad att begära samhällets bistånd, kan det vara berättigat med återbetalningsskyldighet. Jag tror att ute i det stora folkdjupet finns en utbredd uppfattning att så borde vara förhållandet. Socialhjälpkommittén underströk på sin tid att ersättningsskyldighet i sådana fall borde föreligga.

Införande av sådana återbetalningsbestämmelser innebär inte något avsteg från principen att obligatorisk socialhjälp skall vara fri från återbetalning. I så fall skulle man kunna säga detsamma om det förslag som nu förelagts av Kungl. Maj:t och utskottet, då även här ju förefinns vissa krav på återbetalning.

Herr talman! Jag ber nu att få yrka bifall till den av mig och av herr Hagård avgivna reservationen med beteckningen I a), och jag ber sedan att få återkomma med yrkanden om bifall till våra reservationer, när paragraferna 5

och 33 kommer att upptas till behandling.

Herr ANDERBERG (s):

Herr talman! Med tillfredsställelse kan man hälsa denna lag om socialhjälp. I likhet med ett par tidigare talare vill jag understryka betydelsen av de bestämmelser som rör den materiella hjälpens omfattning och utformning. Dessa bestämmelser är väsentligt förbättrade i förhållande till gällande lagstiftning. Detta gäller också reglerna om den enskildes återbetalningsskyldighet för erhållen socialhjälp. Även de interkommunala ersättningsbestämmelserna innebär för den enskilde väsentliga fördelar.

I samband med propositionen väckte jag och herr Olof Pålsson i denna kammarare en motion, nr 547, vari vi inte riktade oss mot den materiella hjälpens omfattning och utformning, men på ett par punkter ville vi ha till stånd en mera ändamålsenlig lösning ur praktisk administrativ synpunkt. Jag skall tacksamt erkänna utskottets välvilliga behandling av vissa av dessa erinringar, men jag skall stanna vid en punkt för att framhålla våra synpunkter.

Utskottets behandling och förslag om hemortsrätten för dem som vårdas på ålderdomshem har väckt en viss missräkning bland kommunalmännen. Enligt de nya bestämmelserna skulle samtliga vårdtagare på ett ålderdomshem få hemortsrätt i den kommun där hemmet är beläget. Vi anförde vissa exempel i motionen, där vi erinrade om under vilka förutsättningar detta inte var lämpligt. Den ena kommunens vårdtagare får ibland flyttas över till en annan kommun, där man har gemensam ålderdomsvård. Ett vanligt fall nu är också att man av platsbrist söker ordna med inackordering av äldre på ett utanför kommunen liggande hem, där det finns plats. Men det tillkommer ytterligare ett fall, som vi inte angav i motionen men som på många ställen är rätt vanligt, nämligen att de gamla på hösten tar in på ett ålderdomshem. De har en liten stuga, och den är inte så rustad att den är lämplig som vinterbostad. Då

Lagförslag om socialhjälp m. m.
flyttar de gamla in på hemmet över vintern. Därigenom får de hemortsrätt i den kommun där hemmet ligger, ty denna rätt fastställs ju på hösten. Så stannar de gamla på ålderdomshemmet till fram på vårsidan, och då flyttar de tillbaka till sin lilla stuga. Men då har de tvingats få hemortsrätt i en annan kommun än den där de verkligen hör hemma. Likaledes tror jag att det är många som av rena psykologiska skäl känner det tråkigt att behöva flytta från den kommun, där de kanske under ett helt liv haft sin hemortsrätt, och tvingas till den kommun, där ålderdomshemmet är beläget.

Dessa frågor har kunnat ordnas beträffande kronikerhemmen, för vilka landstingen är huvudman. Där behåller de patienter som tas in hemortsrätten i den gamla kommunen, men vid ålderdomshemmen får de gamla inte behålla sin verkliga hemortsrätt.

Utskottet har inte funnit någon anledning att i berörda fall frångå propositionens förslag och avstyrker de i motionerna föreslagna ändringarna. Jag skall inte framställa något yrkande, herr talman, jag vill ändå erinra om detta. Skulle det visa sig, att det i det praktiska livet får olägenheter och bekymmer på grund härav, får vi återkomma om något år, när vi fått erfarenhet av den nya lagstiftningen.

Eftersom tiden är långt framskriden skall jag inskränka mig till detta och i övrigt bara yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Efter de anföranden som här har hållits av förutvarande socialministern och från reservanternas och motionärernas sida tror jag att jag på utskottets vägnar kan fatta mig mycket kort. Jag kan konstatera, att vi beträffande de stora linjerna är fullständigt eniga. Det är en glädjande enighet, som ju har varit för handen hela vägen i detta reformarbete på socialvårdens område, som vi har sysslat med de senaste 20 åren.

Det är klart, att det kan råda olika

Lagförslag om socialhjälp m. m.

uppfattningar om vissa detaljbestämmelser. Det har kommit fram i motioner och i reservationerna. Utskottet har ju haft god tid på sig att syssla med de här problemen i höst, och jag tror att jag kan säga att vi har sökt att utföra ett så grundligt arbete som möjligt och att komma fram till bästa möjliga resultat. Såsom redan har påpekats har detta lett till att vi till slut kommit till enighet även där det från början varit meningsskiljaktigheter. Utskottet har beaktat en hel del synpunkter, som har framförts i motioner, och självt tagit några små initiativ i vad det gäller utformningen av lagtexten i en eller annan paragraf. Det har ju blivit stor majoritet för utskottets förslag.

Att herr Magnusson här har anfört vissa kritiska synpunkter är ju ganska naturligt från hans utgångspunkter. Men jag tror jag kan konstatera, att vi i detta ögonblick ändå är överens även beträffande mödrahjälpens ställning inom socialvården. Utskottet vill skjuta på framtiden avgörandet om hur det skall bli, under det att herr Magnusson och hans medreservant vill att riksdagen redan nu skall ge till känna kanske inte sin bestämda mening, men sitt önskemål om ett övervägande.

Det var en synpunkt på detta spørsmål, som inte kom fram, när herr Magnusson talade om kostnaderna. Mödrahjälpens är ju nu statlig. Skulle den inordnas i den kommunala socialvårdsorganisation, som här lagfästes, bleve det en utgift för kommunerna. Även den synpunkten tror jag gör, att det är skäl i att riksdagen inte nu kommer med några anvisningar eller uttalar några önskemål om hur det skall bli, utan nöjer sig med att understryka vad utskottet har sagt, att vi skall avvakta och se, i hur stor omfattning mödrahjälpens efter de nu gällande grunderna kommer att användas av dem som behöver den. När sedan en tids erfarenhet har vunnits kan vi ta ståndpunkt till problemet.

Beträffande den lilla detaljen om hur socialnämnden skall vara sammansatt har utskottet ingen annan mening än den som herr Magnusson har framfört,

nämligen att prästerskapet på grund av sin allmänna inställning och sin känedom om församlingsborna och deras behov utför ett mycket gott arbete på socialvårdens område. Utskottet har ansett det riktigt att det skall stadgas i lagen, att det skall finnas en socialnämnd och att den skall vara sammansatt så som kommunen finner lämpligt. Det skall alltså inte i lagen finnas några särskilda bestämmelser om vissa självskrivna ledamöter.

Nu var herr Magnusson rädd för att man på grund av valens partipolitiska karaktär många gånger skall gå miste om möjligheten att få med prästen i socialnämnden. Men även om prästen inte blir invald, kan han få tillfälle att göra en god insats inom socialnämnden genom att han kallas till sammanträdena, eller till de sammanträden där nämnden finner detta lämpligt. Utskottets tanke är nog den, att socialnämnderna kommer att använda denna möjlighet och utnyttja den hjälp som de på detta sätt kan få. Men vi har ansett det principiellt riktigare att inte i lagtexten ge någon föreskrift om nämndens sammansättning.

När jag nu är inne på vad herr Magnusson har yrkat eller kommer att yrka, kanske jag skall säga några ord om återkravsrätten. Jag understryker att myndigheterna alltid har rätt att återkräva frivillig socialhjälp, om det visar sig vara lämpligt. Det vi har olika meningar om gäller alltså den obligatoriska hjälp, som kommunen är skyldig att ge under de förutsättningar som anges i 12 §.

I princip skall den obligatoriska hjälpen vara fri från återbetalningsskyldighet. Det är bara vissa bestämmelser om när hjälpen har tillkommit under oriktiga förutsättningar, som utgör undantag.

Nu vill herr Magnusson och herr Hagård ha ett tillägg på denna punkt. Utskottet har resonerat mycket om den saken, men inte kommit till någon annan uppfattning än att ett bifall till deras förslag vore att återgå till fattigvårdslagens bestämmelser. Hittills har det ju varit så att man har haft en mera om-

Lagförslag om socialhjälp m. m.

fattande återkravs rätt, men man har inte kunnat utnyttja den annat än när understödstagare har kommit i omständigheter liknande dem om vilka motionärerna och herr Mangusson menar att man skall stadga. Det skulle således bli ungefär samma förhållande i praktiken som det nu är. Emellertid har man ju i denna lag velat få bort allt som sammanhänger med det diskriminerande i fattigvårdshjälpen, och från den synpunkten tror jag det är riktigt att hålla sig till de undantagsbestämmelser rörande frihet från återbetalning, som är stadgade här i lagen, och inte göra några tillägg.

Herr Sunne hade rätt mycket att säga och rätt många önskemål. Han ställde ett par yrkanden och kommer att ställa fler. Jag tror inte det är så stor skillnad i uppfattningen mellan oss. I varje fall är det inte någon som helst skillnad mellan utskottet och reservanterna i fråga om önskemålet att göra det bästa möjliga av denna lag. Skillnaden består i att vi har litet olika uppfattning om vad den ena eller andra formuleringen ger för stöd åt detta vårt önskemål.

Vad beträffar herr Sunnes yrkande om ändring i motiveringen i den del, där utskottet resonerar om de allmänna grunderna, skulle vi inom utskottet i övrigt inte ha någonting emot att det stod där i och för sig.

Herr Sunne sade att han ville ha dit sitt förslag i stället för ett mera intetsägande stycke i utskottets motivering, men där kan jag inte hålla med honom. Om ledamöterna läser motiveringen, kommer ni nog underfund med att det här är fråga om en logisk disposition och uppställning. Utskottet har påpekat hur förhållandena har förändrats, bl. a. har vi gjort en hel katalog, som också herr statsrådet var inne på och refererade, om vad som blivit uträttat. Sedan påpekar vi, att kommunerna fått större bärkraft nu o. s. v., i det stycke herr Sunne vill ha bort, varefter vi kommer till den slutsatsen, att förutsättningarna nu blivit helt annorlunda och motiverar en ny socialvårdslag.

Det stycke som herr Sunne vill sätta

in passar inte i sammanhanget. Herr Sunne, som har längre erfarenhet än jag i praktiken om inte till ären som lärare, är ju van att bedöma dispositioner och kommer nog så småningom underfund med att detta stycke rent logiskt inte går ihop med den disposition vi här har följt. Eftersom det därtill inte är av någon som helst betydelse, om innehållet i detta stycke kommer med eller inte, har utskottet inte gjort några ansträngningar att passa in det på något annat ställe i motiveringen heller.

Herr Sunne ställde också ett yrkande beträffande motiveringen till 1 §. Även här finner han nog, om han undersöker saken litet närmare, att det inte är så lätt att skjuta in extra förslag i en logiskt uppbyggd motivering. Det kan då lätt skära sig.

Han har tagit bort litet och satt till någonting annat, och så säger han någonting om att inte heller i detta hänseende påfordras någon ändring i lagtexten. Men det ställe där utskottet påpekat, att det inte fordras någon ändring, har han själv strukit, och därigenom blir det en liten glappa där.

Mera betydelsefulla i sak är väl de förslag till ändringar i lagtexten, som herr Sunne kommer att yrka på, som han har motiverat och som jag därför nu kan ta upp.

Herr Sunne sade någonting vänligt om utskottsordföranden genom att citera Ture Nerman och, som jag fattade det, ansluta sig till hans omdöme. Det var ju vänligt sagt om ordföranden i andra lagutskottet. Denne måste emellertid säga, att även om han har en viss förmåga att få utskottet att skriva ihop sig, finns ibland ett avgörande hinder för att utskottet skall komma till det resultatet, och det är en självklar partiloyalitet hos vissa ledamöter. Här föreligger en partimotion från folkpartiet. Folkpartiets representanter i utskottet har nog, som jag ser det, rent självklart känt sig skyldiga att lojalt understryka de önskemål, som har framförts i motionen, i den mån som dessa önskemål inte blivit tillgodosedda i utskottets förslag, i lagändringar eller i dess motivering.

Lagförslag om socialhjälp m. m.

Förslaget om tillägg till 13 § beträffande den frivilliga socialhjälpens grundar sig emellertid endast på en tolkning av vad som finns i denna lag, vad den syftar till och vad som sägs i motiveeringen. Herr Sunne och hans medreservanter understryker önskvärdheten av att den förebyggande hjälpen får så stor omfattning som möjligt. Det är utskottsmajoriteten ense med reservanterna om, men vi kan inte finna att det tillägg, som reservanterna vill göra, på något sätt främjar detta önskemål genom att här göra en rekommendation för en viss sak. För majoriteten är det självklart, att när socialnämndens uppgift i detta fall är stadgad mera generellt utan att detaljeras, så har den all frihet att göra det bästa möjliga.

Utskottet kan inte dela särskilt motionärernas synpunkt, att den förebyggande hjälpen har fått en mera undanskymd plats än i den nu gällande fattigvårdslagen. Vi har också understrukit just värdet av att denna nya lag framför allt tar sikte på att göra någonting i förebyggande och hjälpende syfte, så att vederbörande blir i stånd att själv reda sig. Herr Sunne har ju själv citerat 14 paragrafens första stycke, som säger precis detsamma som herr Sunne nu vill ha tillagt i 13 paragrafen. Jag tror inte att det finns någon anledning för utskottet att följa reservanterna i detta fall i den tron att vi därmed skulle ge något mera i fråga om socialhjälp än vad propositionen och utskottsmajoritetens förslag ger.

Reservanterna tar i fråga om åtgärder mot de försumliga familjeförsörjarna upp en principiell fråga, nämligen tvångsarbetsinstitutets vara eller inte vara. Det är ju litet underligt, att samtidigt som motionärerna och reservanterna yrkar att de bestämmelser som finns om tvångsarbetsinstitutet skall bort, skall det område, till vilket man med tvång kan skicka den försumlige, vidgas, vilket sker genom att återgå till den nuvarande bestämmelsen i fattigvårdslagen.

Utskottet har inte någon som helst kärlek till de bestämmelser som gäller tvångsarbetsinstitutet, men vi har ansett

det riktigt att i detta fall följa departementschefen, då han säger att dessa frågor ligger under utredning — i avvaktan på det resultat som kan komma fram under de utredningar, som det här är fråga om, skall vi ingenting göra utan bara placera in den nuvarande fattigvårdslagens bestämmelser. Jag tror att det är en riktig ståndpunkt, som riksdagen i allmänhet brukar intaga, nämligen att när ett problem är under övervägande inte i förväg ge några anvisningar om att det skall lösas på det ena eller andra sättet. Riksdagen ställer sig i sådana fall i allmänhet neutral, även om den inte tycker om vad som gäller i avvaktan på vad som skall komma fram under utredningsarbetet. Detta är den enda anledningen till att utskottet här inte har velat säga någonting om detta tvångsarbetsinstitut, som ingen av oss har någon förkärlek för utan väntar att det skall försvinna och ersättas av mera med vår tids inställning lämpliga bestämmelser.

Med dessa små randanmärkingar, herr talman, tror jag att jag kan sluta. Jag yrkar bifall till den nu förevarande paragrafen, och för att slippa att ta till orda vidare yrkar jag bifall till utskottets utlåtande i dess helhet.

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! Jag skall bara be att få säga ett par ord för undvikande av misstag. Det förhåller sig nämligen på det viset, att den reservation, som jag har avgivit, ingalunda innebär att riksdagen nu skall ta ställning till huruvida mödranhjälpen skall inlemmas i socialhjälpens eller inte, utan den går endast ut på en skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken man begär att denna fråga redan nu upptas till närmare prövning. Det är alldeles riktigt, som herr Norman säger, att detta skulle komma att medföra något ökade kostnader för kommunerna, men å andra sidan kommer ju kommunerna ifrån en del kostnader för administration av mödranhjälpsnämnderna.

Jag skulle också vilja säga några ord om prästernas rätt att delta i socialnämnder-

nas sammanträden. Om det vore så att alla socialvårdsnämnder vore lika välvilliga som utskottets ärade ordförande, så skulle allting vara gott och väl, men jag tror inte att det kommer att bli så i praktiken, och därför anser jag att det är viktigt att just prästerna får komma med.

Vad sedan återbetalningsskyldigheten beträffar, vill jag säga att vi är i princip överens om att den obligatoriska socialhjälpen icke bör medföra återbetalningsskyldighet. I mitt förslag är det endast fråga om att täcka sådana fall, där man i allmänhet ute i bygderna anser att det bör föreligga återbetalningsskyldighet. Jag tror därför, att det skulle vara lyckligt, om riksdagen ville besluta i enlighet med den reservation som här föreligger. Om man nu ålägger kommunerna en del skyldigheter, bör de åtminstone få möjlighet att själva få bedöma de få fall som det här kan bli fråga om.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Herr Norman gjorde gällande att det ändringsförslag, som jag framställt, inte skulle vara så utformat att det logiskt kunde pasas in i motiveringen. Jag vidhåller dock att detta borde vara möjligt, så på den punkten har herr Norman och jag skilda uppfattningar, som väl inte går att sammanjämka.

Herr Norman riktade vidare en anmärkning mot mig för att jag skulle ha reserverat mig på grund av partiloyalitet. Jag vet inte om jag vill skriva under på det. Det ligger väl även denna gång så till, som herr Nerman sagt i sina memoarer, att herr Norman gärna är med på att vi skall skriva samman oss i 2:a lagutskottet bara vi kommer så nära Kungl. Maj:ts förslag som möjligt, och Kungl. Maj:t är socialdemokrat. Ligger det inte partiloyalitet i det från herr Normans sida?

Vad beträffar 13 § har vi velat att där skall klart utsägas något om möjligheten att ge förebyggande socialhjälp. 14 § handlar om den tekniska utformningen

Lagförslag om socialhjälp m. m. och tillämpningen av bestämmelserna. Reservanterna önskar få klart betonat att denna hjälp ges i förebyggande syfte. Hjälpens skall alltså avse att för vederbörande åstadkomma möjlighet till självförsörjning.

Vad beträffar tvångsinstitutet har herr Norman och jag olika uppfattning. Herr Norman hänvisar till att denna sak ligger under utredning. Men det är ju så många frågor som för närvarande håller på att utredas. Vidare torde det väl vara uppenbart att utredningen icke kan resultera i mindre långtgående bestämmelser än vad vi föreslagit i vår motion. Under sådana förhållanden, herr talman, anser jag att vi redan nu bör söka få bort den skönhetsfläck som här existerar i vår socialvårdslag. Vi är ju alla överens om själva grundprinciperna, och här gäller det som sagt endast en skönhetsfläck som bör opereras bort.

Till herr Anderberg vill jag till sist säga att den sak, som han här särskilt talade för, har även vi varit inne på i vår motion, men här skulle det bli fråga om en ändring av folkbokföringsförordningen. Vi har under hand fått veta att den översyn av folkbokföringsförordningen, som nu pågår inom finansdepartementet, är i det närmaste färdig. Därför har vi inte nu velat reservera oss på den punkten.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att polemisera mot reservanternas repliker. Jag vill bara hänvisa herr Sunne till att läsa det stenografiska referatet av mitt senaste anförande. Där kommer han att finna att jag sade »självklar partiloyalitet». Det är alltså uppenbart att vi har samma inställning till detta problem.

Jag begärde ordet därför att jag glömde det som kanske var det viktigaste, nämligen att svara herr Anderberg på hans resonemang om de hjälpbehövande, som är inackorderade på ålderdomshem i annan kommun än där de egentligen hör hemma. Det problemet har vi myc-

Lagförslag om socialhjälp m. m.

ket allvarligt funderat över, och vi har vänt och vridit på frågan, därför att vi är på det klara med att det här kan uppstå komplikationer, som inte är så trevliga. Vi har i motiveringen sagt att vi väntar att frågan i allmänhet ordnas genom avtal på sådant sätt, att i realiteten den kommun, som egentligen bör betala, också får betala. Vi har visserligen redan nu en del sådana här fall, där det inte kan förväntas att nya avtal kommer att träffas. Men vi har sagt oss att våra kommunalmän är väl ändå inte sådana, att de försöker sno sig undan, även om kommunen har juridisk rätt att undandraga sig betalning för sådana kommunmedlemmar, som får lämna sin hemkommun genom att de blir inackorderade i ett ålderdomshem i en annan kommun. Vi tror att hemkommunen i dylika fall kommer att känna sig moraliskt skyldig att svara för betalningen.

Hur bra man än tycker att ett sådant här omfattande lagkomplex är, när lagen antages, så kommer det säkerligen att visa sig vid den praktiska tillämpningen att en och annan bestämmelse inte är så lämpligt formulerad. Vi kommer naturligtvis fram till, menar jag, att ett och annat behöver ändras i denna lag, och då är det självklart att vi måste se efter hur den sak, som herr Anderberg här yttrat sig om, har utfallit i praktiken, och rätta till bestämmelsen, om den visat sig medföra några olyckliga följder. Vi har inte vågat oss på att nu göra något förslag till ändring på grund av det sammanhang, som frågan har med folkbokföringsbestämmelserna, vilka nu ligger under utredning. Fastän vi sett att vi här har ett problem, som inte är riktigt löst, har vi inte vågat oss på att göra något förslag till annan lösning. Vi har ansett det vara riktigast att avvakta utvecklingen, då vi dessutom kan räkna med att det kanske snart blir behov av att revidera ett eller annat stadgande i lagen.

Jag tror att vi med ganska gott samvete nu kan antaga denna lag i full övertygelse om att den svenska riksdagen här beslutar någonting stort på socialvårdens område eller, såsom förre socialministern Sträng sade, skriver social historia.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels godkännande av den nu föredragna paragrafen med tillhörande motivering, dels ock att nämnda paragraf skulle godkännas med den ändring i motiveringen, som förordats i den av herr Sunne m. fl. vid paragrafen anförda reservationen. Därjämte hade särskilda yrkanden framställt beträffande vissa delar av utskottets motivering under rubriken »Den föreslagna lagstiftningens huvudgrunder», till vilka yrkanden herr talmannen ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt de båda förstnämnda yrkandena och förklarade sig anse propositionen på godkännande av ifrågavarande paragraf med tillhörande motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sunne* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § med tillhörande motivering i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 39 under punkten A förordade lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den ändring i motiveringen, som förordats i den av herr Sunne m. fl. vid denna paragraf anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

2—4 §§

Godkändes.

5 §

Herr **MAGNUSSON** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av mig och herr Hagård.

Lagförslag om socialhjälp m. m.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu förevarande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herrar Magnusson och Hagård vid paragrafen anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Magnusson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 5 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 39 under punkten A förordade lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som förordats i den av herrar Magnusson och Hagård vid denna paragraf anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

6—12 §§

Godkändes.

13 §

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare på paragrafens godkännande med den lydelse, som förordats i den av herr Sunne m. fl. vid paragrafen anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sunne begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 13 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 39 under punkten A förordade lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som förordats i den av herr Sunne m. fl. vid denna paragraf anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

14—32 §§

Godkändes.

33 §

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna paragraf.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propo-

Lagförslag om socialhjälp m. m.

sitioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herrar Magnusson och Hagård vid paragrafen anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Magnusson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 33 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 39 under punkten A förordade lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som förordats i den av herrar Magnusson och Hagård vid denna paragraf anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

34—40 §§

Godkändes.

41 §

Herr **SUNNE** (fp):

Jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr **NORMAN** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den nu ifrågasvarande paragrafen samt vidare på paragrafens godkännande med den lydelse, som förordats i den av herr Sunne m. fl.

vid paragrafen anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sunne* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 41 § i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 39 under punkten A förordade lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som förordats i den av herr Sunne m. fl. vid denna paragraf anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

42—47 §§

Godkändes

Nu föredrogos i ett sammanhang

48—66 §§

Herr **SUNNE** (fp):

Jag ber att få yrka bifall till min reservation.

Herr **NORMAN** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av de nu föredragna paragraferna samt vidare på godkännande av den av herr Sunne m. fl. vid dessa paragrafer anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upp-

repat propositionen på paragrafernas godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sunne* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 48—66 §§ i det av andra lagutskottet i utlåtande nr 39 under punkten A förordade lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr *Sunne* m. fl. vid dessa paragrafer anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Återstående delar av ifrågavarande lagförslag

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A

Förklarades besvarad genom kammarens beslut beträffande lagförslaget.

Punkterna B 1 och B 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vidkommande utskottets motivering under rubriken »Den föreslagna lagstiftningens huvudgrunder», yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkanden framställt dels angående det stycke å s. 39 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »Som en följd» och slutade med »kommuner emellan», dels ock rörande den del av motiveringen, som började med tredje raden nedifrån å s. 41 och slutade med femte raden nedifrån å s. 42 (»Utskottet vill — — — av socialhjälpen»).

I fråga om förstnämnda stycke, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den av

Ang. rätten till införsel av margarin herr *Sunne* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med I b betecknade reservationen.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på styckets godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjordes i enlighet med de yrkanden, som förekommit beträffande nyss angivna del av utskottets motivering å s. 41 och 42, propositioner, först på godkännande av utskottets uttalanden samt vidare på godkännande av den av herrar *Magnusson* och *Hagård* vid utlåtandet avgivna, med I a betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten C hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna andra lagutskottets memorial nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse för resultatet av 1955 års folkomröstning i högertrafikfrågan.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 40, med anledning av väckt motion om åtgärder till förhindrande av införsel i landet av skadegörare i vegetabiliska produkter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. rätten till införsel av margarin

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 41, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m., i vad propositionen avser förordningen angående reglering av införseln av fettråvaror och fettvaror, m. m., jämte i ämnet väckt motion m. m.

I en till riksdagen den 31 mars 1955 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 180, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, såvitt nu var i fråga, antaga vid propositionen fogade förslag till

Ang. rätten till införsel av margarin

a) förordning angående reglering av införseln av fettråvaror och fettvaror, m. m.;

b) förordning angående ändrad lydelse av 6 a § förordningen den 21 december 1951 (nr 830) om införsel och utförsel av margarinvaror samt om kontroll över tillverkningen av dessa varor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att den kvantitet margarin, som enligt förordningen utan erläggande av regleringsavgift skulle få införas av resande eller i form av gåvopaketer, skulle minskas från fem till två kilogram.

I samband härmed hade utskottet behandlat en inom andra kammaren väckt motion, nr 643, av herrar *Königson* och

Gustafson i Göteborg, vari hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 180 i den del, den föreslog en ändring av den högsta tillåtna kvantiteten margarin, som finge införas i landet utan erläggande av regleringsavgift.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning och motionen II: 643, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående reglering av införseln av fettråvaror och fettvaror, m. m., dock med den ändring, att 2 § erhöles följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

Förordnande enligt — — — inom riket.

Förordnande enligt 1 § skall, intill en myckenhet av sammanlagt två kilogram för varor av de slag som omfattas av dylikt förordnande, ej heller ha avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller å vara, som av resande medföres och framföres till tullklarering i ett sammanhang vid inresetillfället under förutsättning, att varan är avsedd för den resandes eller hans familjs personliga behov eller utgör gåva till närstående person för dennes personliga bruk och således icke införes i omsättnings-syfte eller för yrkesmässig förbrukning.

B. att Kungl. Maj:ts framställning i fråga om förordning angående ändrad lydelse av 6 a § förordningen den 21 december 1951 (nr 830) om införsel och utförsel av margarinvaror samt om kontroll över tillverkningen av dessa varor icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Franzén*, *Sigfrid Larsson* och *Pettersson* i Dahl, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr FRANZÉN (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 180 i den del som här är i fråga.

(Utskottets förslag:)

Förordnande enligt — — — inom riket.

Förordnande enligt 1 § skall, intill en myckenhet av sammanlagt fem kilogram för varor av de slag som omfattas av dylikt förordnande, ej heller ha avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller å vara, som av resande medföres och framföres till tullklarering i ett sammanhang vid inresetillfället under förutsättning, att varan är avsedd för den resandes eller hans familjs personliga behov eller utgör gåva till närstående person för dennes personliga bruk och således icke införes i omsättnings-syfte eller för yrkesmässig förbrukning.

Herr JONSSON, JON, (s):

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. ändring i lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 42, med anledning av väckta motioner angående stödlån åt vissa fiskare, som lidit förluster till följd av stormskador å fiskeredskap under hösten 1955, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande dels av tilläggsprotokoll nr 6 och 7 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion, dels ock av ett europeiskt monetärt avtal, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 40, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om pension för städerskan vid riksdagshuset Emma Klasson, född Johansson, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ändring i lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Genom en den 18 november 1955 dagtecknad proposition, nr 216, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget innebar, att fristen för anmälan av ersättningsanspråk enligt lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m. skulle utsträckas från den 1 januari 1956 till den 1 januari 1958.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört:

»Såsom departementschefen själv framhåller kan vissa olägenheter vara förbundna med en förlängning av den ifrågavarande tidsfristen. Särskilt må framhållas nackdelarna ur allmän utredningssynpunkt av att prövningen av ersättningsanspråken uppskjutes mera än som är strängt nödvändigt. Med hänsyn till vad departementschefen anfört till motivering för den föreslagna förlängningen vill utskottet emellertid icke motsätta sig densamma. Utskottet förutsätter därvid att, om icke några särskilda omständigheter skulle tillkomma, någon ytterligare förlängning ej kommer att ifrågasättas.

Utskottet får alltså hemställa, att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.»

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Enligt riksdagsordningen må Kungl. Maj:t icke senare än 90 dagar efter riksdagens öppnande avlämna förslag utan att Kungl. Maj:t prövar särskilda skäl föreligga. Den proposition om förlängning av tiden för väckande av ersättningstalan för förlorad fiskerätt, som här föreligger, är föranledd av en framställning från en enskild person. Framställningen är daterad den 21 februari i år. Frågan ventilerades i denna kammare den 19 april genom ett interpellationsvar av statsrådet Hjalmar Nilson. Statsrådet yttrade bl. a. följande: »Man får alltså räkna med att Kungl. Maj:t ej kommer att taga något initiativ till en sådan förlängning. — De innehavare (av fiskerätt) som anser att de genom den nya lagstiftningen fått sin fiskerätt inskränkt, har därför att bevaka sin rätt till ersättning genom att före detta års utgång anmäla till fiskevärderingsnämnden att de gör gällande ersättningsanspråk. Därvid behöver inga belopp angivas och ej heller utredningen förebringas.»

Nu har denna proposition kommit så sent, att motionstiden utgick i tisdags, om jag räknat rätt. Om icke riksdagens arbete skulle oskäligt och fullkomligt

Ang. ändring i lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

onödigt fördröjas, stod utskottet i det tvångsläget att utskottet måste begära bordläggning av utlåtandet utan att klämman var tryckt. Det utskottsutlåtande, vari klämman är tryckt, kom i dag på kammarens bord.

Jag måste protestera mot den nonchalans som Kungl. Maj:t, d. v. s. i detta fall justitieministern, som ju är lagarnas högste väktare, visar mot riksdagsordningens bestämmelser. När Kungl. Maj:t t. o. m. den 19 april hade den uppfattningen att några skäl för att väcka initiativ till förlängning av tiden inte fanns, så undrar jag vilka synnerliga skäl som kan föreligga för att nu så sent väcka denna proposition.

Förslaget är avstyrkt av kammarkollegiet och av sex av de tio ordförandena i fiskevärderingsnämnderna. Ingens rätt trädades för när, om propositionen avslås; möjligen kan det uppstå besvär för en enskild person.

Jag yrkar, herr talman, avslag på föreliggande utskottsutlåtande.

Herr HÄLLGREN (s):

Herr talman! Jag skall inte yttra mig angående den konstitutionella sidan av denna fråga, men jag skall tala om hur sanningen ligger till.

Tiden för utkrävande av ersättning för förlorad fiskerätt utgår den 31 december innevarande år. Det pågår en av riksdagen begärd utredning rörande ett län, jag känner till, nämligen Blekinge om en eventuell ändring i en viss del av nuvarande fiskelagstiftning. Ändringsförslaget är tillstyrkt av fiskarna. De förklarar allmänt att om denna bestämmelse godkännes av riksdagen, vilket skulle innebära att Kungl. Maj:t får ge dem ett särskilt tillstånd att använda sina fisken kommer de icke att fordra ett öre i ersättning av Kungl. Maj:t och kronan för förlorade rättigheter.

För att det inte i år skall behövas några skrivelser till fiskevärderingsnämnderna om att fiskarna efteråt kommer att kräva ersättning för förlorad fiskerätt, har Kungl. Maj:t gjort denna framställning till riksdagen om att de skall få ytterligare två år på sig för att eventuellt göra sådana framställningar. Systemet i

sig självt verkar dithän, att förhållandena bör kunna ordnas på ett praktiskt sätt och bespara staten utgifter på kanske miljontals kronor.

I detta anförande instämde herr *Franzén* (bf).

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 388, till Konungen i anledning av väckta motioner om ändamålsenlig reglering av tiderna för allmänna val.

Anmäldes och bordlades jordbruksutskottets utlåtande nr 43, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56 jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 18.50.

In fidem
G. H. Berggren

Fredagen den 16 december

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 393, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m., i vad propositionen avser förordningen angående reglering av införseln av fettråvaror och fettvaror, m. m., jämte i ämnet väckt motion m. m.; samt

nr 394, med anledning av väckta motioner angående stödlån åt vissa fiskare, som lidit förluster till följd av stormskador å fiskredskap under hösten 1955.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 397, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om socialhjälp, m. m.

Om utredning ang. den skogliga utbildningen

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet NORUP, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Anders Johanssons interpellation om utredning angående den skogliga utbildningen, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Anders Johansson frågat mig, om jag vill meddela den nyligen tillsatta skogsvårdsutredningen utvidgade direktiv, i syfte att utredningen även måtte upptaga frågan om den skogliga utbildningen och därvid ägna särskild uppmärksamhet åt frågan om den skogliga utbildningen i södra Sverige.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Frågan om den skogliga utbildningen har under senare år varit föremål för utredningar genom både arbetsmark-

nadsstyrelsen och skogsstyrelsen. Ifrågavarande utredningar har lett till att den under skogsstyrelsens ledning bedrivna kursverksamheten på skogsbrukets område under de senaste åren erhållit utökat stöd av statsmedel och därigenom kunnat utvecklas i snabb takt. Genom beslut av 1954 års riksdag höjdes sålunda anslaget till ifrågavarande kursverksamhet från 350 000 kronor till 968 000 kronor. I samband därmed tog riksdagen även ställning till verksamhetens organisation. Under vårriksdagen fattades beslut, som innebar, att för ändamålet tillgängliga medel under nu löpande budgetår ökats med ytterligare inemot 230 000 kronor. Samtidigt med denna utveckling av statsmakternas direkta stöd till kursverksamheten har också ett antal nya skogsvårdsgårdar tillkommit, varjämte äldre sådana gårdar blivit ombyggda och utbyggda. Även härigenom har kursverksamheten kunnat intensifieras och förbättras. Icke minst har detta varit fallet i de södra delarna av landet. Det är min förhoppning, att utbyggnaden av undervisningen skall kunna fullföljas även för nästa budgetår.

Interpellantens fråga synes emellertid närmast avse den utbildning av skogliga fackmän, som sker i de under domänstyrelsen sorterande skogsskolorna. Jämväl ifrågavarande skolor har under senare år varit föremål för upprustning och utbyggnad. Sålunda kan här nämnas, att en ny skogsskola i Älvsbyn i Norrbotten invigts denna höst och att vårriksdagen anvisat medel för en betydande ombyggnad av Kolleberga skola i Skåne.

Frågan om tillskapandet av ytterligare en skogsskola, förlagd till södra delarna av landet, har redan för ett antal år sedan varit föremål för viss utredning. Innevarande sommar har spörsmålet på nytt aktualiserats. I skrivelse till skogsbrukets samorganisation — ett

Om utredning ang. den skogliga utbildningen

gemensamt organ för samarbete mellan domänstyrelsen, skogsstyrelsen, skogshögskolan, skogsvårdsstyrelsernas förbund, statens skogsforskningsinstitut, Sveriges skogsägareförbund, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, Norrlands skogsvårdsförbund och Svenska skogsvårdsföreningen — har Sveriges skogsägareförbund föreslagit inrättande av ytterligare en eller flera skogsskolor. Vid samarbetsdelegationens sammanträde den 19 augusti 1955 diskuterades detta förslag, varvid samtliga till delegationen anslutna uttalade sig för ytterligare en skogsskola.

Med anledning därav anmälde domänstyrelsen efter samråd med skogsstyrelsen denna fråga i samband med sina anslagsäskanden för nästa budgetår. Domänstyrelsen beräknade därvid att tillsammans med skogsstyrelsen kort därefter kunna framlägga närmare utredning och kostnadsförslag för en sådan skola. Ämbetsverken lär även ha räknat med att föreslå skolans förläggning till södra Sverige, Småland eller Västergötland. Domänstyrelsens nu omnämnda anmälan har föranlett mig att dröja med interpellationssvarets avlämnande. Det var nämligen min förhoppning att kunna ge besked i sakfrågan. Emellertid har utredningen blivit avsevärt fördröjd. Enligt vad jag nu erfarit lär därjämte en del utredningsmaterial eventuellt leda till att behovet av ytterligare en permanent skogsskola kan ifrågasättas. Domänstyrelsens och skogsstyrelsens utredningar och överväganden i frågan fortsätter emellertid.

Med hänsyn till vad jag nu anfört synes enligt mitt bedömande ingen anledning föreligga att giva 1955 års skogsvårdsutredning utvidgade direktiv i syfte att utredningen skulle upptaga nu berörda spörsmål till behandling.

Härmed anser jag mig ha besvarat den av herr Johansson framställda interpellationen.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! Jag ber att till jordbruksministern få framföra mitt tack för det svar han här har lämnat på min

interpellation. Även om jag med en viss förväntan emotsett detta svar sedan åtskillig tid tillbaka, måste jag ändå bekänna, att jag är mycket tacksam för dess positiva innehåll.

När jag under vårriksdagen den 26 sistlidne april riktade denna fråga till jordbruksministern, hade han kort förut tillkallat de särskilda sakkunniga, som fått i uppdrag att utreda skogsvården i de enskilda skogarna och därmed sammanhängande problem. Jag tror inte att jag tar alltför mycket fel, om jag vågar säga, att en av anledningarna till denna utrednings tillsättande var den livliga debatt, som under tiden närmast före hade förts i vår svenska tidningspress angående de enskilda skogarnas skötsel. I denna debatt hade man till och med ifrågasatt dessa skogars fortsatta existensberättigande i enskild ägo. Jag vill här skjuta emellan och säga, att vi från skogligt håll är tacksamma för detta välbetänkta initiativ från jordbruksministerns sida.

Utredningens huvudspörsmål angavs emellertid i direktiven vara att ta ställning till huru statsmakternas medverkan i fortsättningen borde utformas när det gälde att åstadkomma en förbättrad vård av de enskilda skogarna. Därvid skulle det redan inledda samarbetet mellan skogsvårdsstyrelserna och skogsägareföreningarna i fråga om skogsvårdens rationaliserande särskilt beaktas, detta inte minst med sikte på den framtida virkesavkastningen.

I de nämnda direktiven angavs emellertid inte, att man i det sammanhanget även skulle till granskning uppta frågan om den skogliga undervisningen. Jag talade själv med åtskilliga av utredningsmännen, och samtliga gjorde gällande att man inte riktigt kunde fatta, hur man över huvud taget kunde ge sig in på detta arbete utan att också i någon mån tangera de skogliga utbildningsfrågorna. Det var just denna omständighet som föranledde mig att till jordbruksministern rikta denna interpellation med förfrågan om han på denna punkt hade för avsikt att utvidga eller komplettera direktiven. Nu har emellertid jordbruks-

Om utredning ang. den skogligen utbildningen

ministern först den 19 sistlidna augusti fått möjlighet att peka på initiativ eller i varje fall ett förslag, som sammanfaller med det önskemål, som jag här gjort mig till tolk för.

I en skrivelse till Skogsbrukets samorganisation, bakom vilken står inte mindre än nio av landets skogligen organ och institutioner, har Sveriges skogsägareförbund förslagit inrättande av en eller flera skogsskolor här i landet och framförallt i södra Sverige. Domänstyrelsen i samråd med skogsstyrelsen har sedan anmält detta önskemål till jordbruksministern i samband med sina anlagsäskanden för nästa budgetår. Av svaret på interpellationen är jag beredd att utläsa, att statsrådet också har för avsikt att göra allvar av detta önskemål och i en kommande statsverksproposition begära medel för en sådan skolas påbörjande.

När statsrådet i sitt svar inledningsvis omnämner vad som från statsmakternas sida har gjorts för befrämjande av den skogligen kurs- och upplysningsverksamheten bländ skogsägarna, så vill jag tacksamt notera detta. Jag vill också tillägga att med det utomordentligt stora intresse, som för närvarande är till finnandes bland skogsägarna, är denna kursverksamhet i skogligen avseende högst nödvändig, och jag vill även i detta sammanhang med tacksamhet notera statsrådets yttrande, när han säger, att »det är hans förhoppning att utbyggnaden av denna undervisning skall kunna fullföljas även under nästa budgetår».

Men det var nu framför allt den omnämnda utbildningen av skogligen fackmän, som jag i min interpellation syftade på.

Skogsägarna behöver en utökad facklig vägledning, men våra skogsvårdsstyrelser saknar i det fallet erforderliga resurser. Det är inte alltid de hinner klara ens de årligen rekvisitioner av stämplingsbiträden för de förestående avverkningarna, än mindre att gå skogsägarna till banda med råd i andra ting. Med andra ord: vi har för litet skogligen utbildad fackpersonal här i landet.

De skogsskolor vi har är till större

delen belägna i norra och mellersta delen av landet. Vi har blott en enda sådan i södra Sverige, och den förslår inte långt. Det har berättats mig att när de årligen utgående eleverna, inalles ett 20-tal, lämnar denna skola — Kolleberga i Skåne — står för deras vidkommande omedelbart mera än dubbla antalet platser till deras förfogande. Och den differensen ökar alltmer år från år.

Detta om något säger oss att behovet av en ny skogsskola, helst en tvåårig sådan med förläggning till södra eller västra Sverige, redan för dagen är utomordentligt trängande.

Skogstillgångens förskjutning söderut liksom det enskilda skogsbrukets dominans i landets sydligare delar talar starkt för en sådan skolas tillkomst och en skola speciellt inriktad på det enskilda skogsbrukets problem.

Domänstyrelsen och skogsstyrelsens utredning lär enligt statsrådet ge vid handen, att det inte räcker med en sådan skola, utan att det i stället skulle behövas två eller till och med flera sådana. Detta torde mer än något ge vid handen hur angeläget det är att vi till att börja med får i varje fall en första sådan skola för att därigenom avhjälpa det för tillfället mest trängande behovet.

Jag kan självfallet inte yttra mig om huruvida de av jordbruksministern här redovisade synpunkterna i ärendet kan göra det överflödigt för den tillsatta utredningen att syssla med de skogligen utbildningsproblemen. Det är tänkbart att vederbörande ändå i något sammanhang nödgas tangera den frågan.

Hur som helst vill jag ännu en gång understryka min tacksamhet till jordbruksministern. Jag vill, herr talman, göra mig till tolk för den vädjan, att jordbruksministern så fort som möjligt tar det i detta fall erforderliga initiativet för att vi må få till stånd den skogsskola, varom det i första hand är fråga, och i så fall få denna förlagd till västra Sverige.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. inventeringen av olösta norr-
landsfrågor

Med stöd av § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Persson, Helmer*, till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framställt en så lydande fråga: »I vilket stadium befinner sig den 'inventering av kvarstående olösta norrlandsfrågor', som pågått sedan den 15 januari 1954, och när kan resultatet härav emotses?»

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **NORRUP**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl berörda fråga, och nu yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Helmer Persson frågat mig, i vilket stadium den inventering av kvarstående olösta norrlandsfrågor befinner sig, vilken pågått sedan den 15 januari 1954, och när resultatet av inventeringen kan emotses.

Frågavarande inventering avser de norrlandsfrågor, som behandlats inom norrlandskommittén, men ännu icke blivit föremål för någon åtgärd. Utredningsmannen har sökt förbindelse med de allmänna och enskilda organisationer — inom och utom norrlandslänen — vilka har anknytning till hithörande frågor. I sin arbetsredogörelse för år 1955 har han förutsatt att kontakterna på området skall ökas. Utredningsmannen räknar med att under år 1956 söka lägga fram vägledande synpunkter för vidare ställningstagande till hithörande spörsmål.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på den av mig ställda frågan.

Vad är emellertid det verkliga innehållet i det svar som jordbruksministern här har lämnat? Jo, det är kort och gott, att utredningsmannen under 1954 haft förbindelse med allmänna och enskilda organisationer och att det snart förflutna andra året av utredningens existens redovisar ökade kontakter på om-

rådet. Detta innebär i sin tur, att praktiskt taget ännu ingenting är uträttat när det gäller att utifrån norrlandskommitténs intentioner redovisa olösta norrlandsfrågor. Jag är beredd att här förklara att det hela egentligen står på gränsen till skandal i fråga om utredning och utredningstakt. Försörjningsläket i övre och mellersta Norrland förvärras för varje dag som går. Landsdelens ungdom måste som bekant i mycket stor utsträckning söka sin utkomst i andra delar av landet. Regeringen söker betäckning bland annat bakom den utredning, som det här är fråga om. Jordbruksdepartementet gör ingenting för att snabbt få fram redovisningen av de s. k. olösta norrlandsfrågorna.

Några exempel vill jag anföra som belyser hur man här i riksdagen åberopat utredningen för att kunna avslå många sunda förslag till utbyggnad av näringslivet i Norrland.

Den 10 november i fjol avtog riksdagen motionen om bildande av ett statligt aktiebolag med uppgift att i Norrland starta förädlingsindustrier i större skala med malmerna som råvarubas. I motiveringen för avslagsyrkandet anförde statsutskottet bland annat: »Utskottet inskränker sig till att erinra att Töretredningens slutbetänkande f. n. är under Kungl. Maj:ts prövning samt att Kungl. Maj:t den 15 januari 1954 tillkallat en särskild utredningsman med uppgift att inventera kvarstående olösta norrlandsfrågor.» Utskottets talesman i denna fråga yttrade bland annat följande: »Den enmansutredning, som skall se på de kvarstående norrlandsfrågorna, kan komma att sträcka sig över vida fält, och man vet inte vilka förslag utredningsmannen kan komma att framlägga. Vi har då i enlighet med vanlig riksdagspraxis sagt oss, att så länge den utredningen inte är färdig, kan vi inte rimligen begära, att Kungl. Maj:t skall börja vidta åtgärder.»

Den 20 april i år avtog riksdagen motionen om utredning angående en utbyggnad av näringslivet i det norrländska inlandet. I sitt avstyrkande utlåtande anförde hankoutskottet bland annat följande: »Kungl. Maj:t har seder-

Ang. inventeringen av olösta norrlandsfrågor

mera uppdragit åt en särskild utredningsman att företaga en inventering av kvarstående olösta norrlandsfrågor, vilken utredning för närvarande pågår.»

Norrland är ju framför allt mycket landsbygdsbetonat. Borde inte då en jordbruksminister från bondeförbundet se till att man radikalt sätter fart på denna utredning, som hittills bara varit till för att hämma nödvändiga statliga initiativ när det gäller att stärka försörjningsunderlaget i Norrland?

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och bordlades ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 43.

På framställning av herr talmannen beslöts att detta utlåtande skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.21.

In fidem

G. H. Berggren

Lördagen den 17 december

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Ang. prisregleringen på jordbrukets område under produktionsåret 1955/56

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 43, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56 jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 25 november 1955 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 215, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

dels medge Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under tiden intill den 1 september 1956 av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i propositionen;

dels å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 100 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet behandlat följande i anslutning till propositionen inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 580 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 710 av herr *Ohlin* m. fl., i vilka motioner yrkats, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måtte besluta dels att en sådan fördelning av jordbrukets kompensation för inkomstbortfallet i de av torkan drabbade områdena skulle eftersträvas, att såvitt möjligt 96 procent av beräknad normal inkomst uppnåddes, innebärande att den av regeringen föreslagna överkompensationen för vissa områden samtidigt undvekes, dels att en differentiering av det allmänna mjölkpristillägget borde användas och dels att Kungl. Maj:t med stöd av sin allmänna fullmakt finge tillgripa de åtgärder, som i övrigt kunde befinnas tjänliga för att nå detta syfte;

Ang. prisregleringen på jordbrukets område under produktionsåret 1955/56

2) de likalydande motionerna I: 581 av herr *Persson, Helmer*, och herr *Norling* samt II: 711 och herr *Holmberg* och fru *Nilsson*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen, med bifall i övrigt till vad som yrkats i förevarande proposition, första stycket, måtte besluta

A) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ofördröjligen åtgärder för att återföra detaljhandelspriserna på jordbrukets animalieprodukter till nivån före den 9 november;

att i enlighet härmed å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 340 miljoner kronor;

B) att uttala, att de inkomstökningar till följd av prishöjningarna, som skulle komma jordbruket i Malmöhus län till del för tiden intill 1 september 1956, i form av s. k. intern clearing (mjölk- och slaktdjursavgifter), i sin helhet borde överföras till det mindre jordbruket i de svårast skördeskadade områdena samt i hela övre Norrland, samt

att de belopp, som härigenom skulle komma att clearas, borde utanordnas till de jordbrukare, som avsåges under B, i form av tillägg å de i propositionen förutsedda arealbidragen;

3) motionen II: 712 av herr *Andersson* i Dunker m. fl., vari yrkats, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måtte besluta att å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 120 000 000 kronor, därav 40 000 000 kronor till kontantbidrag att utgå efter särskild prövning och användas enligt de grunder, som i motionen föreslagits; ävensom

4) motionen II: 713 av herr *Ericsson* i Näs, vari yrkats, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måtte till arealbidrag anvisa 62 500 000 kronor att användas i enlighet med vad som i motionen angivits.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte medge Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under tiden intill den 1 september 1956 av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, utskottet angivit i det föregående, och således

1) beträffande allmänna synpunkter på prisregleringen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 581 och II: 711, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

2) i fråga om avvägningen av fördelningen av inkomsttillskotten genom prishöjningarna, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 580 och II: 710 samt I: 581 och II: 711 — samtliga nämnda motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad utskottet anfört;

3) i vad anginge kontanta bidrag, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag i förevarande del å motionen II: 712, godkänna vad utskottet anfört;

4) i fråga om arealbidrag, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag i förevarande del å motionen II: 713, godkänna vad utskottet anfört;

5) beträffande administrationen av de statliga bidragen bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

6) i vad anginge äggregleringen bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

7) beträffande regleringen av handeln med mjölk och mejeriprodukter, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 580 och II: 710, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

8) i fråga om köttvaruregleringen bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

9) i fråga om potatisregleringen bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

Ang. prisregleringen på jordbrukets område under produktionsåret 1955/56

B. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 581 och II: 711, II: 712 samt II: 713 — samtliga motioner såvitt nu vore i fråga — å tilllägsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 100 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) i fråga om avvägningen av fördelningen av inkomstillskotten genom prishöjningarna av herrar *Hansson, Johan Persson, Johnsson* i Kastanjegården, *Antby* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottets yttrande i angivna del bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under punkten A 2 hemställa, att riksdagen måtte i fråga om avvägningen av fördelningen av inkomstillskotten genom prishöjningarna, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 580 och II: 710 ävensom med avslag å motionerna I: 581 och II: 711 — samtliga nämnda motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad i reservationen anförts;

2) i fråga om regleringen av handeln med mjölk och mejeriprodukter av herrar *Hansson, Johan Persson, Johnsson* i Kastanjegården, *Antby* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottets yttrande i denna del bort erhålla den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under punkten A 7 hemställa, att riksdagen måtte beträffande regleringen av handeln med mjölk och mejeriprodukter, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 580 och II: 710, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförde;

3) i fråga om köttvaruregleringen av herrar *Hansson, Johan Persson, Johnsson* i Kastanjegården, *Antby* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottets yttrande i förevarande del bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under

punkten A 8 hemställa, att riksdagen måtte i fråga om köttvaruregleringen, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning, godkänna vad i reservationen anförts.

Herr TJÄLLGREN (bf):

Herr talman! Vi har i denna kammare aldeles nyligen haft en dagslång debatt om jordbrukspolitiken. Den debatten gällde den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter. Det gamla prissättningssystemet lever emellertid kvar även under innevarande regleringsår och gör sig till följd av de för jordbruket osedvanligt ogynnsamma väderleksbetingelserna under vegetationsperioden 1955 påmint här i riksdagen även under höstsessionen.

Med anledning härav har vi i jordbruksutskottet haft att taga ställning till propositionen nr 215 angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56. Resultatet av utskottets behandling av propositionsförslagen framgår av det jordbruksutskottets utlåtande nr 43, som i dag ligger på kammarens bord.

Av utlåtandet framgår, att utskottets majoritet varit helt enig med Kungl. Maj:t i fråga om de åtgärder, som blivit nödvändiga på grund av den i år inträffade missväxten. Utskottet har sålunda, bland annat, tillstyrkt den av Kungl. Maj:t godkända, mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation i enlighet med vårens prisuppgörelse träffade överenskommelsen om jordbrukets kompensation för den nedgång av produktionen och ökning av kostnaderna, som beräknas bli en följd av de ogynnsamma väderleksbetingelserna den gångna sommaren och hösten. Ej heller har utskottet haft något att erinra mot fördelningen av kompensationen på prishöjningar och statliga bidrag. Utskottet har likaledes biträtt prishöjningarnas fördelning på olika produkter, förslagen till omfördelning av inkomstillskotten genom prishöjningarna mellan olika delar av landet, de i övrigt föreslagna regleringsåts

Ang. prisregleringen på jordbrukets område under produktionsåret 1955/56

gårderna samt storleken av anslaget till de statliga bidragen med anledning av överenskommelsen.

Alla inom utskottet har emellertid inte varit nöjda med Kungl. Maj:ts förslag. I tre reservationer — alla tre avgivna av utskottets samtliga folkpartiledamöter — redovisas sålunda avvikande mening. Med anledning av vad som anföres i reservationerna skulle jag vilja framhålla följande.

I den första reservationen har framställts en rad önskemål om hur man enligt reservanternas mening skulle ha förfarit för att få en enligt deras mening rättvis fördelning. Jag finner dessa spekulationer föga fruktbara. Det är ju alltid lätt att vara efterklok. Därtill kommer att spekulationerna enligt min och utskottets mening är ganska teoretiska. Jag avstår emellertid ifrån att i detta sammanhang ge mig in på någon närmare utläggning härom, då reservanterna i alla fall godkänt prishöjningarna.

I fråga om avvägningen av fördelningen av inkomstillskotten genom prishöjningarna anser reservanterna, att Kungl. Maj:ts förslag icke är till fyllest, utan att man som riktpunkt för fördelningen av kompensationen bör eftersträva, att den i möjligaste mån icke tilldelas något jordbruksområde, där inkomsten överstiger 96 procent av den normala, och ej heller så fördelas, att den inom något område får upp inkomsten över 96 procent av den normala. Reservanterna vill härvidlag få till stånd en ökad differentiering genom slaktdjursavgifterna och genom de allmänna mjölkpristilläggen.

Utskottet har givetvis varit fullt medvetet om svårigheterna att tillgodose de många skilda synpunkter, som gör sig gällande i fråga om omfördelningen av inkomstillskotten genom prishöjningarna. Kungl. Maj:ts förslag på den punkten har emellertid enligt utskottets mening ansetts utgöra en godtagbar lösning av avvägningsproblemet. Beträffande kött och fläsk har utskottet i likhet med departementschefen uppmärksammat, bland annat, att priset på fläsk med hänsyn till den föreliggande och väntade

bristen på denna vara bör hållas relativt högt. Vidare föreligger vissa tekniska svårigheter att åstadkomma någon större utjämning än den i propositionen föreslagna genom differentiering eller ytterligare höjning av slaktdjursavgifterna. Vi får härvidlag tänka på att slakteriernas tillförselområden långt ifrån alltid sammanfaller med missväxtområdena och att risk förefinnes, att slaktdjuren transporteras från ett område till ett annat samt att slakten vid alltför höga slaktdjursavgifter kan gå förbi besiktningstillägena, till våda ur hälsosynpunkt.

I fråga om mjölken har utskottet beaktat, att produktionen härav även i Skåne i främsta rummet bedrivs vid mindre jordbruk och utgör dessa jordbruks främsta inkomstkälla samt vidare att ett bibehållande av mjölkproduktionen i denna landsdel icke onödigt bör motverkas. Utskottet har härutöver erinrat om att de överenskomna statliga medlen i sin helhet skall användas för kompensation till de av missväxten hårdast drabbade jordbrukarna.

Reservanternas förslag, att man skall differentiera det allmänna mjölkpristillägget till förmån för de svårast skördeskadade områdena, har utskottet inte kunnat biträda. Enligt min och utskottsmajoritetens mening är den av Kungl. Maj:t föreslagna omfördelningen tillräcklig för att tillgodose alla i förevarande läge rimliga krav. Härtill kommer, att mjölkproducenterna i vårens prisuppgörelse tillförsäkrats detta mjölkpristillägg. Skall man nu taga ifrån vissa detta? Jag finner det psykologiskt synnerligen oklokt. Den av Kungl. Maj:t anvisade vägen med viss mjölkavgift i de av skördeskadorna minst drabbade områdena utgör enligt min mening en lämpligare lösning och är därtill, som nyss sagts, till fyllest.

Helt allmänt skulle jag vilja framhålla, att millimeterrättvisa aldrig kan skapas. Inte ens reservanternas förslag om skördeuppskattningar m. m. gård för gård skulle ha givit rättvisande resultat, om en dylik fördelning hade varit praktiskt möjlig. Låt oss för övrigt tänka ett ögonblick på, hur det skulle ha varit,

Ang. prisregleringen på jordbrukets område under produktionsåret 1955/56
om underskottet i den reviderade jordbrukskalkylen blivit jämnt 4 procent.

Då hade ingen kompensation kommit in fråga och ej heller någon omfördelning mellan olika områden. Även vid ett inkomstbortfall av 4 procent kunde mycket betydande skillnader i resultat ha förelagat mellan olika delar av landet. I det läget hade man sannolikt inte ordat så mycket om orättvis över- eller underkompensation.

Utskottet har i sitt utlåtande även haft att behandla några motioner till, för vilka icke några reservationer avgivits. Det är motionerna I: 581 och II: 711, i vilka yrkats på statliga subventioner över hela fältet i stället för prishöjningar till viss del. Utskottet har inte funnit sig kunna biträda vare sig detta yrkande eller det i samma motioner framställda yrkandet om ökad slakt- och mjölkclearing till nackdel för Skåne och till fördel för de mindre jordbruken i bland annat övre Norrland. De i sistnämnda hänseende föreslagna åtgärderna skulle enligt min mening icke medföra någon nämnvärd vinst ur rättvisesynpunkt.

Vidare har i motionerna II: 712 och II: 713 hemställts om 20 miljoner kronor i extra kontantbidrag till områden med mer än 25 procent skördeuskador, respektive om därutöver 4,5 miljoner kronor till arealtillägg för att tillgodose vissa områden, som gränsar intill de i Kungl. Maj:ts förslag avsedda arealbidragsområdena. Utskottet har med hänsyn till det i enlighet med vårens prisöverenskommelse fastställda kompensationsbeloppet icke kunnat biträda dessa yrkanden. Emellertid har utskottet funnit skäligt, att Kungl. Maj:t vid fastställandet av arealbidragsområdena inom ramen för det för dylika bidrag disponibla totalbeloppet i möjligaste mån och med beaktande av sakligt välgrundade särskilda skäl skall taga hänsyn till önskemål från lantbruksnämnderna om bidrag eller ökade bidrag inom vissa områden, som gränsar till de större sammanhängande arealbidragsområdena. Utskottet har vidare uttalat, att för att möjliggöra detta hinder icke skall möta för Kungl. Maj:t att fastställa arealbidragen per

hektar till något lägre belopp per hektar åker än de ca 50 respektive ca 25 kronor per hektar, som angivits i överenskommelsen.

Jag har nu försökt att i all korthet beröra några av de spörsmål, som behandlas i föreliggande utskottsutlåtande. Mer vore kanske att säga härom, men jag nöjer mig tills vidare med detta.

Jag får alltså, herr talman, yrka bifall till jordbruksutskottets utlåtande nr 43.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr talman! Det finns ingen anledning att i dag ta upp någon vidlyftig jordbrukspolitisk diskussion, ty det är bara cirka en vecka sedan en dylik ägde rum här i kammaren. Därför skall jag endast säga några ord i anledning av vår motion i denna fråga.

I denna motion har vi angivit, varför vi velat en annan utformning av prisöverenskommelsen med jordbrukarna. Det torde stå klart, att det statsfinansiella läget skulle kunna medge att man subventionsvägen ger jordbruket nödvändig kompensation för det inkomstbortfall, som orsakats av skördeuskadorna.

Det torde stå utom all diskussion, att prisöverenskommelsen verkar så, att de, som inte drabbats av skador på skörden, favoriseras på bekostnad av andra jordbrukare och av konsumenterna. Mjölk- och slaktdjursavgifterna i Skåne rubbar i stort sett inte detta faktum. Med hänsyn till de stora skördeuskador, som drabbat främst jordbrukarna i övre Norrland, har vi ansett, att arealbidraget i denna landsända borde vara av samma storlek som exempelvis i mellersta Sverige.

Till sist bör väl en erinran göras mot att riksdagen först i efterhand får ta ställning till stora prispolitiska frågor, som så direkt berör folkflertalets vitala intressen. Detta är inte precis ägnat att medverka till att ändringsförslag skall vinna gehör.

Herr talman! Med det anförda ber jag att under A. 1) och 2) få yrka bifall till motionerna I: 581 och II: 711.

Ang. prisregleringen på jordbrukets område under produktionsåret 1955/56

Herr CARLSSON, GEORG, (bf):

Herr talman! Årets skörde-skador och framför allt det mycket ojämna utfallet av skörden har vällat bekymmer inte endast för jordbrukets utövare och konsumenterna utan även för det regleringsorgan, som fått sig uppgiften anförtrodd att ersätta och utjämna skörde-skadorna. Det är ganska naturligt att ett centralt organ inte i full utsträckning kan skipa rättvisa de olika områdena och de olika brukarna emellan. Man får också förstå jordbrukarna, som drabbats av skörde-förlusterna, då de fordrar en så rättvis fördelning som möjligt. Jag vill inte på något sätt uppträda som någon kverulant mot vad som har åstadkommit. Jag vill bara ge ett exempel på hur det kan ställa sig på ett område i fråga om prissättningen.

På mjölk som levereras till mejeri betalas ett leveranstillsätt på föregående års leverans av 300 kronor för en leverans mellan 10 000 och 25 000 liter per år efter en viss fallande skala upp till en leverans av 29 500 liter. I akt och mening att ge de små leverantörerna en extra stimulans föreslås att ytterligare 300 kronor skall utgå för samma leverans. Storleksgraden hos en jordbruksenhet verkar ej diskriminerande på nämnda leveranstillsätt. Den 14 mars är allmän fardag för ombyte av gårdar. En person levererar exempelvis mellan 10 000 och 25 000 liter på sin brukningsdel före den 14 mars 1955. Han flyttar till en ny gård och levererar även där mellan 10 000 och 25 000 liter mjölk. Han får 300 kronor plus 300 kronor plus motsvarande extra tillägg 600 kronor, således 1 200 kronor, under det att hans granne, som bott kvar och brukat samma gård med en leverans av 29 500 liter eller därutöver, blir utan, oavsett vederbörandes skörde-skador. Visserligen är det bra med en flyttningssättning, men man kan fråga sig, om det varit meningen.

Jag vill sedan säga några ord om arealbidraget. Man har där fastnat för två magiska tal. Är skörde-skadan under 25 %, blir det inget bidrag, för 25—35 % utgår 25 kronor per hektar och vid 35 % och därutöver 50 kronor per hektar.

Det är klart att den centrala myndigheten måste ha vissa grunder att gå efter, men jag tror att det vore lyckligt, om en viss smidighet kunde användas vid arealbidragens utbetalande, för att minska spänningen i gränsområdena. Oron är stor ute i bygderna. De motioner som avlämnats visar ju också att intresset är stort för dessa spörsmål både hos producenter och konsumenter. En motion om ökat kontantbidrag är ju behjärtansvärd, men man kan väl förstå, att då jordbrukarna redan fått ut sitt enligt uppgörelsen i form av höjda priser och kontantbidrag, så var väl den vägen redan från början utsiktslös.

En annan motion om högre clearing på de höjda produktpriserna inom området med den bästa skörden än den, som föreslagits i propositionen, och under alla förhållanden till så stora belopp som föreslås i motionen, innebär en detaljreglering av så stora mått och skulle möta så stora svårigheter vid utförandet, att man kan förstå utskottets ståndpunkttagande.

Jag är fullt medveten om att någon hel och full rättvisa ej kan uppnås mellan de flera hundra tusentals jordbrukare som här beröres. Men det är ett oeftergivligt krav att största möjliga rättvisa eftersträvas med de medel som står till buds.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill särskilt trycka på utskottets uttalande att Kungl. Maj:t må ha rätt att definitivt fastställa arealbidragen inom den i utskottsutlåtandet angivna ramen. Lantbruksnämnderna kan helt säkert lämna förslag till någon mjukare fördelningsgrund av arealbidragen i gränsområdena.

Herr HANSSON (fp):

Herr talman! Det förefaller mig inte stå något egentligt att vinna med att gå in på prisregleringens alla detaljer och det myller av siffror, den rymmer. Våra positioner är väl å ömse sidor lästa och torde knappast gå att rubba. Jag skall därför nu begränsa mig till att i korthet beröra huvuddragen i reservanternas

Ang. prisregleringen på jordbrukets område under produktionsåret 1955/56
uppfattning. Hur utskottsmajoriteten ser på frågan, har ju redan utskottets ärade ordförande redogjort för, och jag har ingen anledning att närmare kommentera detta.

I motsats till utskottsmajoriteten finner vi reservanter den av Kungl. Maj:t föreslagna fördelningen av tillskotten genom generella prishöjningar inte vara till fyllest. En rättvisare fördelning borde eftersträvas. Att det är ett tämligen allmänt önskemål fick vi belägg för genom vad den föregående talaren yttrade.

Vi reservanter anger också, hur vi anser att det vore möjligt att genom differentiering av de allmänna mjölkpristilläggen och slaktdjursavgifterna nå en större rättvisa mellan jordbrukarna i de olika bygderna. Sedan äger naturligtvis Kungl. Maj:t också genom sin allmänna regleringsfullmakt möjlighet att åstadkomma väsentliga utjämnningar.

Kompensationsberäkningen är som bekant i stort sett grundad på att vi vid en utjämnning över hela fältet skulle ernå att alla jordbrukare kommer upp till ett i förhållande till normalskörd 96-procentigt inkomstläge. En sådan fullständig utjämnning är givetvis en utopi. Om jag skulle försöka att ange, hur man skulle önska att de prisreglerande åtgärderna borde verka — hur de i praktiken kommer att verka, kan vi faktiskt inte överblicka i detalj — skulle jag i korthet kunna sammanfatta det på följande sätt.

För det första skall givetvis ingen jordbrukare berövas något av den inkomst han har ernått, även om den överstiger inkomsten vid normal skörd.

För det andra skall inom områden, där årets skördeutfall uppgår till 96 procent eller mer av normalt produktionsvärde, något kompensationstillägg inte utgå. Inom övriga områden, där missväxten alltså varit mer eller mindre allvarlig, borde man eftersträva att fördela medlen så, att, i den mån medlen förslår, jordbrukarna över hela linjen når upp till 96-procentsnivån.

Statsrådet Norup lär vid något tillfälle ha yttrat, att när det gäller hjälpatgärder som de ifrågakvarande kan det

vara svårare att fördela bidragen än att skaffa fram anslag. Jag tror nog att statsrådet har fått göra den erfarenheten även i år.

Hur prishöjningarna på jordbruksprodukter kommer att verka, får man ett begrepp om genom den tablå som finns på s. 33 och 34 i propositionen. Man ser av denna att prishöjningarnas effekt i t. ex. södra Östergötlands och norra Kalmar läns kustbygder liksom i vissa delar av Skaraborgs län, där årets skörd uppskattas till respektive 59, 57 och 62 procent av det normala, blir ringa. Även med areal- och kontantbidrag samt föreslagna utjämnande regleringar blir det, såvitt jag förstår, inte möjligt att på långt när nå upp till den 96-procents nivå som man siktar mot. Å andra sidan kommer prishöjningarna i många län att föra upp inkomsterna på årets skörd över 96-procentsnivån. I vissa områden kommer inkomsterna faktiskt att ligga 5, 6, 7 kanske 8 procent över det normala produktionsvärdet. När vi så vet, att en nedgång i bruttointäkterna betyder en procentuellt större nedgång i nettointkomsten och återverkan på arbetslöserna, framstår denna ojämna kompensation av inkomstbortfallet enligt min mening som en allvarlig sak. Det har också för övrigt understrukits av en motionär från bondeförbundet, vilken i en motion mycket riktigt påpekat, »att i vissa områden får alltså jordbrukarna ökade inkomster endast till följd av att andra områden haft mycket svåra skördeuskador». Då motionären tar detta till motiv för att begära ytterligare 20 miljoner kronor av skattemedlen till de mellansvenska jordbrukarna, brister antingen omdömet eller också tror han sig följa det minska motståndets lag. Utskottet har emellertid mobiliserat det erforderliga motståndet och avslagit motionen.

Det måste erkännas att jordbruksministern i fråga om fördelningen ställs inför en mycket svår uppgift, helst som skördeutfallet varierar så starkt även inom begränsade områden. Frågan är emellertid, om vi inte med hänsyn till

Ang. prisregleringen på jordbrukets område under produktionsåret 1955/56

tidigare års erfarenheter i år borde ha gjort det yttersta för att försöka skipa rättvisa så långt som det varit möjligt. Mitt parti hävdar detta, och vi anger också de vägar som vi vill rekommendera för en sådan ytterligare utjämning. Vilka dessa är, framgår ju av utskottsutlåtandet, och jag finner därför inte anledning att nu gå in i detaljer.

Det har redan gjorts gällande här att vi reservanter siktar till en alltför detaljerad omfördelning av inkomstillskotten, något som skulle kräva mera arbete och draga större kostnader än saken är värd. Jag ber då om tillåtelse för mig, som står med ett ben i producentlägret och med ett ben i konsumentlägret — kanske jag också vågar säga, fastän det är djärvt, att jag står med ett ben på skånska slätten och med ett ben i skogsbygderna — tillåt mig, herr talman, att säga att vi i ett fall som detta bort vinnlägga oss om att skapa största möjliga rättvisa. Rättvisesynpunkten är i och sig skäl nog. Men även ur jordbrukets egen synpunkt finns det enligt min mening knappast något mer angeläget än att dels undvika motsättningar olika bygder emellan, dels överbrygga klyftan mellan producenter och konsumenter. Att ge dem, som drabbats av missväxt, utlovad hjälp, torde ingen resa invändningar emot. Men bredsår vi miljonbelopp över gårdar och bygder, som bärgat en god skörd, vidgas de klyftor vi med alla medel borde söka överbrygga. Detta tillvägagångssätt kan befaras verka som en draksådd, ur vilken knappast något gott kan väntas spira.

Herr talman! Blir kammaren fulltalig, vågar jag på förhand nämna de siffror en votering i detta ärende skulle ge. I flera jordbruksfrågor denna höst har parallellt med utskottsbehandlingen synbarligen bedrivits mer interna förhandlingar, som torde binda kammarens ledamöter lika väl som utskottets. En ytterligare debatt torde sålunda vara överflödig vid denna riksdags sista plenum.

Jag ber därför till sist, herr talman, mera för ordningens skull att få yrka bifall till reservationerna under punkterna 2, 7 och 8.

Herr JONSSON, JON, (s):

Herr talman! Efter de anföranden som hållits här, särskilt det av utskottets värderade ordförande herr Tjällgren, behöver jag inte närmare ingå på några detaljer eller ge någon som helst skildring av varför denna proposition behandlas här i dag. I anslutning till de ord, som herr Hansson fällde i slutet av sitt anförande, vill jag bara säga att vi alla varit överens om att kompensation bör lämnas för inkomstbortfallet genom skördeskadorna. Svårigheten har varit att verkliga få till stånd rättvisa därvidlag.

Som bekant har skördeskadorna varit av olika omfattning inom skilda områden i vårt land. Vad som ytterligare har gjort det svårt att åstadkomma rättvisa är att stora variationer förelegat även inom varje område. För min del har jag emellertid funnit det fördelaktigt att man strävat efter att väsentligen lägga prishöjningarna på den animaliska produktionen och att man vid omfördelningen också har tagit sikte på denna produktion. På så vis har man sökt att i största möjliga utsträckning ge kompensation åt de mindre, ekonomiskt svaga jordbrukarna. Jag vill också framhålla att prisstegringarna blir mera acceptabla för konsumenterna, om dessa vet att kompensationen går till dem som verkligen behöver hjälpen.

Nu förhåller det sig ju så, som också har framhållits i något av de tidigare anförandena, att man inte helt har kunnat tillgodose dem som hårdast drabbats av skördeskadorna och givetvis bör få en lindring i sin beträngda situation. Jag tycker emellertid ändå att det är god sak att man *förhandlingsvägen* lyckats komma fram till en så pass god omfördelning av stödet jordbrukarna emellan. Jag ser nämligen saken så, att vid så omfattande inkomstbortfall på grund av missväxt, som föreligger i år, är det motiverat att företa en viss solidarisk inkomstomflyttning inom jordbruket. Det bör stärka solidariteten inom bondeleden på längre sikt att den, som mycket får, får dela med sig till den, som blivit särskilt hårt drabbad av naturkatastrofer. Detta bör enligt mitt sätt att se också

Ang. prisregleringen på jordbrukets område under produktionsåret 1955/56

framstå som en förmildrande omständighet för dem som får vidkännas förhöjningen av livsmedelspriserna.

Jag vill sedan endast med ett par ord beröra den reservation som har avgivits från folkpartiets sida. Jag anknuter till vad herr Hansson sade, nämligen att största möjliga rättvisa bör eftersträvas. I motsats till herr Hansson har jag bara två ben, och jag kan därför endast ha det ena i konsumentlägret och det andra i producentlägret. Man får försöka tillgodose båda dessa lagers intressen.

Nu har folkpartiet den förmånen att det, när vi behandlar jordbruksfrågorna här i riksdagen, kan ställa sig i efterhand och därför har möjligheter att i sina motioner ta fram vad det anser vara partipolitiskt matnyttigt. På det sättet förefaller man ha gått till väga också i år.

Det är lätt att vara efterklok, men det är svårare att under själva skeendet söka verkligen träffa det rätta, det som kan betecknas som det enda riktiga. Å andra sidan tror jag nog, att så långdragna som dessa överläggningar varit och med den hårda press som har förekommit, inte minst från konsumenthåll, har man ändå sökt åstadkomma så stor rättvisa som det varit möjligt att förhandlingsvis uppnå. Jag vill säga, att den sista framstötten, som medförde en omföring av 10,3 miljoner från Skåne med 6,3 milj. kr. i mjölkavgifter och 4 milj. kr. av slaktdjursavgifterna på svin m. m. till de svårast drabbade områdena i Mellansverige, som har mer än 35 procents skördebortfall, anser jag för min del synnerligen tacknämlig.

Jag skall inte trötta kammaren med att polemisera vidare mot reservationerna. Utskottets ordförande, herr Tjällgren, gjorde det rätt utförligt, och jag ber att få instämma i vad han därutinnan sagt.

Jag vill sluta med att säga, att visst är vi medvetna om att full rättvisa inte har kunnat åstadkommas. Missnöje råder väl hos en hel del jordbrukare som, trots den hjälp de får, ändå har svårt att komma till rätta med ekonomin, och jag skulle också tro att det finns en del missnöje bland dem som får olägenheter genom clearingen, men det kan vi inte

göra så mycket åt, och jag tror, herr talman, att det förslag, som utskottet här framlagt, med de möjligheter som Kungl. Maj:t har genom den fullmakt som gavs i våras, skall kunna leda fram till största möjliga rättvisa.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **PERSSON, KARL**, (bf):

Herr talman! Jag har begärt ordet huvudsakligen för att avge en deklARATION. Det gäller först och främst ett par uttryck, som kommit igen både i motioner och reservationer. I folkpartiets motion talas det om överkompensation till vissa områden, och i kommunistmotionen talas det om merinkomster för dessa områden. Det är absolut inte på det sättet. Det kan kanske se ut i vissa tabeller, som om vissa områden, först och främst i Skåne, skulle ha blivit överkomparerade eller ha fått merinkomster, men om vi tar hänsyn först och främst till att enligt vår uppgörelsen var inte kalkylen balanserad, så att jordbruket över lag inte fick vad det enligt kalkylen egentligen skulle ha fått, och vidare till att bland annat sockerbetorna inte har givit ens det resultat som är beräknat i den reviderade kalkylen, så förstår vi att det inte blivit någon merinkomst eller överkompensation.

Om vi ytterligare tar hänsyn till vad som hände i fjol med bl. a. oerhörda skördeskadorna i nordvästra Skåne och när den kalkyl som nu är sluträknad för 1954/55 gav ett underskott, nästan lika stort som det underskott som den reviderade kalkylen för 1955/56 har givit eller inemot 500 miljoner kronor, så förstår vi att det inte är fråga om någon överkompensation.

Trots detta har jag ingenting att invända mot vad som gjorts, inte ens mot clearingen på mjölkavgifterna från vissa områden i Skåne. Detta beror inte på att Skåne skulle ha fått någon överkompensation, utan därpå, att det ändå är en rättvisesak, att det mycket stora underskottet blir så långt som möjligt täckt i de värst utsatta områdena. Jag har rest

Ang. prisregleringen på jordbrukets område under produktionsåret 1955/56

genom dessa områden två gånger i somras och sett, hur svårt de har det.

Det är i huvudsak denna deklaration som jag velat göra. Det är således inte fråga om något överskott, utan om att utjämna det underskott som uppkommit i de svårast drabbade områdena.

Jag skulle emellertid gärna velat ha någon detaljändring i utskottets utlåtande. Det hade säkerligen varit mycket tacknämligt, om man hade kunnat realisera det förslag, som jag vet har varit uppe i förhandlingsdelegationen, om rabatt på kraftfoder för de utsatta områdena. Detta skulle ha hjälpt till att balansera underskottet hos dem; det hade varit en hjälp till självhjälp, och det hade också möjliggjort en något mindre höjning av priset för konsumenterna utan att jordbruket i stort hade blivit lidande på detta. Jag får beklaga, att denna väg inte ansågs framkomlig, annars skulle jag ha anslutit mig till ett sådant förslag.

När det i folkpartimotionen föreslås att kompensationen skulle ges på det sättet, att ingen finge mer än 96 procent av den normala skördens värde men att såvitt möjligt alla finge denna kompensation, så är detta förslag givetvis en orealiserbar skrivbordsprodukt. Det finns nog ingen möjlighet att genomföra detta, och talarna från folkpartihåll har ju inte heller ifrågasatt att det skulle kunna ske, åtminstone inte för närvarande.

Det var dessa små deklarationer jag ville göra, herr talman, och så ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 581 och II: 711, såvitt nu vore i fråga.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Med avseende på punkten A 2, ytttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o), att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 581 och II: 711, såvitt nu vore i fråga.

Vid sedermera i enlighet med berörda yrkanden gjorda propositioner bifölls utskottets hemställan.

Härefter bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna A 3—A 6 hemställt.

Därpå gjordes enligt de beträffande punkten A 7 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Sedermera gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som framställdes rörande punkten A 8, propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. prisregleringen på jordbrukets område under produktionsåret 1955/56

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten A 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hansson m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna A 9 och B hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 195, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 373, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 391, till Konungen angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i memorial nr 195 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 395, till Konungen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56 jämte i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 43 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 398, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande dels av tilläggsprotokoll nr 6 och 7 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion, dels ock av ett europeiskt monetärt avtal.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till Sveriges riksdags beslut under riksdagens vår- och höstsessioner år 1955.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Herr TALMANNEN:

Nu är slutet på min riksdagstid tydligen inne; något ytterligare sammanträde under denna riksdag är inte att förvänta. Efter de många årens upplevelser här är mångt att se tillbaka på, men jag skall inte inlåta mig härpå. Inte heller skall jag tillåta mig några s. k. direktiv för framtiden, utan endast uttala den varma förhoppningen, att de beslut, som i fortsättningen kommer att här fattas, skall sikta till främjande av lycka och säkerhet för allt vårt folk och för vårt älskade fosterland.

Jag har under min ganska långa tid som ledamot av denna kammare åtnjutit mycket förtroende och mycken vänskap. Helt naturligt är att jag känner med vemod, att jag nu står inför den förändring som är oundviklig. Den stora och uppriktiga tacksamhet, som besjälar mig, måste jag i all enkelhet giva uttryck åt.

Jag riktar detta tack till kammarens samtliga ledamöter och jämväl till de medlemmar av regeringen, som här behagat infinna sig vid överläggningar.

Jag vill även vid detta tillfälle framföra ett varmt tack till kammarens högt

värderade sekreterare, till kansliets tjänstepersonal och även till all övrig personal som har haft och har tjänsteuppgifter här. Jag vill även i år tillönska Eder alla en god jul och ett lyckosamt gott nytt år, och så är mitt slutord ett varmt och ödmjukt: Tack!

Detta tal besvarades av herr förste vice talmannen **STRAND** (s) i följande ordalag:

Herr talman! Såvitt intet särskilt inträffar före årsskiftet som föranleder riksdagen att ytterligare sammanträda, kommer detta plenum att vara det sista vid 1955 års riksdag. Det kommer vidare att vara det sista plenum vid vilket Ni, herr talman, haft att leda första kammarens förhandlingar. Det är detta senare, som givit mig anledning, i egenskap av förste vice talman och en av gruppledarna i denna kammare att, något i strid mot vedertagen praxis, taga till orda och detta före den till riksdagsåren äldste av de vid sammanträdet närvarande ledamöterna av kammaren, som har sina platser nedanför talmantribunen.

Det förhåller sig helt säkert så, att de flesta av de riksdagsledamöter, som efter kortare eller längre tids vistelse här drager sig tillbaka från förtroendeuppdraget, känner en viss saknad efter riksdagsarbetet och kamratskapet. De flesta lämnar också efter sig ett tomrum i såväl kamratkretsen som i arbetet, ett tomrum, som visserligen rent bokstavligt omedelbart fylls ut, men som i realiteten först efter en tid, varierande efter riksdagsår och de arbetsuppgifter vederbörande fått tillfälle att ägna sig åt, kan väntas vara fyllt.

Även om vi sålunda alltid har en känsla av att vi förlorar någonting för gemenskapen värdefullt, när någon lämnar kretsen på Helgeandsholmen, så har det ändå funnits plats för variationer både i fråga om känslorna vid uppbrottet och i sättet att ge uttryck för dessa känslor. När det varit fråga om någon av de gamla färgstarka kämparna, som givit den politiska utvecklingen under gångna år liv, form och innehåll, har hyllningarna fått en mera personlig prägel och saknaden vid avskedet ett starkare

uttryck än det eljest mera kollektivt betonade.

Ni, herr talman, tillhör en av dem som faller under den senare kategorien; en av dem, till vilken var och en av kammarens ledamöter sannolikt känner ett starkt behov av att få ge uttryck för sin rent personliga hyllning och sitt tack för en oförliknelig riksdagsmannagärning under en tidrymd som närmar sig halvseklet.

Vi har under senare år ofta varit invecklade i livliga debatter i riksdagen om den framtida utvecklingen och i försöken att från olika utgångspunkter teckna en riktig bild av vad denna utveckling kunde förväntas giva i ökade resurser för förverkligandet av de mer eller mindre kostnadskrävande program, som varje parti har såsom målsättning eller rättesnöre i sin verksamhet. Huruvida dessa debatter varit fruktbringande eller ej skall jag inte yttra mig om i detta sammanhang. Jag har endast velat ta det sagda som en utgångspunkt för ett konstaterande av att det alltid är vanskligt att söka fastställa riktiga prognoser för vad som skall ske i den tid, som ligger framför oss.

Det är förmodligen förenat med samma risker för felaktiga slutsatser att söka gissa sig till den uppfattning Ni, herr talman, kan ha om den utveckling, som har ägt rum under den tid Ni tillhört riksdagen. Vi har blivit rikt begåvade med politiska memoarer, omfattande en del av denna tidsperiod, och det är i detta sammanhang beaktansvärt att Eder framträdande ställning i svenskt politiskt liv omfattar icke endast en osedvanligt lång följd av år, utan också att dessa år innesluter så många dramatiska händelser i vår utvecklings historia och så mycket av ekonomisk, social och politisk omvälvning. Jag skall inte heller i detta avsnitt söka komma fram till några slutsatser — endast konstatera att Eder riksdagstid inte bjudit så värst mycket av blommande idyller men desto mera av händelsemättad, allvarstygnd och många gånger nervpåfrestande utveckling.

Herr talman! Som nyvald riksdagsman såg jag med aktning och respekt upp till

de män, som placerats på presidieplatserna i kammaren med en stark förnimmelse av att denna känsla egentligen var koncentrerad till talmannens person. Aktningen har jag fortfarande kvar, men respekten har tonats ned allteftersom åren gått och jag själv kommit i närmare kontakt med männen på podiet. Vice talmannen har en odelad beundran för Eder formella skicklighet och personliga auktoritet — förvärvat under år av erfarenhet men byggd på plikttröhet, ansvarskänsla och naturlig fallenhet för krävande uppgifter — men har därjämte funnit att bakom auktoriteten i talmansstolen döljer sig människans, när hon är som bäst, generös till sin läggning, tolerant i sin uppfattning och så objektiv i sitt omdöme som endast den kan vara, vilken fått sin visdom genom egna rika erfarenheter.

Gruppledarna i kammaren ansluter sig helt till denna uppfattning. Edert sätt att leda förhandlingarna är ställt utanför varje diskussion, och objektiviteten är oomstridd. Ni har helt säkert uppskattat ett välformat, koncentrerat och skickligt framfört anförande i kammaren men har förmodligen satt lika stort värde på ett redligt uppsåt hos en var att söka göra sitt bästa. I varje fall har det ytterst sällan i minspel eller tonfall kunnat spåras något ogillande på grund av formella brister i vad som blivit sagt.

Herr talman! Ni kan blicka tillbaka på en riksdagsmannagärning, som avslutar en händelsemättad tidsperiod, omvitnat betydelsefulla insatser i riksdagens utskottsarbete, och som nu avslutats med en nittonårig period som första kammarens högt värderade talman.

Jag vill sluta mitt anförande med att framföra ett helhjärtat tack från vice talmännen och gruppledarna i kammaren för de gångna årens värdefulla insatser i Sveriges riksdag och uttala förhoppningen om att hälsa och krafter måtte stå bi ännu i många år, så att Ni beredes tillfälle att så att säga något vid sidan om följa »Vad sig i riket tilldragit haver» och vad vi i fortsättningen kommer att besluta för att fylla den uppgift, som måste vara varje riksdagsledamots

och helt säkert alltid varit rättesnöret för Eder, nämligen att i varje situation söka komma fram till vad som är bäst för land och folk.

Herr TJALLGREN (bf):

Herr talman! Herr förste vice talmannen har nyss i välvalda ordalag framfört presidiets och gruppledarnas tack och uttalat sin beundran för det sätt, på vilket Ni, herr talman, lett första kammarens förhandlingar under den tid Ni varit kammarens ledare. I herr Sändlers frånvaro tillkommer det nu mig att framföra kammarens tack.

Detta tack får vid avslutningen av årets riksdag sin särskilda prägel av det faktum, att Ni, herr talman, efter att ha bevistat 52 riksdagar och under inemot två decennier ha lett kammarens förhandlingar nu nedlägger klubban för sista gången.

Det torde icke vara någon överdrift, om jag säger att denna händelse utgör en milstolpe i första kammarens historia. Om jag ej är fel underrättad, har ingen talman hittills så länge beklätt talmansposten som Ni. Under denna tid har Ni, herr talman, med Er starka personlighet, Er osvikliga skicklighet och självklara opartiskhet lett förhandlingarna på ett sätt, som tillvunnit Er allas högsta respekt och beundran. För många av oss har Ni, där Ni suttit på Er plats utan att visa tecken på trötthet eller svikande uppmärksamhet trots de ofta ansträngande debatterna tett Er outtröttlig. Kort sagt har i Er person förkroppsligats de egenskaper, som vi gärna vill förena med idealbilden av en talman.

Då Ni, herr talman, mycket väl känner den uppskattning, som från oss alla kommer Er till del, behöver jag inte lägga flera ord till det nu sagda. När Ni nu med många rika och, som vi hoppas, mest ljusa minnen drar Er tillbaka till en välförtjänt och mera vilsam tillvaro, följer Er allas våra tankar och vår uppriktiga önskan, att Ni under många år ännu må kunna glädja Er åt en god hälsa och en gagnarik verksamhet.

Slutligen vill jag endast tillägga ytterligare eu önskan, nämligen att Ni skall få åtnjuta en god helg och ett gott årsskifte.

Fröken ANDERSSON (s) framträdde nu jämte fru Sjöström-Bengtsson och överlämnade till herr talmannen en blomsterhyllning från kammarens ledamöter med följande ord:

Herr talman! Första kammaren ber att genom oss få överlämna dessa blommor som ett synligt bevis på tillgivenhet och vördnad.

Herr HÄLLGREN (s):

Herr talman Johan Nilsson! Då herr talmannen från och med avslutandet av denna riksdag eller slutet av år 1955 frånträder mandatet såsom ledamot av första kammaren för Blekinge läns och Kristianstads läns valkrets, har jag såsom nuvarande näst äldste ledamot i kammaren för valkretsen fått bankkamraternas uppdrag att framföra en hälsning och ett tack för en parlamentarisk gärning, som omspannar inte mindre än 52 riksdagar. Trots den höga åldern har herr talmannen skött sitt maktpåliggande uppdrag med en precision, kraft och uthållighet, som varit beundransvärd. Såsom den förnämste representanten för valkretsen har herr talmannen själv fått bestämma den tid mandatet skulle innehas.

När vid början av en riksdag kammarens ledamöter samlades vid stora trappan i riksdagshuset, visste alla att herr talmannen kom från sitt rum på minutbestämd tid för att gå i spetsen för kammaren till slottet för riksdagens högtidliga öppnande. Bilden är oförglömmelig. Hur många tänkte, att herr talmannen var landshövdingen i Kristianstads län? Antagligen inte många. Möjligen flera av de äldre sågo i herr talmannen Johan Nilsson i Skottlandshus. Historiskt sett var det en svensk bonde, till och med från de erövrade provinserna, som likt en hövding i spetsen för den ena halvan av Sveriges rikes lagstiftande församling gick att betyga den första statsmakten sin trohet och framföra sina tankar om rikets förhållanden.

För en del år sedan skulle konstitutionsutskottet diskutera ett förslag om begränsning av riksdagsmännens yttran-

derätt i riksdagen. I trappan på väg till sammanträdet mötte jag talman Johan Nilsson. Jag ansåg det vara av värde att höra talmannens åsikt. »Jag tycker att riksdagsmännen skall få ha sin rätt att tala fritt», blev svaret. Med tanke på den attityd av bisterhet herr talmannen ådagalägger under arbetsplena tycker nog många att ett sådant yttrande är egendomligt. Men vi vet alla att det varit ambition och plikt känsla inför sitt ansvarsfulla uppdrag — att slutföra förhandlingarna och komma till beslut — som städe förestavat talmannen.

Vid ett arbetsplenum, som slutade före middagsrasten, träffade jag herr talmannen på väg ut från sitt rum. Med en tjuvpojksglimt i ögat sade han: »Det gick att klara det utan kvällsplenum.» Bakom allvaret och plikt känslan har vi även sett humorn lysa fram hos talmannen Johan Nilsson.

Mitt lilla anförande skall inte heller föranleda kvällsplenum. Men vi riksdagsmän ifrån Kristianstads län och Blekinge län har känt ett behov av att inför avslutandet av en riksdagsmannabana av så gigantiskt mått som herr talmannen presterat få uttrycka vår beundran och tacksamhet. Inför avfärden till litet sydligare nejder vill vi överlämna några blommor och önska god jul och goda nya år.

Sedan herr TALMANNEN mottagit även dessa blommor, yttrade han:

Jag kan inte annat än ytterligare understryka det tack, som jag redan har uttalat, för den utomordentliga älskvardhet och de vackra ord, som har riktats till mig. Jag ber att ännu en gång få tacka.

Herr talmannen förklarade här efter 1955 års riksdags höstsession avslutad.

Efter det kammarens ledamöter ytterligare hyllat herr talmannen med långvariga applåder, åtskildes ledamöterna kl. 11.10.

In fidem
G. H. Berggren